

słowem w demokrację

«Словом в трансформацію»

Сценарії занять на тему демократизації та економічних змін в Польщі та Україні після 1989 року

Rzeczpospolita Polska
Ministerstwo
Spraw Zagranicznych

Projekt współfinansується Ministerstwem zagranicznych spraw Republiki Polсьща в рамках конкурсу «Співпраця у галузі публічної демократії 2015».

Публікація виражає виключно погляди авторів і не може бути ідентифікована з офіційною позицією Міністерства закордонних справ Республіки Польща.

«Словом в трансформацію»

Сценарії занять на тему демократизації та економічних змін в Польщі та Україні після 1989 року

Малгожата Солтис

Моніка Шиноль

Катовіце 2015

ВСТУПНЕ СЛОВО

Шановні колеги,

Фундація підтримки освіти та розвитку самоврядності серед Молоді *VIRIBUS UNITIS* реалізує проект «Словом в демократію», який співфінансується Міністерством закордонних справ Республіки Польща в рамках конкурсу «Співпраця у галузі публічної демократії 2015».

Проектом було передбачено розроблення сценаріїв занять, присвячених польській та українській трансформації, які сьогодні віддаємо Вам в руки у вигляді публікації під назвою «Словом в трансформацію».

Публікація складається з двох сценаріїв занять. Перший з них стосується проблематики демократизації, а інший – економічних змін, які відбувалися в обох країнах. Зважаючи на об'ємність та різноманітність матеріалу, обидва сценарії можна використовувати як під час занять з шкільною молоддю, так із студентами або особами, які вже закінчили навчальну стежку.

Сподіваємося, що сценарії «Словом в трансформацію» служитимуть цінним джерелом знань, а також будуть інструментом, який дозволить Вам проводити комплексне та захоплююче навчання про події, які відбувалися в Польщі та Україні після 1989 року.

Бажаємо приємного читання,

Колектив Фундації *VIRIBUS UNITIS*

słowem w demokrację

Від режиму до демократії
- демократичні зміни в Польщі та Україні

«Основною засадою демократичного ладу є свобода»
Аристотель

ТЕМА: Від режиму до демократії – демократичні зміни в Польщі та Україні

Цілі:

- студент пізнає основні факти про системну трансформацію в Польщі та Україні
- студент ознайомиться зі змінами устрою в обох державах
- студент інтерпретуватиме результати досліджень громадської думки
- студент ознайомиться з роллю Польщі у діяльності на благо демократизації

Методи:

- аналіз текстів та результатів досліджень
- міні-лекції і дискусія

Ключові поняття:

- системна трансформація (трансформація устрою)
- реформи і демократизація

Допоміжні матеріали для вчителя:

- Допоміжний матеріал №1 – Як поляки повалили комунізм?
- Допоміжний матеріал №2 – Україна: важка дорога до демократії
- Допоміжний матеріал №3 – Конституційні системи органів державної влади: спільні та відмінні риси
- Допоміжний матеріал №4 – Уривки конституцій: правильні відповіді
- Допоміжний матеріал №5 – Думки поляків та українців: правильні відповіді
- Допоміжний матеріал №6 – Трансформація очима поляків: правильні відповіді

Завдання для студентів:

- Завдання №1 – Дефініції змін
- Завдання №2 – Польські віхи
- Завдання №3 – Українські зміни
- Завдання №4 – Польська допомога
- Завдання №5 – Конституційний лад Польської Народної Республіки
- Завдання №6 – Конституційний лад Української Радянської Соціалістичної Республіки
- Завдання №7 – Реформування устрою в Польщі
- Завдання №8 – Реформування устрою в Україні
- Завдання №9 – Уривки конституцій
- Завдання №10 – Дзеркальне відображення
- Завдання №11 – Як ми сприймаємо одні одних?
- Завдання №12 – Мозаїка асоціацій
- Завдання №13 – Зміни не завжди на краще
- Завдання №14 – Порівняймо системи
- Завдання №15 – Просування демократії
- Завдання №16 – Малий словник Польської Народної Республіки
- Завдання №17 – Хто є хто?
- Завдання №18 – Прогалини в трансформації

Рівень:

Старша середня школа, а також студенти

Тривалість: 1 година 30 хвилин

ХІД ЗАНЯТТЯ

Частина I. Вступ до дискусії про трансформацію

1. Давайте почнемо з термінології

Розкажіть студентам, що сьогоднішнє заняття присвячене процесам демократизації в Республіці Польща (РП) та Україні. Перш за все ознайомтеся спільно з термінологією, яка стосується широко зрозумілої трансформації та задумайтеся, які з перелічених дефініцій найкраще описують події, що відбуваються в обох державах. Роздайте студентам **Завдання №1 – Дефініції змін** і попросіть їх ознайомитися з отриманим текстом. Послухайте їхні думки щодо того, які з перелічених дефініцій найповніше відображають характер змін, що відбулися в розглядуваних державах.

2. Календар подій

Зараз, коли студенти вже знають про які зміни розмовлятимете під час сьогоднішнього заняття, розкажіть їм, що вивчення далекої чи близької історії завжди вимагає ознайомлення з головними подіями та датами, які їх стосуються. Для цього, прочитайте на початку міні-лекцію про найважливіші питання пов'язані з системною трансформацією в обох державах. Тексти, необхідні для підготовки вище згаданої міні-лекції, знайдете в **Допоміжному матеріалі №1 – Як поляки повалили комунізм?** та **Допоміжному матеріалі №2 – Україна: важка дорога до демократії.**

Після закінчення міні-викладу скажіть студентам, що прийшов час перевірити їх знання про події, з настанням яких відбулися зміни устрою. Роздайте їм **Завдання №2 – Польські віхи** та **Завдання №3 – Українські зміни.** Обидва завдання містять короткі «замітки з преси» про різні події, поруч з якими зазначено дати. Роздайте студентам лише «замітки з преси» і попросіть скласти їх у хронологічній послідовності. Після закінчення роботи спільно перевірте, чи студенти правильно виконали завдання.

3. Давайте поговоримо

На закінчення першої частини сьогоднішнього семінарського заняття запросіть студентів до дискусії на тему польської та української трансформації. Вони, напевно, досконало розуміють, що демократизація в Україні ще не повністю завершена, а держава вимагає багатьох змін. Тому запитайте студентів, які зміни, на їх думку, повинні відбутися і чи вважають вони, що використання польського досвіду може бути корисним? Дізнайтеся також, які, на їх думку, виклики і надалі стоять перед українцями.

Попросіть студентів ознайомитися з текстами, які знайдете в **Завданні №4 – Польська допомога.** Це фрагменти статей та повідомлень в пресі, які розкривають діяльність Польщі, яку вона проводить або має намір розпочати на шляху підтримки України у здійсненні реформ. Запитайте студентів про їх ставлення до такої допомоги?

Частина II. Трансформація конституційного ладу в Польщі та Україні

4. Перед трансформацією

Скажіть студентам, що під час другої частини сьогоднішнього заняття сконцентруєтесь на змінах, які відбувалися в конституційних системах обох держав, тобто на тому, як виглядала і виглядає структура найважливіших державних органів, а також хто здійснював і здійснює владу.

Для того, щоб дізнатися на яких засадах був побудований конституційний лад Української Радянської Соціалістичної Республіки – УРСР (існувала в 1922-1991 роках як одна з союзних республік СРСР), а також Польської Народної Республіки – ПНР (офіційна назва польської держави в 1952-1989 роках), скористайтеся **Завданням №5 – Конституційний лад Польської Народної Республіки** та **Завданням №6 – Конституційний лад Української Радянської Соціалістичної Республіки**. Роздайте студентам схеми конституційних ладів, які представляють окремі органи влади та їх повноваження, а також схеми з варіантами відповідей, за допомогою яких студенти повинні заповнити відсутні елементи.

Після виконання завдання спільно перевірте, чи всі відповіді правильні. Далі запросіть студентів до дискусії на тему спільних та відмінних рис обох систем і попросіть їх висловити свою думку на тему конституційних ладів обох держав у період перед трансформацією. Для полегшення ведення дискусії можете використовувати **Допоміжний матеріал №3 – Конституційні системи: спільні та відмінні риси**, в якому знайдете готові запитання.

5. Час змін

В наступній частині заняття приступіть до вивчення реформ, внаслідок яких сформувалися конституційні системи, що сьогодні функціонують в Польщі та Україні. Нагадайте студентам, що в обох державах ці зміни мали еволюційний, а не революційний характер, тобто впроваджувалися послідовними реформами в різних часових проміжках. Для того, щоб дізнатися докладніше про реформи та зміни, які впроваджувалися, попросіть студентів виконати **Завдання №7 – Реформування устрою в Польщі** та **Завдання №8 – Реформування устрою в Україні**. В обох завданнях необхідно поєднати дати, які знаходяться в першій колонці, з описами подій, які знаходяться в другій колонці. Правильні відповіді до завдання подані нижче:

1. Г	2. А	3. Д	4. Б	5. С	6. Є	7. Е
1. Б	2. Г	3. Є	4. В	5. А		
6. Д	7. Е	8. И	9. З	10. Ж		

6. Як це виглядає сьогодні?

Для того, щоб завершити частину заняття, яка стосується конституційних устроїв Польщі та України, необхідно охарактеризувати сучасну ситуацію. Допоможе в цьому **Завдання №9 – Уривки конституцій**, в якому містяться вибрані статті з Конституції України, прийнятої в 1996 році (із змінами, внесеними Верховною Радою України від 21 лютого 2014 року), та Конституції Республіки Польща від 2 квітня 1997 року. Із вказаних фрагментів були усунені деякі слова (наприклад, власні назви, кількість депутатів, тривалість каденції). Студенти повинні заповнити пропуски, а також вказати, які фрагменти стосуються Польщі, а які України. Правильні відповіді знайдете в **Допоміжному матеріалі №4 – Уривки конституцій: правильні відповіді**.

Частина III. Думки / діяльність / завдання – погляд в минуле та майбутнє

7. Що ми думаємо про себе?

Розкажіть студентам, що в третій частині сьогоднішнього заняття розглядатимете найважливіший суб'єкт трансформації – суспільство.

Поляків та українців об'єднує багато спільного, але існують також питання, які їх розділяють. Власне тому, на початку цієї частини семінарського заняття на основі проведеного дослідження Інститутом публічних справ спільно дізнаєтеся, як обидві нації сприймають одна одну.

Перше завдання стосується характеристики поляків очима українців, а також українців очима поляків. Роздайте студентам **Завдання № 10 – Дзеркальне відображення**, в якому знаходяться два графіки з середніми оцінками виставленими представниками обох націй як своїм землякам, так і представникам іншої нації. Нижче графіків у таблиці знаходяться пари визначень протилежних за значенням, які необхідно помістити в пунктирних полях.

Друге завдання стосується спільних та відмінних рис, які спостерігаються між обома націями в традиціях і стилі життя, цінностях і поглядах, а також у ставленні до праці. Роздайте студентам **Завдання №11 – Як ми сприймаємо одні одних?** і попросіть їх вписати у відповідні місця кількість опитаних у відсотках, які висловилися на підтримку тих чи інших переконань.

Останнє завдання в цьому фрагменті стосуватиметься асоціацій, які виникають в українців при характеристиці поляків і навпаки. Роздайте студентам **Завдання №12 – Мозаїка асоціацій**. Робота останніх полягатиме у заповненні поданої таблиці відповідними визначеннями, які розміщені в рамці під таблицею.

Коли студенти завершать роботу над всіма трьома завданнями, спільно перевірте правильність їх відповідей (використайте **Допоміжний матеріал №5 – Думки поляків та українців: правильні відповіді**), а далі виступіть ініціатором дискусії щодо причин вказаних респондентами оцінок – під час дискусії можете використовувати запитання, які подані у вище згаданому Допоміжному матеріалі №3.

8. Що поляки думають про трансформацію?

На відміну від української, трансформацію в Польщі можна визнати завершеною, хоча рівень розвитку польської держави не є настільки високим, як в європейських країнах, котрі не мали досвіду правління соціалістів/комуністів після закінчення Другої світової війни.

До 1989 року переважна більшість поляків були незадоволені функціонуванням системи і хотіли змін, а після їх настання велика частина населення критикувала і продовжує критикувати, не тільки спосіб їх проведення, але передусім наслідки, які потягнули за собою зміни.

Скажіть студентам, що спробуєте спільно проаналізувати результати соціологічних досліджень, проведених *TNS Polska* з нагоди 25-річчя свободи, але перш ніж це зробити, попросіть їх виконати два наступних завдання:

- Перше завдання (**Завдання №13 – Зміни не завжди на краще**) окреслює, в яких галузях життя протягом останніх 25-ти років, на думку польських респондентів, відбулися позитивні, а в яких – негативні зміни. Робота студентів полягатиме у тому, щоб вказати, чи на думку суспільства у перелічених галузях відбулися зміни на краще, чи на гірше.
- Натомість друге завдання (**Завдання №14 – Порівняйте системи**) дозволить назвати переваги та недоліки устрою, який функціонував до 1989 року, а також сьогднішньої форми правління. Цього разу завданням групи буде упорядкувати перелічені переваги та недоліки відповідно до нової чи старої системи.

Після виконання завдання використайте **Допоміжний матеріал №6 – Трансформація очима поляків: правильні відповіді**, щоб спільно перевірити результати отримані студентами. Далі запитайте молодих українців, як, на їх думку, виглядали б відповіді їх земляків на аналогічні запитання.

9. Інші для нас – ми для інших

В період трансформації Польщу підтримували інші держави, які допомагали пройти важкий період демократизації, а також суспільних та економічних змін. Зараз, коли вже досягнуто відповідного рівня демократизації, Польща розпочинає ряд дій, щоб активно виконувати роль держави, яка є прикладом для інших держав у галузі імплементації демократичних стандартів, активно просуваючи демократичні цінності та права людини, а також будучи автором важливих ініціатив у цій сфері.

Скажіть студентам, що на завершення третьої частини сьогднішнього семінарського заняття сконцентруєтесь на польських міжнародних ініціативах на благо демократизації, розвитку громадянських суспільств та захисту прав людини у світі. Допоможе в цьому **Завдання №15 – Просування демократії**. Роздайте студентам тексти, які стосуються діяльності Польщі у вище згаданій сфері та попросіть їх упорядкувати до них відповідні заголовки.

Частина IV. Для відпочинку та на завершення

10. Мова Польської Народної Республіки

Скажіть студентам, що в останній частині заняття попросите їх виконати три завдання: перше – у вигляді розваги, що допоможе студентам перенестися в середовище ПНР-у, друге – спрямоване на ближче ознайомлення з тими поляками, діяльність яких мала значний вплив на кшталт реформ, натомість третє завдання дозволить підсумувати та перевірити знання отримані під час сьогоднішнього семінарського заняття.

Отож, спочатку студенти ознайомлюються зі словами, виразами і поняттями, які сьогодні не є настільки загальноновживаними, а для значної частини студентів напевно взагалі невідомі. Допоможе в цьому **Завдання №16 – Малий словник Польської Народної Республіки**. Учасники семінарського заняття повинні ознайомитися з короткими визначеннями та упорядкувати їх до відповідних слів і виразів. Після завершення роботи попросіть студентів прочитати відповіді та спільно перевірте, чи всі вони правильні.

11. Відомі обличчя

Запропонуйте групі виконати **Завдання №17 – Хто є хто?** Завдання допоможе пригадати прізвища осіб, які відіграли значну роль в змінах, що відбулися в Польщі, починаючи з 1989 року. Роздайте студентам вирізані фотографії, прізвища, а також описи тих осіб та попросіть їх поєднати між собою. На закінчення спільно перевірте, чи всі результати правильні.

12. Що ми знаємо?

Скажіть студентам, що зараз перейдете до останнього завдання, яке дозволить підсумувати знання всієї групи та закріпити отриману під час сьогоднішнього семінарського заняття інформацію. Для цього роздайте їм **Завдання №18 – Прогалини в трансформації** та поясніть, що робота полягатиме у заповненні «Словника змін» поняттями, знайденими в головоломці. Завдання можна також виконувати на час. По завершенні роботи обговоріть з групою кожне поняття.

Завдання №1

Дефініції змін

«Трансформація в політологічному аспекті – це процес переходу від однієї політичної системи до іншої»

А. Стельмах

«Хвиля демократизації – це група переходів від недемократичних політичних систем до демократичних, яка охоплює також часткову лібералізацію або демократизацію цієї системи. Процес демократизації відбувається в три етапи: 1) падіння авторитарного режиму; 2) встановлення демократичного режиму та 3) консолідація демократичної системи. Дослідник виділяє також хвилю відкочування від демократії»

С. П. Хантінгтон

«Перехід до демократії – це процес політичних змін, спричинених кризою недемократичної системи, що дозволяє визначити початок реформ ще в межах старої системи»

Е. А. Балойра

«Для того, щоб належно та всебічно описати процес трансформації в країнах Центральної та Східної Європи, процес переходу необхідно доповнити поняттям <європеїзація> - культурний код для східноєвропейської трансформації, який полягає у необхідності пристосувати процеси трансформації (інституціональної, правової та економічної) до зразків стабільних європейських демократій»

К. Мюллер

«Зміна є переходом типу панування від станової до сучасної держави. Становою є держава в якій матеріальні засоби управління перебувають у повній або частковій залежності від штабу управління. В сучасній державі необхідно відокремити штаб управління, чиновників та працівників адміністрації від матеріальних засобів управління»

М. Вебер

* Джерело: Baluk W., *Kształtowanie systemu partyjnego Ukrainy w okresie transformacji ustrojowej (1987-2004)*, Wrocław 2006

Допоміжний матеріал №1

Як поляки повалили комунізм?

Демократичні зміни, які відбулися у Польщі не мають чітких часових рамок. Важко визначити, який момент можна вважати початком їх історії. Проте, безсумнівно, є декілька моментів, які були переломними в процесі переходу Польщі до демократії.

Необхідно зазначити, що поляки ніколи не погоджувалися з устроєм, який силою впроваджувався у Польщі після закінчення Другої світової війни. Про це неодноразово вони давали знати в організованих масових протестах. **Перший серйозний жест непокори владі в Польщі було здійснено вже в 1956 році.** Недооцінені, обкладені високими податками робітники з Познані вийшли на вулиці з гаслами «Вимагаємо хліба», щоб протистояти невмілому державному управлінню господарською діяльністю, а також умовам праці та проживання, які не дозволяли вільно жити. Подія, відома в історії під назвою «**Познанський червень**», мала трагічний фінал. Внаслідок зіткнень з військом та міліцією від отриманих травм померли не менше 60 осіб, а близько 250 опинилися в тюрмах. Це була перша, але не остання спроба спротиву народній владі – чергові події відбулися у березні 1968 року, грудні 1970 року (події на узбережжі) та в червні 1976 року (Радом, Урсус, Плоцьк).

Черговою небуденною подією на шляху до польської свободи було **обрання Кароля Войтили Папою Римським.** 16 жовтня 1978 року став він **першим протягом декілька сотень років Святим Отцем із-за меж Італії та першим в історії Святого Престолу поляком.** Вважається, що вибір Папи Римського із-за «залізної завіси» призвів до обмеження позиції Радянського союзу в Польщі, а також у всій Центрально-Східній Європі. Очевидно, що такий вибір наніс серйозного удару комуністичній владі як в Польщі, так і в СРСР, що могло вплинути на її послаблення. Адже проповіді Іона Павла II були часто спрямовані на захист «Солідарності», на захист польських робітників, але проти влади, яка не прислухалася до громадян.

Менш ніж через два роки після обрання К. Войтили Папою Римським, в Польщі відбулися чергові страйки. Розпочаті в липні, кульмінація яких досягнула **в середині серпня на узбережжі (в Гданській судноверфі), призвели до серйозної кризи в державі.** Робітники вимагали повернути Анну Валентинович та Леха Валенсу на роботу (були звільнені з політичних міркувань), збільшити заробітну плату та поліпшити умови проживання. Страйки швидко вибухнули і в інших містах країни (спочатку на узбережжі, потім в Кракові, Варшаві, Познані, Лодзі та інших великих містах). **Однак закінчилися вони дещо по-іншому, на відмінну від страйків з 50-х чи 70-х років – підписанням так званого Серпневого порозуміння,** в якому влада дозволила створити нові професійні спілки (була створена «Солідарність»), внести до Сейму проект закону про зняття цензури або економічні зміни, метою яких було поліпшення умов праці. В Польщі розпочинається період відносної свободи, **однак брутально перерваний 13 грудня 1981 року. Введено тоді воєнний стан, а влада в державі перейшла до рук армії (Військової ради національного порятунку).** Отож, закінчується так званий «карнавал Солідарності»: більшість лідерів цієї профспілки інтерновано (були відправлені в ізоляційні табори), чергових страйкарів силою придушено, впроваджувалася ще більша цензура і комендантська година. Країна знову опинилася в кризі.

Незважаючи на скасування воєнного стану в липні 1983 року, щойно під кінець десятиліття настає відлига. **1988 рік – це рік чергової хвилі страйків, внаслідок яких досягнуто діалогу опозиції з урядом.** В результаті численних зустрічей, розпочалися засідання так званого **Круглого столу.** В Палаці

намісника (сьогодні це Президентський палац) у Варшаві, починаючи з лютого 1989 року, відбувалися двомісячні засідання, участь в яких брали представники опозиції-«Солідарності» (діяльність «Солідарності» із введенням воєнного стану стала нелегальною), державної влади, а також духовенства (в якості спостерігачів). В досягнутому у період між 6 лютого та 5 квітня компромісі були закріплені постулати, які вплинули на те, що Польська Народна Республіка почала повільно демократизуватися.

Однією з найважливіших постанов Круглого столу було рішення про проведення **частково вільних виборів до Сейму, а також повністю вільних виборів до новоствореної верхньої палати парламенту – Сенату, які були призначені на 4 червня 1989 року**. У виборах до Сейму вільна виборча боротьба мала відбутися лише за 35 % мандантів, оскільки решта були розподілені між представниками Польської об'єднаної робітничої партії та її партій-сателітів. **Перемога демократичної опозиції** була несподіваною. Виявилось, що отримала вона всі можливі мандати, тим самим засвідчивши, яку велику підтримку має у суспільстві середовище утворене навколо Леха Валенси, і водночас показавши, наскільки низькою є підтримка чинної влади. Був утворений так званий **«контрактний» сейм** (від «контракту» укладеного за Круглим столом), а результатом політичних домовленостей стало призначення прем'єр-міністром **Тадеуша Мазовецького**. Отож, **Польща після закінчення Другої світової війни отримала першого некомуністичного прем'єр-міністра**.

Обраний 4 червня 1989 року Сейм здійснив ряд змін в країні. Їх квінтесенцією була так звана груднева новелізація, тобто модифікація Конституції, в результаті чого змінено назву держави (з Польської Народної Республіки на Республіку Польща), усунуто норми про керівну роль в державі Польської об'єднаної робітничої партії та дружбу з Радянським союзом. Одночасно до Конституції був запроваджений принцип **демократичної правової держави, політичного плюралізму, свободи господарської діяльності та охорони власності**. Символом цієї зміни стала також і зміна державного гербу (білий орел знову отримав корону).

31 грудня 1989 року Польська Народна Республіка формально перестала існувати. Однак демократичні зміни в Польщі тривали ще довго. Поляки після довгих років життя в умовах комуністичного режиму повинні були заново вчитися жити у демократичній, правовій державі та використовувати привілеї, які надає демократія.

Допоміжний матеріал №2

Україна: важка дорога до демократії

П'ятнадцять років незалежності України – це період балансування між демократією і тоталітаризмом. Здається, що з плином часу, і тим самим дозріванням суспільства до громадянської позиції, розвиток спрямовується в сторону демократії. Підтвердження цього були проведені в 2004 році президентські вибори.

Початки незалежності

В Україні після проголошення незалежності творилася реальність, яку вважають «демократичною», але погодитися з такою точкою зору можна лише у порівнянні з іншими державами-членами СНД. Українська модель демократії повністю відмінна від правил, якими керуються держави, що вважаються незалежними в історичному аспекті, так і незалежними як державні організми, які отримали незалежність та суверенність в недалеких нам роках.

Календар основних подій:

1988 – відзначення 1000-ліття хрещення Київської русі підносить питання статусу українських церков, діяльність яких була заборонена комуністами; літом відбуваються перші маніфестації за демократичні зміни;

1989 – на урочистостях з вшанування пам'яті жертв Чорнобильської трагедії вперше публічно піднято український прапор в синьо-жовтих кольорах; в Києві відбувся I з'їзд найбільшої опозиційної організації – Народний рух України;

1990 – весною над Львівською ратушею замайорів синьо-жовтий прапор; у виборах до Верховної Ради УРСР опозиція отримала 115 з 450 мандатів; головою Львівської обласної ради стає легендарний дисидент В'ячеслав Чорновіл; 16 липня Верховна Рада УРСР приймає Декларацію про державний суверенітет України. Відповідно до цього документу проголошується верховенство українських законів над всесоюзними;

1991 – Московський путч Янаєва – голова Верховної Ради УРСР Леонід Кравчук заявляє, що рішення путчистів не мають юридичної сили; після поразки путчу 24 серпня, Верховна Рада УРСР приймає Акт проголошення незалежності України; **1 грудня українці надають найвищої юридичної сили Акту проголошення незалежності: за результатами референдуму більше 90 % населення проголосувало за незалежність, а явка становила понад 84 %.**

Українці не здобули незалежність в боротьбі, чи також не була вона очікуваною, як це відомо з історії Польщі. У певному сенсі прийшла вона несподівано. Поштовхом до діяльності для тодішньої правлячої еліти був Московський путч. В той час досить реалістичним виглядало брежневське повернення у стилі комунізму, що несло за собою можливість втрати влади над Україною. Для того, щоб врятувати своє становище, еліта вибрала «втечу в незалежність». «Українську державу будували не революціонери, які вимагали нового світу і реальності, а правлячий клас, який у значній мірі прагнув зберегти старий лад та систему».

Українці повинні були легітимізувати проголошення незалежності. Референдум за незалежність у грудні 1991 року приніс однозначний результат, який підтвердив рішення правлячої еліти. (...) Протягом декількох місяців відбулася радикальна зміна громадянської позиції в суспільстві. Незважаючи на те, що в цьому самому році – 1991 – в березні, ще в рамках Радянського союзу було проведено всесоюзний референдум з питання про збереження оновленого СРСР. Результати референдуму отримані на території УРСР показали сильну ідентифікацію з Радянським союзом і в світлі цього власна державність, яка декілька місяців пізніше стала реальністю, була малоймовірною: 70-75 % населення УРСР висловилися за збереження СРСР. Однак, задекларована приналежність до Радянського союзу це одне, а щоденна реальність – зовсім інше. Економічні складнощі, які щораз більше відчував пересічний громадянин, перечили офіційним показникам, котрі постійно зростали. Свідомість, сформована радянською пропагандою, повернулася проти СРСР. Панувало загальне переконання, що Україна – це країна, яка багата на природні ресурси та високорозвинену промисловість; це країна, яка по-суті утримує СРСР. Наслідки путчу Янаєва дали нагоду використати ці переваги, а також давали надію на більшу

демократизацію та свободу, що мало означати самостійність щодо до центрів прийняття рішень, розташованих в Москві та партії. Існували думки, що достатньо створити суверенну державу і ситуація діаметрально покращиться. Зміна все-таки відбулася, а полягала вона у перенесенні центру прийняття рішень з Москви до Києва.

Терміновим завданням було створення інституційної основи власної державності. Паралельно з грудневим референдумом були проведені президентські вибори, перемогу на яких здобув Леонід Кравчук, тодішній голова Верховної Ради. Виявилося, що незважаючи на минуле, український народ в змозі повірити, що Кравчук поведе дорогою системної трансформації. Кравчук переміг ключову постать антикомуністичної опозиції – В'ячеслава Чорновола, отримуючи 61,59 % голосів. Результат президентських виборів показав, наскільки слабкою була тоді опозиція.

Питання пов'язані з організацією держави стали пріоритетними. Повинні були функціонувати структури, здатні управляти такими проблемами як, наприклад, дислоковані в Україні солдати Червоної армії, пускові установки ракет та ядерні боєголовки. Істотним фактором було збереження єдності держави з огляду на чисельні національні меншини, які проживали на території. Проведений перед змінами (в 1989 році) перепис населення показав, що 27 % населення України – це національні меншини. Національна різноманітність була результатом політики СРСР, яка полягала у переселенні населення відповідно до стратегії розбудови радянської держави. Яскраві приклади, це хоча б Донбас чи Дніпропетровськ, коли населення ідентифікувалося не з українською нацією, а з даною територією, регіоном. Національна різноманітність мала також і мовний аспект – провідною мовою була не українська, а російська, яка і до сьогодні для великої кількості населення є рідною. В такій ситуації, будуючи незалежну державу, нехтувалося використання етнічного критерію стосовно поняття нація; опираючись на політико-правовий критерій. Громадянство України автоматично отримував той, хто проживав постійно в Україні на момент проголошення її незалежності.

Кланово-олігархічна система

Супільна обумовленість, яка виникла внаслідок падіння комуністичного режиму, надала українській демократії, яка знаходилася на етапі формування, власного характеру. У такій демократії відсутня будь-яка рівновага, яка б виникала з конкуренції сильних та рівнозначних політичних партій. Тодішня опозиція – демократична, незалежна, націоналістична – була слабкою, щоб в процесі формування політичної системи виконувати роль гравця, з яким би рахувалися. Відсутня також була рівновага і у відносинах між парламентом і президентом, оскільки останній займав домінуючу позицію. Влада залишилася в руках старої політичної номенклатури, а тому не відбулися в неї зміни. Слабкість політичної системи ефективно використовував номенклатурний апарат: політична влада в молодій державі залишалася, по великій мірі, під його контролем. Народжується специфічна для України модель влади, яка спирається на кланово-олігархічну систему. Таке угруповання зосереджує у своїх руках як політичну (носіями амбіцій та політичних цілей є певні політичні партії), економічну (близька співпраця або залежність центральних та місцевих апаратів державної бюрократії), так і медійну владу. Відчутну роль на політичній сцені відіграють три угруповання: київська, дніпропетровська та донецька групи (клани).

Найсвіжіший стаж на вітчизняній політичній арені має донецький клан, присутність якого стала відчутною після парламентських виборів 2002 року. Сійка позиція на виборах традиційно «червоного» Донбасу відіграла ключову роль у призначенні прем'єр-міністром Віктора Януковича, голови Донецької обласної державної адміністрації. До цього моменту донецька група зосереджувалася на розбудові регіональної бази, результатом чого стала приналежність до групи майже всієї важкої промисловості з Донбасу та сусідніх областей. Лідером (неформальним) групи є Ринат Ахметов, президент корпорації *System Capital Management*. Представником клану на політичній арені виступає Партія Регіонів.

З рядів дніпропетровського лобі (історія сягає часів Леоніда Брежнєва, який тут розпочинав свою кар'єру) походить Леонід Кучма. Його перша президентська каденція – це чітке зміцнення впливу дніпропетровської групи, яка представляє інтереси військово-промислового комплексу та частини металургійного сектору. Лідерами цієї групи вважаються Віктор Пінчук (зять Кучми) та Андрій Деркач (також з родинних кіл). Мета дніпропетровської групи – розбудова «легального та ефективного бізнесу, який в майбутньому міг би функціонувати в рамках вільної та прозорої ринкової економіки, позбавленої

впливу державної адміністрації». Дніпропетровські інтереси представляє партія Трудова Україна і частково Партія промисловців та підприємців України.

Інтереси київської групи були зосереджені в межах паливо-енергетичного сектору. Значення цієї групи зросло після парламентських виборів 2002 року, зокрема після призначення одного з її лідерів – Віктора Медведчука – на посаду голови Адміністрації Президента. Київська група розглядалася як «найагресивніше політико-фінансове угрупування». Носієм інтересів групи в українській партійній системі є Соціал-демократична партія України (об'єднана).

Еволюція політичної сцени

Одночасно необхідно звернути увагу на еволюцію українського політикуму. Як вважає Тадеуш А. Ольшанський: «Жоден з блоків, які брали участь в кампанії 1998 року не дожили до 2002 року, а з семи партій, які тоді подолали 4 % бар'єр, тільки три пішли на вибори самостійно (...). З 68 політичних партій, які брали участь у виборах 2002 року, щонайменше 34 або взагалі не існували в 1998 році, або становили «диванні» організації, про які ніхто не чув». Другі парламентські вибори (чи радше – виборча кампанія) в незалежній державі характеризувалися зростанням ролі лідерів. (...)

Вибори, які відбулися у березні 2002 року, були зосереджені на перенесенні інтересів олігархічних кланів у стіни парламенту, тим самим це означало поступове зміцнення Верховної Ради України. Вплив кланів на правлячі кола пов'язані з Адміністрацією Президента мав вирішальне значення на етапі боротьби за владу і фортуна. Натомість зміцнення таких досягнень, надання їм безпеки, більш прозоро і формально можна здійснювати у парламенті. Безсумнівно, потягне це за собою зростання значущості політичних партій, що становитиме черговий крок в сторону демократизації політичного життя. Тут варто звернути увагу на специфіку української трансформації – спостерігаємо черговий парадокс: напрям подальших демократичних змін ініціюється політичними силами, які в своєму родоводі мають комуністичне коріння. Часто змінюване виборче законодавство призводить до того, що виборча система стає нестабільною – переходить від повністю мажоритарної до повністю пропорційної. Перші вибори 1991 року відбулися за мажоритарною системою в одномандатних виборчих округах. Під час президенства Кучми відбулася зміна виборчої системи на змішану (чинна в 1998 і 2002 роках) – пропорційно-мажоритарну, яка створила можливості для маніпуляцій та зловживань. З початком 2004 року система повністю була замінена на пропорційну. В майбутньому таке переформатування може спричинити зростання авторитету Верховної Ради та її впливу на уряд.

Конституція

В період після проголошення незалежності, демократизація України мала більше декларативний, ніж реальний характер. Про це свідчить робота над конституцією – актом, який визначає державний устрій. По-суті, ця робота розпочалася незадовго до проголошення незалежності, метою якої було пристосуватися до мінливих умов. Проте відбувалася вона весь час в межах чинної від 1978 року «брежнєвської» конституції. Навіть переломні події у вигляді проголошення незалежності не ототожнювалися з повним нівелюванням радянської конституції. У червні 1991 року було ухвалено «Концепцію нової Конституції України». У даному документі не було вже положень про керівну роль комуністичної партії, як і не було преамбули з ідеями наукового комунізму. **Найважливішою зміною стало запровадження інституту президента, який обирається на загальних виборах головою виконавчої влади. Окрім цих елементів президентської системи, устрій зберігає характер «держави рад».** Верховна Рада – парламент – отримує дійсно широкі повноваження, але в той же час за президентом залишається сильна позиція. Уряд несе відповідальність перед парламентом, але підпорядковується безпосередньо президенту. Позицію президента зміцнює незазначений в конституції орган виконавчої влади – Адміністрація Президента, яка стає конкурентом уряду. Зважаючи на те, що після Московського путчу необхідні були швидкі дії, вносяться зміни до законодавчих актів або приймаються окремі закони (наприклад, Закон «Про заснування поста Президента УРСР» у липні 1992 року). Підготовлений проект нової конституції (в жовтні 1993 року) не був винесений на референдум з огляду на політичну та економічну кризу, яка закінчилася в 1994 році парламентськими і президентськими виборами.

В новій Верховній Раді проект конституції викликав застереження (наприклад, соціалісти разом з комуністами були проти норм, які регулювали право власності. Кучма не хотів відмовлятися від концепції виконавчої влади, яка надає президенту сильну позицію). В ситуації, яка склалася, 2 грудня 1994 року президент вніс законопроект під назвою «Про державну владу і місцеве самоврядування в Україні». Це був акт на зразок «малої конституції», яка вирішує поточні проблеми, але не торкається сфери цінностей та ідеології. Зважаючи на те, що даний законопроект був прийнятий Верховною Радою в травні 1995 року, чинності він набув щойно після закінчення кризи між Верховною Радою та Президентом (в червні цього самого року). Як виявилось, мав він тимчасовий характер. **Рік пізніше (28 червня 1996 року) український парламент в напруженій атмосфері та після взаємного політичного шантажу, далекого від демократичних механізмів натиску, прийняв нову конституцію** відповідно до ще одного підготовленого законопроекту. Конституція не стала результатом політичного порозуміння, але відображала волю творця – Леоніда Кучми. Президент, який не міг знайти консенсусу з парламентом, пригрозив його розпустити або провести референдум. Згідно прийнятої Конституції, Україна стала президентсько-парламентською республікою. (...)

Державним органом, про який нічого не вказано в Конституції, залишається надалі Адміністрація Президента, повноваження котрої також чітко не розмежовувалися з повноваженнями Кабінету Міністрів. Призвело це до своєрідної конкуренції між обома органами центральної влади, сфери діяльності яких можна зіставити. Напевно, варто говорити про потужну силу впливу Адміністрації на інші органи, зокрема під час другої каденції президенства Л. Кучми. Так, згідно статистичних даних, у 2003 році в Адміністрації нараховувалося 710 працівників та 17 департаментів. Діяльність Адміністрації можна порівняти з формулою «керує, але не управляє», а також вважається, що продовжує вона діяльність Центрального комітету Комуністичної партії. «В новій Конституції були закріплені гарантії приватної власності на землю, територіальної цілісності держави, пріоритету української мови».

Економіка

В контексті нової побудови державних структур, економічні питання відійшли на другорядний план. Забракувало швидких економічних реформ, а прийняте регулювання економікою виявилось недостатнім. З однієї сторони, ринкова економіка не була об'єктом зацікавленості правлячої еліти, яка походила з комуністичної номенклатури. Місцева еліта, вільна в умовах реальної незалежності від обтяжень партійної залежності та контролю, прагнула утримати свій вплив. Одним з її інструментів було підпорядкування собі тих секторів економіки, які дозволяли не тільки примножувати доходи, але і управляти місцевою владою. Регіональні адміністративно-економічні зв'язки дозволяли також розширювати поле діяльності в державних структурах. Поступове заволодіння засобами виробництва та капіталу призвело до того, що ці неформальні суб'єкти (найбільш видовищним їх проявом були олігархічні клани) стали за короткий час головними елементами української економіки. Але не тільки економіки – політична сфера також була втягнута в орбіту кланової системи. Після приходу до президентського крісла Л. Кучми, кланово-олігархічна система розвивалася найінтенсивніше.

З іншої ж сторони, до джерел швидкого занепаду української економіки відноситься не тільки маргіналізація перебудови економічної сфери. Треба мати на увазі, що молода держава по-суті успадкувала одну із сполучних посудин, за принципом яких функціонувала економіка СРСР. Така система раптово розпалася, а позиція України, як провідної республіки в Радянському союзі, не збереглася в умовах незалежності. Слідом за різким спадом виробництва, зросло безробіття, наступила інфляція, яка в 1993 році переросла в гіперінфляцію, досягаючи найвищого у світі рівня – 10256 %. Погіршився рівень життя населення, а ВВП: «за 1994 рік знизилася до -22,9%». Як результат функціонування моделі економіки, яка обкладає підприємства надмірним тягарем, зростає тіньовий сектор. Після 10 років незалежності, «так званий тіньовий сектор становив 60 % офіційного ВВП». Корупція набирала щораз більших масштабів, а Україна за цим показником займала одне з лідируючих місць у світі. В таких умовах, щойно на переломі 1997-1998 років, Україна показала невелике економічне зростання. Така позитивна тенденція утримувалася, хоча зростання відбувалося на рівні всього декількох процентів і було результатом діяльності «тіньового сектору». (...)

Завдання №2

Польські віхи

<p>28-30 червня 1956 р.</p>	<p>Познанський червень</p> <p>Цей день увійде в історію Польщі як «чорний четвер». На машинобудівному заводі Х. Цегельського спалахнув страйк, а до протестувальників-робітників швидко долучилися жителі міста. Так само швидко «познанське повстання» було криваво придушене військовими, кількість яких налічувала більше 10 тис. солдат. Внаслідок цих подій загинуло 58 осіб.</p>
<p>16 жовтня 1978 р.</p>	<p>Обрання Кароля Войтили Папою Римським</p> <p>Відомий вислів почули цього дня всі вірні, які зібралися на площі Святого Петра у Ватикані: «Звіщаю вам велику радість: маємо Папу (...), який взяв ім'я Іван Павло». Святим Престолом Папа Римський почав управляти з далекої країни, Папа-паломник, який під час свого першого паломництва до Польщі сказав відомі досі слова: «Закликаю, я, син польської землі і одночасно я, Іван Павло II, Папа Римський. Закликаю з цілої глибини цього Тисячоліття, закликаю в переддень П'ятидесятниці, закликаю разом з вами всіма: нехай зійде Дух Твій! Нехай зійде Дух Твій і відновить обличчя землі. Цієї землі!»</p>
<p>Серпень 1980 р.</p>	<p>Події на узбережжі</p> <p>Гданська судноверф розпочала страйк, керував яким Богдан Борусевич. Протести швидко поширюються, а страйк, на чолі якого стає Лех Валенса, набирає ознак окупаційного характер. В наступних днях до страйку долучаються чергові заводи, комбінати, в тому числі Гдинська судноверф. Утворюється Міжзаводський страйковий комітет (МСК), який під кінець страйків представляв інтереси вже більше 700 заводів. Комітет сформулював 21 вимогу, які лягли в основу порозуміння підписаного між МСК та урядом ПНР. В результаті протестів було створено Незалежну самоврядну професійну спілку «Солідарність».</p>

<p>13 грудня 1981 р.</p>	<p style="text-align: center;">Введення воєнного стану у Польщі</p> <p>Цього дня о 6-й ранку Польське Радіо та Телебачення передали промову генерала Ярузельського: «Громадянки і громадяни Польської Народної Республіки! Я звертаюся до вас як солдат і як голова польського уряду щодо справ найвищої ваги. Наша батьківщина опинилася над прірвою. (...) Громадянки і громадяни! Великий тягар відповідальності покладається на мене в цей драматичний момент польської історії. Моїм обов'язком є взяти на себе відповідальність, коли йдеться про майбутнє Польщі, за яке боролося моє покоління на всіх фронтах війни та віддало найкращі роки свого життя. Оголошую, що сьогодні було створено Військову раду національного порятунку. Державна Рада відповідно до вимог Конституції ввела опівночі воєнний стан на території всієї країни. (...)»</p>
<p>6 лютого – 5 квітня 1989 р.</p>	<p style="text-align: center;">Засідання Круглого столу</p> <p>Сьогодні в Палаці намісника, місці знаходження Ради Міністрів ПНР, розпочалися засідання Круглого столу. За стіл переговорів сіли представники влади ПНР, а також опозиції-«Солідарності». Статус спостерігачів отримало духовенство. Засідання Круглого столу відбуватимуться в трьох секціях (економіки та соціальної політики, політичних реформ і профспілкового плюралізму), десятих підсекціях, а також у декількох робочих групах.</p>
<p>4 червня 1989 р.</p>	<p style="text-align: center;">Перші частково вільні вибори</p> <p>В результаті досягнутої за Круглим столом домовленості, були проведені перші, частково вільні вибори в історії післявоєнної Польщі. На цих виборах були обрані 460 депутатів та 100 сенаторів, з дотриманням умови, що 65 % місць у Сеймі наперед були визначені за правлячою партією та її партіями-сателітами. Фактично, лише за 35 % мандатів в Сеймі відбулися вільні вибори, тоді як повністю вільними були до Сенату. Вибори принесли руйнівний результат для правлячої еліти – кандидати, яких підтримувала опозиція, здобули всі «вільні» мандати в Сеймі, а також 99 % мандатів в Сенаті.</p>

 Завдання №3

Українські зміни

<p>24 серпня – 1 грудня 1991 року</p>	<p align="center">На шляху до незалежності</p> <p>Останні місяці були для України надзвичайно важливими. Розпочалося все від проголошення повної незалежності та усунення з керівної ролі комуністичної партії. Це був перший крок для проведення всеукраїнського референдуму, на який виносилося тільки одне запитання: «<i>Чи підтверджуєте Ви Акт проголошення незалежності України?</i>». Під час голосування відповідь «Так» зазначили більше 90 % виборців. Одночасно з референдумом відбулися і президентські вибори, перемогу на яких здобув Леонід Кравчук.</p>
<p>10 липня 1994 року</p>	<p align="center">Всі на вибори</p> <p>В Україні завершився другий тур других, після проголошення незалежності, президентських виборів. В першому турі балотувалися 7 кандидатів, а до другого туру дійшли двоє: Леонід Кравчук (38,36 % голосів в першому турі) та Леонід Кучма (31,17 % голосів в першому турі). Після запеклої боротьби, перемогу в другому турі здобув Леонід Кучма, який отримав 52,15 % голосів та випередив тодішнього президента.</p>
<p>28 червня 1996 року</p>	<p align="center">Маємо нову конституцію!</p> <p>Сьогодні на 5-тій сесії Верховної Ради України другого скликання було прийнято новий акт вищої юридичної сили, який запроваджував президентську форму правління. Єдиним органом законодавчої влади є Верховна Рада України, яка складається з 450 депутатів, обраних строком на чотири роки. Найвищим органом виконавчої влади є Кабінет Міністрів України, який призначається Президентом України за згодою Верховної Ради, а також відповідальний перед ним. Президент України обирається строком на п'ять років і є головою держави, яку представляє у міжнародних відносинах, є гарантом державного суверенітету, територіальної цілісності України, додержання Конституції України, прав і свобод людини і громадянина.</p> <p align="right"><small>Джерело: www.pism.pl</small></p>

<p>21 листопада 2004 року – 23 січня 2005 року</p>	<p style="text-align: center;">Помаранчева революція</p> <p>«Вибори сфальсифіковані», «Вимагаємо повторного голосування», «Ющенко президент» – це тільки декілька гасел, які протягом багатьох днів можна почути на організованих у Києві та інших містах багатотисячних вічах. Акції громадянської непокори розпочалися після виборів, перемогу в яких отримав Віктор Янукович. На жаль, вибори не відповідали демократичним стандартам, тому закликали до їх переголосування, в тому числі і Європейський союз. Остаточне рішення про проведення повторного голосування виніс Верховний Суд України, перемогу в якому здобув Віктор Ющенко.</p>
<p>21 листопада 2013 – 22 лютого 2014</p>	<p style="text-align: center;">Євромайдан</p> <p>Прагнення України зблизитися з Європейським союзом стали прямою причиною протестів, які розпочалися в день призупинення тогочасним президентом Віктором Януковичем процесу підготовки до укладення Угоди про асоціацію з Європейським союзом. З’явилися тоді вимоги про усунення В. Януковича з поста президента. Настрої в країні поступово радикалізувалися, точкою неповернення яких став момент, коли спеціальні підрозділи міліції спробували брутального розігнати демонстрантів. В результаті, під натиском протестувальників та західних лідерів, Віктор Янукович покинув столицю, а парламент відсторонив його від виконання обов’язків Президента України.</p>
<p>21 березня 2014 року</p>	<p style="text-align: center;">Кримська криза</p> <p>Сьогодні Рада Федерації РФ, тобто вища палата російського парламенту, ратифікувала міждержавний договір про прийняття в Російську Федерацію Республіки Крим. Ратифіковані документи підписав президент Путін. Означало це, що Крим став частиною Росії. Що ж призвело до цієї ситуації? Безсумнівно, очевидною причиною був проведений в Криму декілька днів раніше референдум, в якому 97 % осіб висловилися за приєднання Криму до Росії. Розвиток подальших подій не зупинило і визнання голосування таким, що не відповідає міжнародному праву.</p>

Завдання №4

Польська допомога

Польща підтримує Україну на шляху інтеграції із Заходом

«Польща підтримує Україну на її шляху до інститутів західного світу та повністю розуміє прагнення України» - заявив Президент Республіки Польща Броніслав Коморовський після зустрічі з Президентом України Петром Порошенком, який в середу розпочав візит до Польщі. За словами Коморовського, Польща буде підтримувати Україну в процесі проведення внутрішніх реформ, зокрема реформи місцевого самоврядування. Коморовський у присутності Петра Порошенка підписав у середу закон про ратифікацію Угоди про асоціацію України з Європейським союзом. «Сподіваюся на дуже близьку, дружню співпрацю та діяльність на користь реалізації важливого для України, але також і для Польщі, завдання, що полягає у підтримці України в її західних прагненнях долучитися до структур ЄС та НАТО», - сказав Броніслав Коморовський після підписання закону. (...)

Президент України висловив подяку президенту Коморовському за гостинність та непохитну проукраїнськість. «Польща – це найсильніший адвокат України у Європейському союзі. За це щиро дякую», - сказав Президент України. Відзначив він також необхідність проведення реформ в Україні та запевнив, що український уряд прагне провести всі реформи, про які ідеться в Угоді про асоціацію між Європейським союзом та Україною. На переконання Петра Порошенка, Польща може допомогти Україні у проведенні реформ. «Ми домовилися про реальну співпрацю щодо реформи децентралізації влади», - наголосив Президент України. Заявив він також, що найближчим часом буде створена конституційна комісія, головним завданням якої стане проведення змін з децентралізації влади в Україні. «Досвід Польщі буде ключовим. В Україні ми вважаємо його найефективнішим серед всіх європейських країн», - додав він.

Петро Порошенко повідомив, що розмова стосувалася також економічної співпраці. «Я переконаний, що рішучі дії української влади, які мають на меті поліпшення інвестиційного клімату, боротьбу з корупцією, дадуть нашим польським партнерам додаткові аргументи, щоб вони були з нами у цей нелегкий час», - сказав він. Порошенко також подякував Польщі за гуманітарну допомогу. «Символічно, що власне зараз Польща направляє два гуманітарних конвої для жителів Донбасу, які сьогодні потребують цієї допомоги у зв'язку з агресією Росії» - підкреслив він. (...)

В присутності обох президентів було підписано низку документів, зокрема:

- Другий протокол між Кабінетом Міністрів України та Урядом РП про внесення змін до Угоди між Кабінетом Міністрів України та Урядом РП про правила місцевого прикордонного руху від 28 березня 2008 р.;
- Протокол про внесення змін до Угоди між Кабінетом Міністрів України та Урядом РП про навчання громадян України в Європейському колегіумі в Натоліні від 25 листопада 2009 р.;
- Меморандум про співпрацю щодо підтримки реформи місцевого самоврядування в Україні;
- Меморандум про взаєморозуміння між Міністерством інфраструктури України та Міністерством інфраструктури і розвитку РП щодо підтримки Української Сторони у сфері адаптації інфраструктури до стандартів Європейського союзу.

Джерело: www.prezydent.pl

Польська допомога для України: кредит та підтримка реформ.**Уряд Громадянської платформи хоче також допомогти українцям у... боротьбі з корупцією**

Кредит на суму 100 млн. євро, призначення урядового уповноваженого з підтримки реформ в Україні, польські експерти, які допомагають у боротьбі з корупцією, розвиток підприємництва, реформа місцевого самоврядування та адміністративно-територіального устрою, а також гуманітарна допомога – так Польща підтримує Україну.

Про деталі кредиту, який Польща виділить Україні, прем'єр-міністр Польщі Ева Копач розмовляла в другій половині січня з головою українського уряду Арсенієм Яценюком. Кредит на суму 100 млн. євро буде надаватися у вигляді допомоги протягом 10 років, відповідно до засад ОЕСР на реалізацію пріоритетних для України реформ щодо модернізації держави та її зближення з Європейським союзом. На думку польського фінансового відомства, надання кредиту відкриє також можливості для польських підприємців брати участь в реалізації проектів в Україні. Українська влада заявила, що польський кредит стане підтримкою для малого та середнього бізнесу; Київ планує використати цю підтримку на проекти з відбудови Донбасу та на проведення реформ.

Польський уряд прийняв також рішення про призначення урядового уповноваженого з підтримки реформ в Україні. Став ним заступник міністра фінансів Артур Радзівіл. Уповноважений координуватиме діяльність Польщі щодо проведення реформ в Україні та її прагнень до європейської інтеграції. Польське фінансове відомство проводить інтенсивну співпрацю з українською стороною. Міністерство планує також співпрацювати у питаннях: управління публічними фінансами, децентралізації бюджету, податкової адміністрації, регулювання фінансового ринку, фінансування місцевого самоврядування.

Польща в рамках допомоги ділиться своїм досвідом у сфері антикорупційної діяльності та створення контролюючих інституцій. Під час січневого візиту до Києва, Еву Копач супроводжували голова Найвищої контрольної палати та голова Центрального антикорупційного бюро Польщі. Обидві інституції організують підготовку та тренінги для українських службовців. «Ми запропонували тренінги та експертні зустрічі. Після того, як в Україні буде створена служба, аналогічна польської, запросимо її представників відвідати Польщу для того, щоб представити нашу діяльність. Ми також запропонували підготовку агентів та надання консультацій на кожному рівні», - заявив Польській Пресовій Агенції прес-секретар Центрального антикорупційного бюро Яцек Добжинський.

Польща інтенсивно співпрацює з Україною в галузі енергетики. Між українською компанією Нафтогаз та польською Газ-систем був підписаний договір про будову інтерконектора, який дозволить постачати газ в Україну з польського СПГ-терміналу в Свіноуйще та Клайпеді; можливе щорічне постачання в Україну 10 млрд. кубометрів газу. (...) До цього часу ми підтримували українську армію, надаючи їй ковдри, харчові запаси, теплий одяг, рюкзаки. Допомога була надана на суму кілька мільйонів євро.

Джерело: wpolityce.pl

Бальцерович зустрівся з Порошенком. Чи підтримуватиме він українські реформи?

Під час зустрічі Порошенко «запросив Бальцеровича долучитися до процесу проведення реформ в Україні», а творець «шокової терапії» періоду польської трансформації мав надавати главі української держави поради з питань економіки.

Порошенко, звертаючись до Бальцеровича як «архітектора польської трансформації», підкреслив, що Польща може бути взірцем «країни, яка успішно реформувала свою економіку і стала повноправним членом Євросоюзу та ОЕСР», - читаємо на офіційній сторінці Президента України. Порошенко також запросив Бальцеровича «долучитися до процесу реформ в Україні» та запевнив, що «сьогодні в нас є професійний та проєвропейський уряд з найвищим потенціалом. Ми маємо унікальну можливість провести реформи в країні».

В свою чергу, як дізнаємося з повідомлення на президентській сторінці, Бальцерович наголосив на важливості для успіху реформ трьох чинників: стратегії, швидкості її втілення та команди реформаторів. Звернув він також увагу, що Україні необхідно позбутися будь-якого субсидювання, але водночас захищати найуразливіші верстви населення.

Джерело: m.wiadomosci.gazeta.pl

Представники українських органів місцевого самоврядування з візитом до Польщі

Представники декількох українських міст взяли участь у зустрічі з циклу «Підготовка українських органів місцевого самоврядування до впровадження реформи з децентралізації та співробітництва з ЄС», яка відбулася у Президентському палаці. Організаторами зустрічі виступили Асоціація польських міст і Сілезький Союз гмін та повітів, головна мета яких – передати польський досвід пов'язаний з творенням та впровадженням реформ з децентралізації, а також використання отриманих від ЄС коштів на розвиток.

Як повідомлялося на інтернет-сторінці польського президента Броніслава Коморовського, представники українських органів місцевого самоврядування зустрілися з президентським міністром Ольгердом Дженконським та послом України в Польщі Андрієм Дешицею. Також у зустрічі взяли участь представники Міністерства інфраструктури та розвитку, Міністерства закордонних справ, Асоціації польських міст та Польсько-американської фундації свободи. Присутнім також був координатор групи експертів з питань підтримки реформи місцевого самоврядування в Україні, депутат від Громадянської платформи, Марчин Свенціцький, який розказав українцям про роботу групи.

Після завершення зустрічі, у розмові з Польською Пресовою Агенцією Свенціцький підкреслив, що реформу місцевого самоврядування в Україні ускладнює велике роздроблення адміністративно-територіальних одиниць на початковому рівні, що відповідає рівню польських гмін. Територіальних громад в Україні є близько 10 тис., тоді як у Польщі – не більше 2,5 тис. Однак, як він зазначив, завдяки внесеним змінам до законодавства, територіальні громади зможуть тепер добровільно об'єднуватися. Згідно із законом вони також матимуть можливість співпрацювати між собою. Інша з проведених реформ дала можливість органам місцевого самоврядування відкривати банківські рахунки та використовувати власні фонди. Раніше вони повинні були використовувати центральний бюджет. Не вирішеним залишається чи префект, тобто аналог польського воєводи, має підпорядковуватися прем'єр-міністру чи президенту країни. Свенціцький зазначив, що для повного проведення реформи місцевого самоврядування в Україні необхідно внести зміни до Конституції. Це має відбутися у два етапи, ймовірно в липні та восени цього року. (...)

Джерело: wiadomości.onet.pl

Найвища контрольна палата Польщі підтримує українські реформи

На запрошення голови Найвищої контрольної палати, Польщу відвідав Володимир Загорський, представник Національної академії державного управління при Президенті України, який під час недільного форуму Європа-Україна, вів разом з Кшиштофом Квятковським секцію присвячену результатам трансформації в своїй країні. (...)

Найвища контрольна палата активно включилася в процес змін, розпочатий на Майдані. У січні місяці Кшиштоф Квятковський підписав у Києві Угоду про співробітництво між Найвищою контрольною палатою Польщі і Національною академією державного управління при Президенті України. Поляки проведуть систематичну підготовку студентів НАДУ України. Майбутні українські державні службовці пізнають принципи і стандарти функціонування адміністрації та інших служб в державах ЄС. Найвища контрольна палата має також багато пропозицій у сфері методології контролю за публічними фінансами та правильністю їх розрахунку. (...)

Джерело: www.nik.gov.pl

 Завдання №5

Конституційний лад Польської Народної Республіки – схеми для заповнення

Законодавча влада	Сейм	
Виконавча влада	Державна Рада Рада Міністрів	
Судова влада	Верховний Суд	

Конституційний лад Польської Народної Республіки – елементи для схем

1. Законодавча влада:

Складався з 460 депутатів – представників робочого населення, які могли бути звільнені від виконання своїх функцій.
Приймав закони та ухвали (більшістю голосів). Ухвалював також бюджет та національні соціально-економічні плани.
На першому засіданні призначав Голову Ради Міністрів, Раду Міністрів, а також Державну Раду.
Сесії скликалися Державною Радою.

2. Виконавча влада:

Складалася з депутатів та інших осіб, які були призначені на посади.
В період між сесіями Сейму видавала декрети, які мали силу законів.
Тлумачила закони, представляла державу в міжнародних відносинах та ратифікувала міжнародні договори.
Сейм обирав її членів, завданням яких було подавати проекти бюджету та планів.

3. Судова влада:

Повнота влади здійснювалася відповідно до принципу єдності.
Її головний орган здійснював контроль за діяльністю інших суб'єктів.
Інші суб'єкти влади поділялися на районні, воєводські та спеціальні.
В останніх роках існування ПНР було утворено ряд нових інституцій, наприклад, Державний Трибунал.

 Завдання №6

Конституційний лад Української Радянської Соціалістичної Республіки – схеми для заповнення

Законодавча влада	Верховна Рада	
Виконавча влада	Рада Міністрів	
Судова влада	Верховний Суд	

Конституційний лад Української Радянської Соціалістичної Республіки – елементи для схем *

1. Законодавча влада:

Розглядала будь-які питання, що відносилися до компетенції Республіки.
Складалася з 650 депутатів, яких можна було позбавити мандату на підставі рішення більшості виборців.
Обирала зі свого складу Президію у кількості 25 осіб, яка в перервах між сесіями отримувала майже всю повноту влади.
Президія володіла законодавчими, виконавчими та судовими функціями.

2. Виконавча влада:

Призначалася Верховною Радою.
Розробляла плани соціального та економічного розвитку, а також проект бюджету – становив частину всесоюзного бюджету.
У її підпорядкуванні знаходилися виконавчі комітети місцевих рад.
Залежала від Ради Міністрів СРСР.

3. Судова влада

Головний орган судової системи обирався парламентом на 5 років.
Не називалася владою, а лише органом, який забезпечує дотримання законодавства.
Склад обласних судів обирали депутати місцевих рад.
Склад районних та міських судів обирався на загальних виборах.

* Джерело: Baluk W., *Kształtowanie systemu partyjnego Ukrainy w okresie transformacji ustrojowej (1987-2004)*, Wrocław 2006

Допоміжний матеріал №3

Конституційні системи органів державної влади: спільні та відмінні риси

Допоміжні питання для дискусії на тему конституційних систем ПНР і УРСР в період перед трансформацією.

1) Запитайте студентів, чим насамперед відрізнялися обидві конституційні системи. Звичайно, йдеться про характер держави. Польща була незалежною країною, тоді як Україна – однією з союзних республік СРСР.

2) Запитайте студентів, в чому вони вбачають відмінності у функціонуванні різних органів державної влади. Особливо зверніть увагу на Державну Раду, яка функціонувала в ПНР та Президію Верховної Ради УРСР.

3) Попросіть студентів подумати над ознаками органів державної влади, які свідчили про їх недемократичність. Зверніть увагу на широкі повноваження Державної Ради ПНР, а також Президії Верховної Ради УРСР – обидві інституції мали значні законодавчі повноваження, які перечать демократичному принципу поділу влади.

4) Попросіть студентів подумати над змінами, які необхідно було б провести, щоб конституційні системи органів державної влади ПНР та УРСР стали демократичнішими.

Завдання №7

Реформування устрою в Польщі

1. 7 квітня 1989 р.

А.

Прийнято Закон «Про внесення змін до Конституції ПНР» (так звана груднева новелізація). Було змінено назву держави з Польської Народної Республіки на Республіку Польща, а також усунуто норми про керівну роль партії та дружбу з СРСР. Окрім того, запроваджено принципи демократичної правової держави, політичного плюралізму, а також свободи господарської діяльності та охорони власності. Символічною зміною було повернення корони білому орлу на гербі Польщі.

2. 29 грудня 1989 р.

Б.

Прийнято конституційний Закон «Про взаємні відносини між законодавчою та виконавчою владою Республіки Польща, а також про місцеве самоврядування» (так звана Мала Конституція). Законом встановлювалося, що «органами законодавчої влади є Сейм та Сенат Республіки Польща, виконавчої влади – Президент Республіки Польща та Рада Міністрів, а судової – незалежні суди».

3. 23 квітня 1992 р.

В.

Прийнято Конституцію Республіки Польща.

4. 17 жовтня 1992 р.

Г.

Прийнято Закон «Про внесення змін до Конституції ПНР» (так звана квітнева новелізація), який повернув Сенат – другу палату парламенту, до складу котрого входили 100 сенаторів, і який разом із Сеймом творив закони, а також інститут Президента, який замінив існуючу Державну Раду. Президент обирався Національними зборами.

5. 2 квітня 1997 р.

Д.

Створено Конституційну комісію Національних зборів. Встановлено, що нова конституція буде ухвалена Національними зборами та прийнята поляками шляхом конституційного референдуму.

6. 25 травня 1997 р.

Е.

Набрала чинності нова Конституція РП. Одночасно втратила чинність так звана Мала Конституція.

7. 17 жовтня 1997 р.

Є.

Проведено конституційний референдум, на якому поляки відповіли на питання, чи підтримують вони прийняття ново ухваленої Конституції. У референдумі взяли участь 42,86 % осіб, які мали право голосу, із яких 52,7 % підтримали прийняття Конституції.

Завдання №8

Реформування устрою в Україні *

1. 27 жовтня 1989 р.

2. 16 липня 1990 р.

3. 24 жовтня 1990 р.

4. 19 червня 1991 р.

5. 5 липня 1991 р.

6. 24 серпня 1991 р.

7. 7 жовтня 1993 р.

8. 20 вересня 1994 р.

9. 8 червня 1995 р.

10. 28 червня 1996 р.

А.	Прийнято Закон «Про заснування поста Президента», згідно з яким Президент виконує функції глави держави, а також глави виконавчої влади і обирається Верховною Радою.
Б.	Прийнято Закон «Про внесення змін та доповнень до Конституції УРСР»: зміцнювалася роль Голови Верховної Ради, який отримав статус найвищого чиновника в державі; зменшувалася чисельність депутатів, які на період сесій звільняються від виконання своїх щоденних службових обов'язків; створювався Комітет конституційного нагляду УРСР – замінює конституційний суд.
В.	Верховна Рада ухвалила Концепцію нової Конституції України, в якій передбачалося: змінення назви УРСР на Україну, запровадження принципів суверенності, поділу влади, а також політичного плюралізму. Країна мала стати президентською республікою на чолі з главою держави, який обирається шляхом прямих виборів та з однопалатним парламентом.
Г.	Прийнято Декларацію про державний суверенітет України, в якій йшлося про необхідність утворення демократичної та правової держави, з принципом поділу влади на законодавчу, виконавчу і судову, а також проголошувалося верховенство українських законів над всесоюзними.
Д.	Верховна Рада прийняла Акт проголошення незалежності України, яким проголошувалося створення незалежної та самостійної держави, на території якої мають чинність виключно Конституція та закони України.
Е.	Прийнято Закон «Про назву, структуру і кількісний склад нового парламенту України», який зберігав концепцію функціонування Верховної Ради, однак ліквідував її Президію.
Є.	Створено конституційну комісію, а також проведено конституційні зміни щодо ліквідації монополізму комуністичної партії та запровадження принципу політичного плюралізму. Окрім цього, Комітет конституційного нагляду замінено Конституційним Судом. Судочинство та прокуратура стали незалежними.
Ж.	Прийнято Конституцію України.
З.	Прийнято Конституційний Договір про основні засади організації та функціонування державної влади і місцевого самоврядування в Україні, котрий діяв до прийняття нової Конституції України. За характером був Малою Конституцією, яка зміцнювала позицію президента за рахунок парламенту.
И.	Створено нову Конституційну Комісію.

* Джерело: Baluk W., *Kształtowanie systemu partyjnego Ukrainy w okresie transformacji ustrojowej (1987-2004)*, Wrocław 2006

 Завдання №9

Уривки конституцій

<p>Стаття 75 Єдиним органом законодавчої влади в Україні є парламент – .....</p>	<p>Стаття 95 Законодавчу владу в Республіці Польща здійснюють ....., і .....</p>	<p>Стаття 103 Президент України обирається громадянами України на основі ....., рівного і прямого виборчого права шляхом таємного голосування строком на ..... років.</p>
<p>Стаття 96 Сейм складається з ..... депутатів.</p> <p>Стаття 97 Сенат складається зі ..... сенаторів.</p>	<p>Стаття 76 Конституційний склад Верховної Ради України становить ..... народних депутатів, які обираються (...) на ..... років.</p>	<p>Стаття 127 Президент Республіки Польща обирається строком на ..... і повторно може обиратися тільки .....</p>
<p>Стаття 113 ..... є вищим органом у системі органів ..... влади.</p>	<p>Стаття 147 ..... складається з Голови Ради Міністрів і міністрів. До складу Ради можуть входити ..... Ради Міністрів.</p>	<p>Стаття 114 До складу Кабінету Міністрів України входять ....., Перший віце-прем'єр-міністр (...). Прем'єр-міністр України призначається ..... за поданням ..... (...)</p>
<p>Стаття 154 ..... висуває кандидатуру Голови Ради Міністрів, який пропонує склад Ради Міністрів. .... призначає Голову Ради Міністрів разом з іншими членами Ради Міністрів. (...)</p>	<p>Стаття 125 (...) Найвищим судовим органом у системі судів загальної юрисдикції є .....</p>	<p>Стаття 175 Судочинство в Республіці Польща здійснюють ....., ..., а також військові суди.</p>

Допоміжний матеріал №4

Уривки конституцій: правильні відповіді

<p>Стаття 75 Єдиним органом законодавчої влади в Україні є парламент – Верховна Рада України.</p>	<p>Стаття 95 Законодавчу владу в Республіці Польща здійснюють Сейм і Сенат.</p>	<p>Стаття 103 Президент України обирається громадянами України на основі загального, рівного і прямого виборчого права шляхом таємного голосування строком на п'ять років.</p>
<p>Стаття 96 Сейм складається з 460 депутатів. Стаття 97 Сенат складається зі 100 сенаторів.</p>	<p>Стаття 76 Конституційний склад Верховної Ради України становить чотириста п'ятдесят народних депутатів, які обираються (...) на п'ять років.</p>	<p>Стаття 127 Президент Республіки Польща обирається строком на п'ять років і повторно може обиратися тільки один раз.</p>
<p>Стаття 113 Кабінет Міністрів України є вищим органом у системі органів виконавчої влади.</p>	<p>Стаття 147 Рада Міністрів складається з Голови Ради Міністрів і міністрів. До складу Ради можуть входити заступники Голови Ради Міністрів.</p>	<p>Стаття 114 До складу Кабінету Міністрів України входять Прем'єр-міністр України, Перший віце-прем'єр-міністр, віце-прем'єр-міністри, міністри. Прем'єр-міністр України призначається Верховною Радою України за поданням Президента України. (...)</p>
<p>Стаття 154 Президент Республіки Польща висуває кандидатуру Голови Ради Міністрів, який пропонує склад Ради Міністрів. Президент Республіки Польща призначає Голову Ради Міністрів разом з іншими членами Ради Міністрів. (...)</p>	<p>Стаття 125 (...) Найвищим судовим органом у системі судів загальної юрисдикції є Верховний Суд України.</p>	<p>Стаття 175 Судочинство в Республіці Польща здійснюють Верховний Суд, загальні суди, адміністративні суди, а також військові суди.</p>

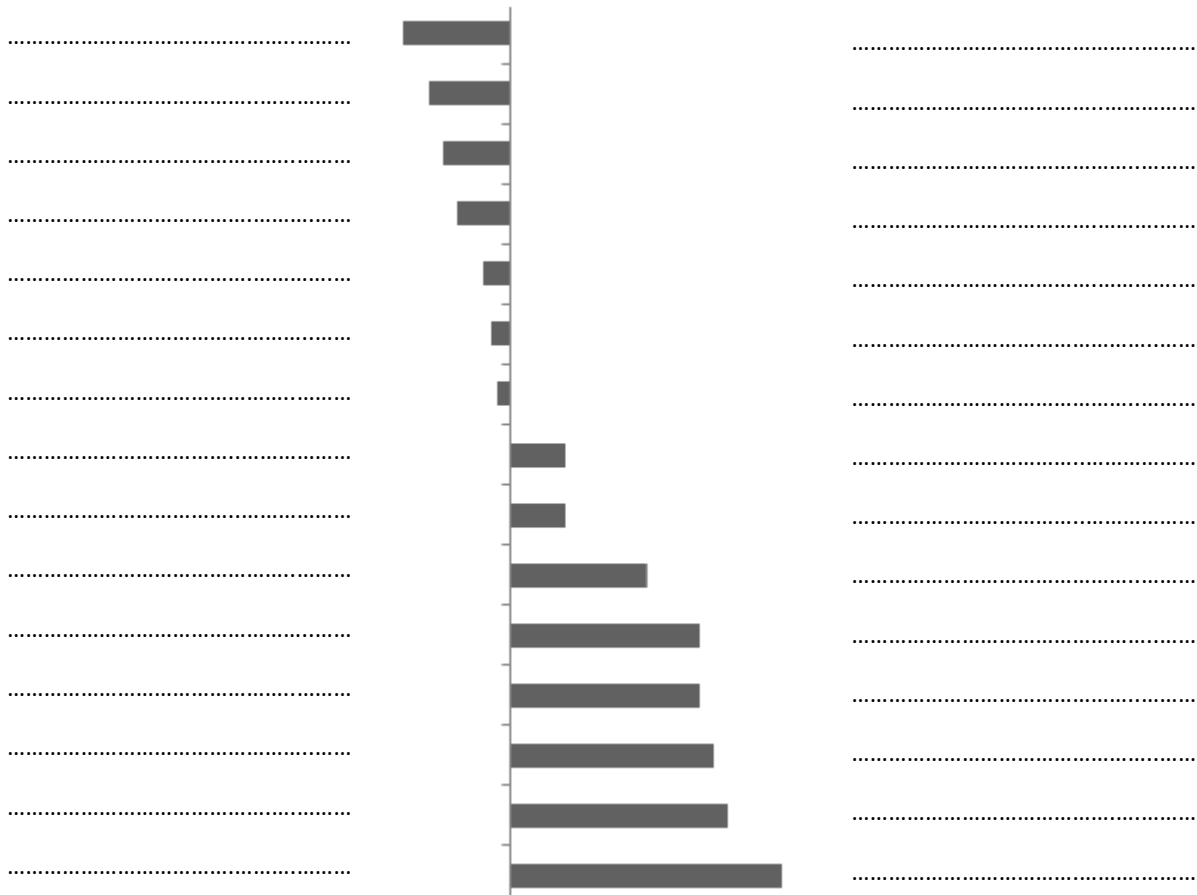
 Завдання №10

Дзеркальне відображення *

1. Що поляки думають про українців, а також про себе?

Українцям частіше, ніж полякам, притаманні такі риси:

Полякам частіше, ніж українцям, притаманні такі риси:

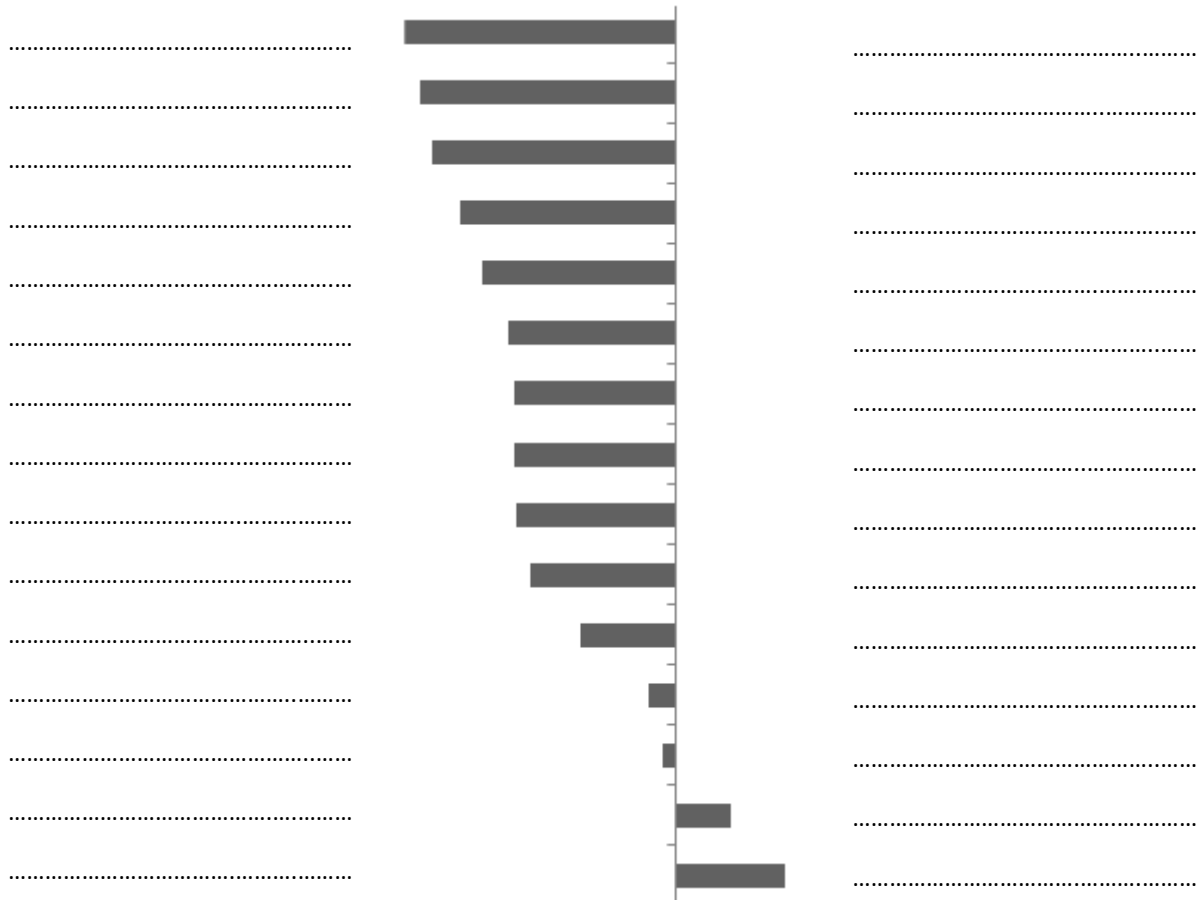

гостинний ≠ негостинний	сучасний ≠ відсталий	працьовитий ≠ ледачий
не зловживає алкоголем ≠ зловживає алкоголем	відповідальний ≠ безвідповідальний	підприємливий ≠ не підприємливий
релігійний ≠ нерелігійний	охайний ≠ неохайний	доброзичливий ≠ недоброзичливий
толерантний ≠ нетолерантний	освічений ≠ неосвічений	успішний ≠ невдалий
щирий ≠ нещирий	чесний ≠ підлий	веселий ≠ серйозний

2. Що українці думають про поляків, а також про себе?

Полякам частіше, ніж українцям, притаманні такі риси:

Українцям частіше, ніж полякам, притаманні такі риси:

гостинний ≠ негостинний	сучасний ≠ відсталий	працюючий ≠ ледачий
не зловживає алкоголем ≠ зловживає алкоголем	відповідальний ≠ безвідповідальний	підприємливий ≠ не підприємливий
релігійний ≠ нерелігійний	охайний ≠ неохайний	доброзичливий ≠ недоброзичливий
толерантний ≠ нетолерантний	освічений ≠ неосвічений	успішний ≠ невдалий
щирий ≠ нещирий	чесний ≠ підлий	веселий ≠ серйозний

* Завдання було повністю опрацьовано на підставі публікації під назвою «Польща–Україна, Поляки–Українці. Погляд з-за кордону» („Polska – Ukraina, Polacy – Ukraińcy. Spojrzenie przez Granicę”), виданою Інститутом публічних справ за редакцією Магдалени Отлевської.

Завдання №11

Як ми сприймаємо одні одних? *

Частина 1.

У першій частині завдання представлено думки поляків щодо спільних та відмінних рис між обома націями, а саме: чи на думку поляків, поляки та українці: схожі / радше схожі або відрізняються / радше відрізняються за традиціями і стилем життя, цінностями, поглядами, а також ставленням до праці. У поданих нижче реченнях вставте замість пропусків відповідні, на Вашу думку, процентні значення (виберіть їх з поданих у рамці).

- ..... поляків вважають, що поляки та українці (радше) схожі за традиціями та стилем життя.
- ..... поляків вважають, що поляки та українці (радше) відрізняються за традиціями та стилем життя.
- ..... поляків не мають чіткої думки щодо цього питання (важко відповісти).

- ..... поляків вважають, що українці та поляки (радше) схожі за цінностями та поглядами.
- ..... поляків вважають, що поляки та українці (радше) відрізняються за цінностями та поглядами.
- ..... поляків не мають чіткої думки щодо цього питання (важко відповісти).

- ..... поляків вважають, що поляки та українці (радше) схожі за ставленням до праці.
- ..... поляків вважають, що поляки та українці (радше) відрізняються за ставленням до праці.
- ..... поляків не мають чіткої думки щодо цього питання (важко відповісти).

3%, 7%, 13%, 36%, 38%, 44%, 50%, 53%, 55%

Частина 2.

У другій частині завдання представлено думки українців щодо спільних та відмінних рис між обома націями, а саме: чи на думку українців поляки та українці: схожі / радше схожі або відрізняються / радше відрізняються за традиціями і стилем життя, цінностями, поглядами, а також ставленням до праці. У поданих нижче реченнях вставте замість пропусків відповідні, на Вашу думку, процентні значення (виберіть їх з поданих у рамці).

- ..... українців вважають, що поляки та українці (радше) схожі за традиціями та стилем життя.
- ..... українців вважають, що поляки та українці (радше) відрізняються за традиціями та стилем життя.
- ..... українців не мають чіткої думки щодо цього питання (важко відповісти).

- ..... українців вважають, що поляки та українці (радше) схожі за цінностями та поглядами.
- ..... українців вважають, що поляки та українці (радше) відрізняються за цінностями та поглядами.
- ..... українців не мають чіткої думки щодо цього питання (важко відповісти).

- ..... українців вважають, що поляки та українці (радше) подібні за ставленням до праці.
- ..... українців вважають, що поляки та українці (радше) відрізняються за ставленням до праці.
- ..... українців не мають чіткої думки щодо цього питання (важко відповісти).

3%, 8%, 12%, 31%, 38%, 43%, 50%, 57%, 59%

* Завдання було повністю опрацьовано на підставі публікації під назвою «Польща–Україна, Поляки–Українці. Погляд з-за кордону» („Polska – Ukraina, Polacy – Ukraińcy. Spojrzenie przez Granicę”), виданою Інститутом публічних справ за редакцією Магдалени Отлевської.

 Завдання №12

Мозаїка асоціацій *

Під час дослідження, яке проводилося Інститутом публічних справ, поляків та українців попросили перелічити асоціації із сусідньою державою та її жителями. У подану нижче таблицю необхідно помістити як позитивні, так і негативні відповіді респондентів з поділом на сім категорій. Вибрані думки знаходяться в наступній таблиці. Для полегшення виконання завдання – в кожній клітинці повинні знаходитися три думки.

	Асоціації українців з Польщею та поляками	Асоціації поляків з Україною та українцями
Близькість, сусідство, симпатія		
Дистанція, чужість, антипатія		
Країна та її жителі		
Схід-Захід		
Культура, мистецтво, спорт		
Історія та політика		
Кордон, торгівля, туризм, контрабанда, робота		

«світловолосі люди»	«сезонна робота»	«гарні жінки»	«недобрі речі»	«добрі зарплати»	«торгівля, ринок»
«туризм»	«Катинь»	«бідність»	«дешевий алкоголь»	«голодомор»	«кривда»
«хитрі і нещирі»	«недосконала демократія»	«слов'яни, такі як і ми»	«жовтий та блакитний колір»	«аби кордони були відкриті»	«Чотири танкісти і пес»
«братній народ»	«агресор»	«випічка»	«Потоп»	«фольклор»	«сусіди»
«такі ж люди, як і ми»	«невдала революція»	«нападали на Волинь»	«високий рівень життя»	«Волинь, вбивства»	«завзятість та працьовитість»
«Шевченко»	«свобода»	«пиво»	«Євро 2012»	«Смоленськ»	«контрабанда»
«надзвичайно гостинні»	«комуністичні реалії»	«не пробуджує симпатії»	«дружність, єдність»	«занадто зарозумілі»	«Адам Міцкевич»

* Завдання було повністю опрацьовано на підставі публікації під назвою «Польща–Україна, Поляки–Українці. Погляд з-за кордону» („Polska – Ukraina, Polacy – Ukraińcy. Spojrzenie przez Granicę”), виданою Інститутом публічних справ за редакцією Магдалени Отлевської.

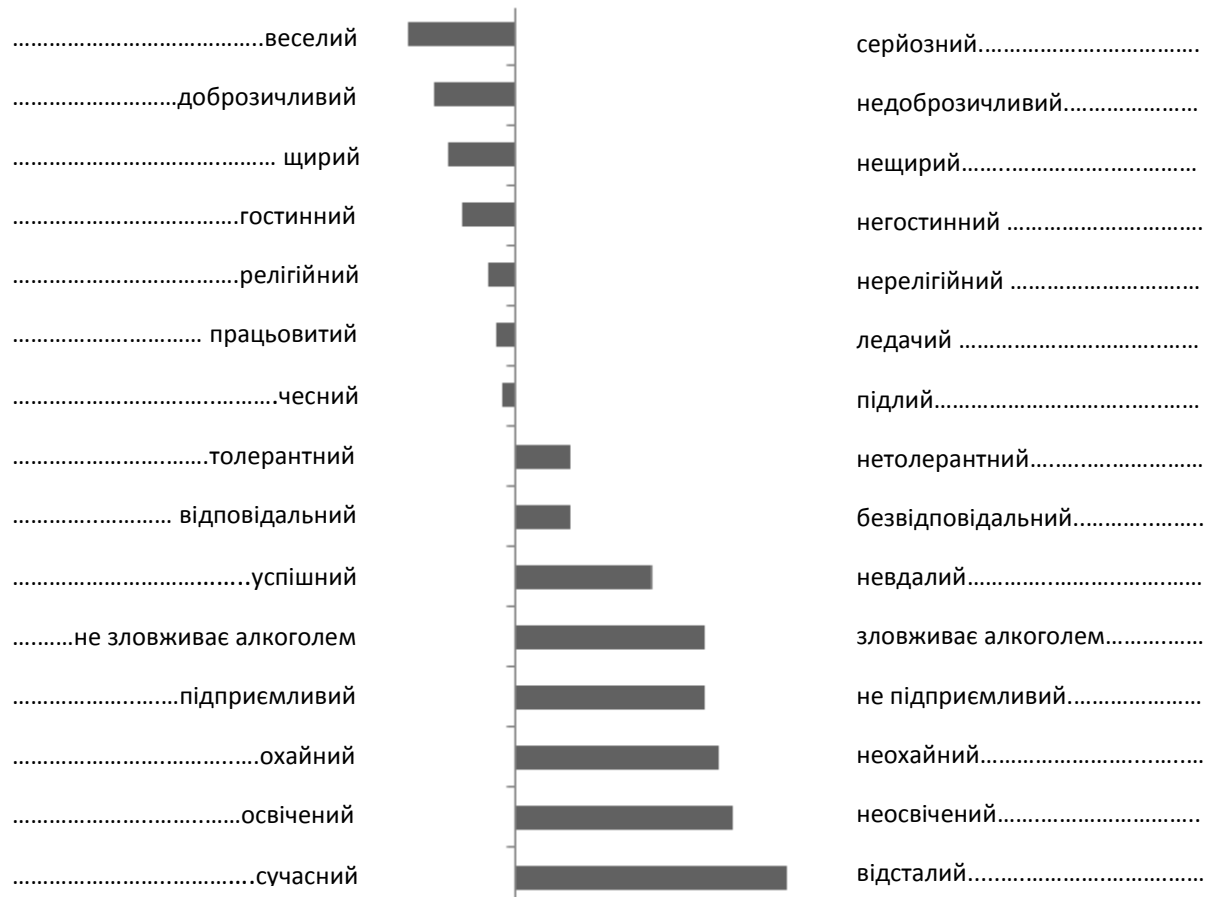
Думки поляків та українців: правильні відповіді

Завдання №10 – Дзеркальне відображення

1. Що поляки думають про українців, а також про себе?

Українцям частіше, ніж полякам, притаманні такі риси:

Полякам частіше, ніж українцям, притаманні такі риси:

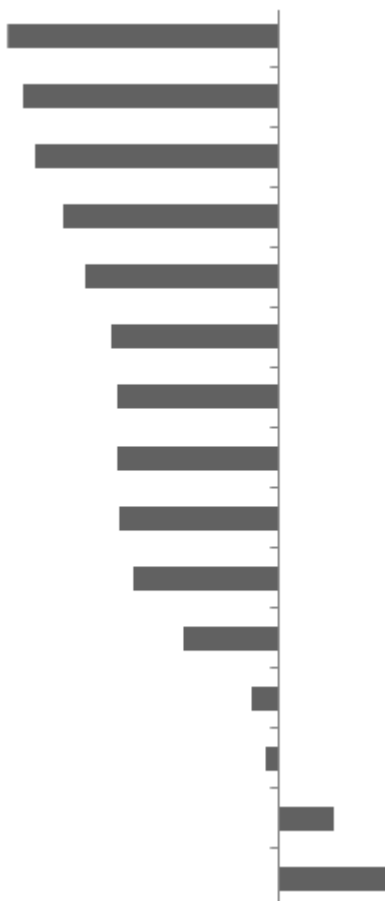

2. Що українці думають про поляків, а також про себе?

Полякам частіше, ніж українцям, притаманні такі риси:

- .....не зловживає алкоголем
- .....релігійний
- .....сучасний
- .....відповідальний
- .....охайний
- .....чесний
- .....толерантний
- .....освічений
- .....підприємливий
- .....успішний
- .....працьовитий
- .....доброзичливий
- .....щирий
- .....гостинний
- .....веселий

Українцям частіше, ніж полякам, притаманні такі риси:

- зловживає алкоголем.....
- нерелігійний.....
- відсталий.....
- безвідповідальний.....
- неохайний.....
- підлий.....
- нетолерантний.....
- неосвічений.....
- не підприємливий.....
- невдалий.....
- ледачий.....
- недоброзичливий.....
- нещирий.....
- негостинний.....
- серйозний.....

Завдання №11 – Як ми сприймаємо одні одних?**Частина 1.**

- .....**53%**..... поляків вважають, що поляки та українці (радше) схожі за традиціями та стилем життя.
- .....**44%**..... поляків вважають, що поляки та українці (радше) відрізняються за традиціями та стилем життя.
- .....**3%**..... поляків не мають чіткої думки щодо цього питання (важко відповісти).

- .....**55%**..... поляків вважають, що українці та поляки (радше) схожі за цінностями та поглядами.
- .....**38%**..... поляків вважають, що поляки та українці (радше) відрізняються за цінностями та поглядами.
- .....**7%**..... поляків не мають чіткої думки щодо цього питання (важко відповісти).

- .....**50%**..... поляків вважають, що поляки та українці (радше) схожі за ставленням до праці.
- .....**36%**..... поляків вважають, що поляки та українці (радше) відрізняються за ставленням до праці.
- .....**13%**..... поляків не мають чіткої думки щодо цього питання (важко відповісти).

Частина 2.

- .....**59%**..... українців вважають, що поляки та українці (радше) схожі за традиціями та стилем життя.
- .....**38%**..... українців вважають, що поляки та українці (радше) відрізняються за традиціями та стилем життя.
- .....**3%**..... українців не мають чіткої думки щодо цього питання (важко відповісти).

- .....**50%**..... українців вважають, що поляки та українці (радше) схожі за цінностями та поглядами.
- .....**43%**..... українців вважають, що поляки та українці (радше) відрізняються за цінностями та поглядами.
- .....**8%**..... українців не мають чіткої думки щодо цього питання (важко відповісти).

- .....**31%**..... українців вважають, що поляки та українці (радше) схожі за ставленням до праці.
- .....**57%**..... українців вважають, що поляки та українці (радше) відрізняються за ставленням до праці.
- .....**12%**..... українців не мають чіткої думки щодо цього питання (важко відповісти).

Завдання №12 – Мозаїка асоціацій

	Асоціації українців з Польщею та поляками	Асоціації поляків з Україною та українцями
Близькість, сусідство, симпатія	«слов'яни, такі як і ми» «дружність, єдність» «братній народ»	«сусіди» «такі ж люди, як і ми» «надзвичайно гостинні»
Дистанція, чужість, антипатія	«агресор» «занадто зарозумілі» «хитрі і нещирі»	«не пробуджує симпатії» «кривда» «недобрі речі»
Країна та її жителі	«світловолосі люди» «завзятість та працьовитість» «сир, ковбаса»	«жовтий та блакитний колір» «гарні жінки» «пиво»
Схід-Захід	«добрі зарплати» «високий рівень життя» «свобода»	«бідність» «недосконала демократія» «комуністичні реалії»
Культура, мистецтво, спорт	«Адам Міцкевич» «Чотири танкісти і пес» «Потоп»	«Євро 2012» «Шевченко» «фольклор»
Історія та політика	«Катинь» «Смоленськ» «нападали на Волинь»	«Волинь, вбивства» «невдала революція» «голодомор»
Кордон, торгівля, туризм, контрабанда, робота	«сезонна робота» «аби кордони були відкриті» «туризм»	«торгівля, ринок» «дешевий алкоголь» «контрабанда»

 Завдання №13

Зміни не завжди на краще *

Під час дослідження, яке проводилося TNS Polska, респондентів у Польщі попросили визначитися, як, на їх думку, у перелічених галузях ситуація протягом останніх 25-ти років змінилася на краще чи на гірше (можна було також вибрати відповіді: «не відбулося змін» та «важко відповісти»). Перелік галузей, про які запитували респондентів, знаходиться у поданій нижче таблиці. За допомогою знаку «х» студенти мають позначити як, на їх думку, виглядали відповіді більшості респондентів.

	Ситуація змінилася на краще	Ситуація змінилася на гірше
домашні господарства обладнані побутовою технікою		
зв'язок – телекомунікаційні послуги		
аеропорти і повітряний транспорт		
мережа автомобільних доріг у Польщі		
охорона навколишнього середовища		
політичне значення Польщі в Європі		
міжнародна безпека Польщі		
фізична культура та спорт		
економічна позиція Польщі в Європі		
культура		
вища освіта та наука		
національна оборона		
безпека громадян та діяльність поліції		
економіка – економічний розвиток Польщі		
село та сільське господарство		
залізниця, подорож поїздами		
освіта		
умови життя людей		
судочинство – діяльність судів та прокуратур		
загальне задоволення поляків життям		
допомога держави для людей у зв'язку з важким матеріальним становищем		
сімейна політика		
державна служба охорони здоров'я		
робота, можливість знайти та утримати робоче місце		

* Завдання було повністю опрацьовано на підставі публікації під назвою «Чверть віку змін – оптимізм контра песимізм» („Ćwierć wieku zmian – optymizm kontra pesymizm”), у якій представлено результати досліджень проведених TNS Polska з нагоди 25-річчя свободи.

 Завдання №14

Порівняймо системи *

Під час дослідження, яке проводилося TNS Polska, респондентів попросили назвати переваги і недоліки старої та нової системи. Завдання для студентів: вписати належні визначення у відповідний квадрат таблиці – вибрані визначення знаходяться в рамці під таблицею. В кожному квадраті може знаходитися різноманітна кількість недоліків та переваг.

	недоліки	переваги
стара система		
нова система		

економічна ситуація у країні	більша економічна рівність громадян	економічні реформи та вільний ринок	стабільність щоденного життя
освіта	бюрократія	демократія	відсутність суверенності
відсутність стабільної влади та її некомпетентність	обмеження громадянських свобод	більша соціальна справедливість	матеріальний рівень життя людей
праця	служба охорони здоров'я	служба охорони здоров'я	закордонні подорожі
неналежна економіка та зависокі податки	зниження рівня науки та ускладнений доступ	централізація влади та монополія однієї партії	свобода та громадянські свободи
відсутність товарів у магазинах	вищий рівень безпеки	соціальне забезпечення	зростання злочинності
відсутність грошей, висока інфляція та бідність	страх за майбутнє та непевність завтрашнього дня	ізоляція держави та громадян від світу	цензура та відсутність свободи слова
погана ситуація в сільському господарстві	менша злочинність	зубожіння суспільства	постачання товарів у магазини
будівництво житла	Служба безпеки та міліція	безробіття та відсутність впевненості у стабільності робочого місяця	погана державна соціальна політика

* Завдання було повністю опрацьовано на підставі публікації під назвою «Чверть віку змін – оптимізм контра песимізм» („Ćwierć wieku zmian – optymizm kontra pesymizm”), у якій представлено результати досліджень проведених TNS Polska з нагоди 25-річчя свободи.

Трансформація очима поляків: правильні відповіді

Завдання №13 – Зміни не завжди на краще

У поданій нижче таблиці представлено правильні відповіді до Завдання №13. Додатково біля знаків «Х» вказано кількість осіб у відсотках, які зазначили дану відповідь. Решта осіб вибрали відповіді: «на гірше», «не відбулося змін» чи «важко відповісти».

	Ситуація змінилася на краще	Ситуація змінилася на гірше
домашні господарства мають побутову техніку	X – 85%	
зв'язок – телекомунікаційні послуги	X – 84%	
аеропорти та повітряний транспорт	X – 73%	
мережа автомобільних доріг у Польщі	X – 74%	
охорона навколишнього середовища	X – 66%	
політичне значення Польщі в Європі	X – 62%	
міжнародна безпека Польщі	X – 60%	
фізична культура та спорт	X – 59%	
економічна позиція Польщі в Європі	X – 59%	
культура	X – 56%	
вища освіта та наука	X – 58%	
національна оборона	X – 52%	
безпека громадян та діяльність поліції	X – 53%	
економіка – економічний розвиток Польщі	X – 54%	
село та сільське господарство	X – 53%	
залізниця, подорож поїздами	X – 48%	
освіта	X – 46%	
умови життя людей	X – 50%	
судочинство – діяльність судів та прокуратур	X – 33%	
загальне задоволення поляків життям		X – 39%
допомога держави для людей у зв'язку з важким матеріальним становищем		X – 47%
сімейна політика		X – 46%
державна служба охорони здоров'я		X – 62%
робота, можливість знайти та утримати робоче місце		X – 72%

Завдання №14 – Порівняймо системи

	недоліки	переваги
стара система	<p>відсутність товарів у магазинах, обмеження громадянських свобод, ізоляція держави та громадян від світу, відсутність суверенності, Служба безпеки та міліція, відсутність грошей, висока інфляція та бідність, централізація влади та монополія однієї партії, цензура та відсутність свободи слова, економічна ситуація у країні,</p>	<p>праця, більша соціальна справедливість, більша економічна рівність громадян, стабільність щоденного життя, почуття безпеки, соціальне забезпечення, служба охорони здоров'я, освіта, матеріальний рівень життя людей, будівництво житла, менша злочинність, вищий рівень безпеки,</p>
нова система	<p>безробіття та відсутність впевненості у стабільності робочого місця, зубожіння суспільства, відсутність стабільної влади та її некомпетентність, служба охорони здоров'я, погана державна соціальна політика, неналежна економіка та завищені податки, страх за майбутнє та непевність завтрашнього дня, зниження рівня науки та ускладнений доступ, бюрократія, зростання злочинності, погана ситуація в сільському господарстві,</p>	<p>свобода та громадянські свободи, постачання товарів у магазини, закордонні подорожі, демократія, економічні реформи та вільний ринок,</p>

Завдання №15

Просування демократії *

– У минулому Польща отримала безцінну допомогу від Заходу. Це наш борг перед вільним світом, який сьогодні ми сплачуємо – сказав міністр Гжегож Схетина під час відкриття конференції Варшавський Діалог на благо Демократії, в якій беруть участь представники неурядових організацій, діячі, які підтримують демократичні зміни, а також студенти, інтелектуали та політики з усього світу.

Ключовою темою цьогорічної конференції є проблема скорочення простору діяльності громадянського суспільства. – *25 років тому вітер свободи почав віяти у Польщі. Сумно, що минуло чверть століття, а залишається так багато недемократичних держав, в яких відсутній простір свободи* – сказала кубанська блогер та захисниця прав людини Йоанні Санчез під час відкриття конференції.

Голова польської дипломатії у своєму виступі підкреслив, що Польща сприяє підтримці демократії у світі. Міністр Гжегож Схетина нагадав про створений в останніх роках Європейський фонд на благо демократії, а також засновану Нагороду Солідарності ім. Леха Валенси, що було здійснено завдяки зусиллям польської дипломатії. Міністр Схетина зазначив, що успіх народів безпосередньо залежить від права на свободу. – *25 років тому Польща була банкрутом, а сьогодні польські політики обіймають найвищі посади в Європейському союзі* – сказав він, а також додав: *Стіни повинні зруйнуватися, закликаючи не втратити віру в боротьбі за свободу.* (...)

З нагоди 25-річчя вільної Польщі, 3 червня у Варшаві вперше було вручено міжнародну Нагороду Солідарності ім. Леха Валенси. Отримав її лідер кримських татар Мустафа Джемільєв.

- Нагорода Солідарності ім. Леха Валенси є єдиною у світі відзнакою, яка вручається державою, що ділиться досвідом вдалої трансформації від диктатури до демократії – підкреслив у варшавській залі ініціатор нагороди, Міністр закордонних справ РП Радослав Сікорський. (...)

Людмила Алексєєва лауреат нагороди „Pro Dignitate Humana”

Заступник міністра Генріка Мосьціцька-Дендис на Раді ООН з прав людини у Женеві

Польща сильно сприяє демократизації – звіт Freedom House

Урочисте відкриття конференції Варшавський Діалог на благо Демократії

Просування та захист прав людини – це привілей та обов'язок всіх людей, які усвідомлюють небезпеку та біль, що несуть з собою нетолерантність, ігноранція, насильство і війна – підкреслила посол Катажина Пелчинська-Наленч, вручаючи від імені Міністра закордонних справ Гжегожа Схетини, нагороду «Pro Dignitate Humana» російській правозахисниці Людмилі Алексєєвій. (...)

Нагороду «Pro Dignitate Humana» було засновано Міністром закордонних справ РП в 2012 році, яка вручається за присвячення та безкомпромісну діяльність на захист прав людини, які переслідуються та наражаються на репресії, а також за незламну позицію на захист прав особи та шанування людської гідності. (...)

Щорічно 15 вересня святкуємо Міжнародний день демократії. Встановлюючи це свято в 2007 році, Генеральна Асамблея ООН підкреслювала необхідність захисту демократії у світі. (...) Польща надає особливе значення зміцненню демократії, яка є частиною польської історії та спадщини. Зміцнення і розвиток демократичних стандартів відноситься до пріоритетних напрямків польської зовнішньої політики.

Польський розпорядок демократизації наповнений механізмами підтримки держав та суспільств, які вступають на шлях демократії. Ми ділимося досвідом недавньої демократичної трансформації з іншими державами, які вбачають у Польщі цінного та вірогідного партнера. За посередництвом Європейського фонду на благо демократії, створення якого було польською ідеєю, ми підтримуємо в рамках ЄС демократичні стремління в Європейському сусідстві. Завдяки Нагороді Солідарності ім. Леха Валенси, відзначаємо діяльність на благо демократії та свободи, забезпечуючи одночасно можливість реалізації конкретних проектів, які підтримують розвиток демократії.

Ми раді, що Варшава стає центром міжнародних організацій, діяльність яких спрямована на благо демократії, як, наприклад, Спільнота Демократії, чи Бюро демократичних інститутів та прав людини ОБСЄ (БДІПЛ). Столиця Польщі також є центром проведення дебатів на тему викликів та стану демократії у світі, завдяки щорічній конференції Варшавський Діалог на благо Демократії, яку організовує МЗС Польщі (в 2014 році відбулася 23-25 жовтня).

Розмова з представниками громадянського суспільства з Куби

VII Міжнародний день демократії

Нагорода Солідарності для Мустафи Джемілева з України

Прийняття резолюції під назвою доброго управління

У Женеві про демократію та права людини

Досвідом політико-економічної трансформації Польщі під час зустрічі з кубанськими представниками громадянського суспільства 20 жовтня у Варшаві поділився заступник міністра Лешек Сочевіца. Кубанці відвідали Польщу з метою участі у конференції «Варшавський Діалог на благо Демократії», а також в організованих під егідою Інституту Леха Валенси семінарах: «25 років демократичних змін у Польщі: ймовірний сценарій для Куби».

- Польща звертає особливе значення на боротьбу за свободу, гідність та демократію, яка перемогла 25 років тому компромісом Круглого столу – зазначив під час зустрічі з незалежними журналістами, юристами та громадськими діячами заступник міністра Сочевіца. Серед гостей, які відвідали Польщу, був представлений до Нагороди Солідарності ім. Леха Валенси Дагоберто Вальдес, а також лауреат багатьох міжнародних нагород у сфері права на свободу слова та почесний гість цьогорічної конференції «Варшавського Діалогу на благо Демократії» Йоані Санчез. (...)

27 березня 2014 року Рада ООН з прав людини одногослоно прийняла резолюцію під назвою доброго управління в захисті та просуванні прав людини. Ініціативу, подану Польщею від імені міжрегіональної групи держав, до якої входили Австралія, Чилі, Південна Корея, а також Південно-Африканська Республіка, підтримали 106 держав. Резолюція становить продовження попередніх ініціатив прийнятих Польщею і підкреслює залежність між дотриманням принципів доброго управління та просуванням і захистом прав людини. Резолюція зобов'язала Управління Високого комісара ООН з прав людини організувати протягом 30 сесії Ради, тобто у вересні 2015 року, секцію на тему ролі державної служби як ключового елемента доброго управління у просуванні та захисті прав людини.

3 березня 2014 року поточного року заступник голови польської дипломатії взяла участь в XXVIII сесії Ради ООН з прав людини у Женеві. У своєму виступі заступник міністра Генріка Мосьціцька-Дендис висловила глибоке занепокоєння ситуацією з прав людини у Східній Україні та в Криму

- *Ми закликаємо Росію шанувати територіальну цілісність України, а також реалізувати положення Мінських домовленостей* – сказала заступник голови польської дипломатії. Заступник міністра також зазначила, що зміна статусу Криму принесла ряд обмежень для громадянського суспільства, незалежних ЗМІ, національних та релігійних меншин.

Під час XXVIII сесії Ради ООН з прав людини заступник міністра Мосьціцька-Дендис звернула увагу на поточну ситуацію в Сирії та Іраку, а також на останні терористичні атаки так званої Ісламської держави. Засудила вона також застосування насильства до цивільного населення, в тому числі жінок і дітей, як і щодо членів релігійних меншин, зокрема християн у різних частинах світу. (...)

Тільки тоді, коли права людини будуть повністю реалізовані, демократія розквітне – підкреслив заступник міністра закордонних справ Артур Новак-Фар у своєму виступі під час 25 сесії Ради ООН з прав людини у Женеві.

Заступник голови польського МЗС звернув тим самим увагу на близьку взаємозалежність між демократією та правами людини. Заявив він також про готовність Польщі надати всім зацікавленим допомогу у зміцненні демократичної трансформації.

У своїй промові, виголошеній 3 березня поточного року, заступник міністра Новак-Фар висловив також глибоке занепокоєння подіями в Україні. Закликав російську сторону дотримуватися міжнародного права, в тому числі суверенності та територіальної цілісності України. – *Україна є повністю незалежною державою з юридично легальною владою в постаті демократично обраного парламенту та його голови, який виконує обов'язки глави держави* – підкреслив заступник міністра.

Заступник міністра Артур Новак-Фар відмітив ключову роль Польщі в створенні Конвенції про права дитини з нагоди 25-ї річниці її прийняття. Робота над Конвенцією розпочалася під кінець 70-х років з ініціативи Польщі. Виступ заступника польського дипломатичного відомства був також нагодою висловити свої занепокоєння станом дотримання прав людини в таких країнах, як Сирія, Північна Корея, Іран та Білорусь.

Польща дуже інтенсивно сприяє підтримці демократії та прав людини, про що ми дізнаємося з опублікованого звіту *Freedom House* на тему держав, які підтримують демократію у світі. Діяльність Польщі була високо оцінена.

«Окрім того, що [Польща] є відносно новою демократією, країна визначила своїм пріоритетом довготривалу діяльність на благо демократії та прав людини», - читаємо у звіті. *Freedom House* у своєму рейтингу подає Польщу одразу за Швецією, діяльність якої в просуванні демократії була оцінена дуже високо. Діяльність Європейського союзу, Франції, Великої Британії та Сполучених Штатів була описана як «поміркована». (...)

З дослідження *Freedom House* дізнаємося, що здатність Польщі проводити зміни в галузі демократизації у порівнянні до її величини, виділяє Польщу серед країн, які були оцінені.

У звіті «Підтримка демократії за кордоном» для оцінювання було вибрано 10 країн та Європейський союз в період від червня 2012 року до травня 2014 року (Бразилія, Франція, Німеччина, Індія, Індонезія, Японія, Польща, Південно-Африканська Республіка, Швеція, Сполучені Штати, ЄС)

* Під час підготовки завдання використано фрагменти статей з Інтернет-сторінки Міністерства закордонних справ РП (www.msz.gov.pl).

 Завдання №16

Малий словник Польської Народної Республіки

Держава & Праця	
Польська Народна Республіка (ПНР)	Офіційна назва польської держави в період 1952-1989 років, тобто з моменту прийняття Конституції у липні 1952 року. ПНР перестала існувати 31 грудня 1989 року, коли набрали чинності внесені зміни до Конституції, які змінювали назву держави на Республіку Польща.
Польська об'єднана робітничка партія (ПОРП)	Комуністична партія, яка була при владі в період Польської Народної Республіки.
Апаратник	Слово, яке характеризувало кожного члена ПОРП, а також тих осіб, які займали керівні посади, отримані тільки за рекомендацією ПОРП.
Перший секретар	Формальний лідер ПОРП, а також фактично глава всієї держави.
Державні сільські господарства (пол. PGR)	Забезпечували утримання великої групи польських селян, які із завязанням працювали на державних полях. Шкода тільки, що такі господарства були економічно не вигідними та погано керованими.
Зеленяр (пол. Wadylarz)	Створене пропагандою зневажливе визначення приватного підприємця (городника, садівника), який вирощує рослини в невеликому обсязі, зокрема в теплицях чи під поліетиленовою плівкою.
Спекулянт	Пропагандистське і не дуже схвальне визначення дрібного торговця. Представників цієї професії в ПНР осуджували, переслідували та притягували до відповідальності за дефіцит в магазинах.
Моторизовані загони народної міліції (пол. ZOMO)	Спеціальні загони народної міліції, які відповідали за придушення демонстрацій та страйків. Сатирично їх називали «б'ючим серцем партії».

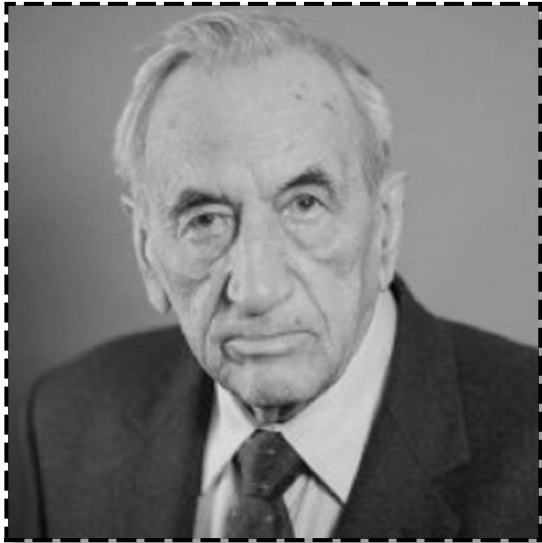
Суспільство & Щоденне життя	
Суботник	<i>Організована владою «розвага», переважно у вихідні дні, тобто такі примусові роботи, як, наприклад, прибирання сміття чи висаджування дерев.</i>
Підприємство внутрішнього експорту «Певекс» (пол. «Pewex»)	<i>Засноване державою підприємство, яке мало мережу магазинів на території усієї країни, у яких за конвертовану валюту можна було придбати товари практично недоступні в інших місцях. Товари куплені в Певексі були синонімом розкоші.</i>
Міняйло (пол. Cinkciarz)	<i>Популярне і поточне визначення особи, яка в період ПНР займалася нелегальною торгівлею конвертованих валют, наприклад, в неї можна було купити долари.</i>
Стиляги (пол. Bikiniarze)	<i>Субкультура, яка виникла під впливом «культури гниючого Заходу». Представники цієї субкультури одягалися в кольоровий одяг, наприклад, широкі піджаки, охоче носили «взуття на каучуковій підшові» – грубій, гумовій підшові, кольорові галстуки та яскраві шкарпетки, а на головах – плерези (стрижки).</i>
Картки	<i>Використовувалися з метою нормування товарів та давали право на придбання їх у певній кількості. В різних періодах ПНР-у норми встановлювалися на: цукор, м'ясо, масло, рис, борошно, мило, порошок для прання, солодоці, сигарети та алкоголь.</i>
Франя (пол. Frania)	<i>Електрична пральна машина, яка виготовлялася у Польщі в період ПНР-у. Була у кожній ванній кімнаті.</i>
Сатуратор	<i>Апарат газованої води. Порятунком для спраглих – можна було насолодитися содовою водою (з соком або без) за однією, найчастіше прикріпленою ланцюжком, склянкою.</i>
Парад	<i>Найпопулярнішим, звичайно, був першотравневий, тобто найважливіша пропагандиська подія року. В ідеально запланованих та обов'язкових маршах брали участь безліч робітників з міст та сіл.</i>

 Завдання №17

Хто є хто?

<p>Тадеуш МАЗОВЕЦЬКИЙ</p>	<p>Польський політик та публіцист, який народився у Плоцьку в 1927 році. Помер у Варшаві в 2013 році. Був останнім прем'єр-міністром ПНР, а також першим прем'єр-міністром III Республіки Польща. Протягом своєї кар'єри був також депутатом та радником президента. Засідав за Круглим столом по стороні опозиції-«Солідарності». Кавалер ордена Білого Орла.</p>
<p>Лех ВАЛЕНСА</p>	<p>Польський політик та профспілковий діяч, який народився в 1943 році у Попові. Співзасновник та перший керівник «Солідарності», за Круглим столом засідав по стороні опозиції. В 1990-1995 роках – Президент Республіки Польща. За свою діяльність отримав Нобелівську премію миру.</p>
<p>Броніслав ГЕРЕМЕК</p>	<p>Польський політик та історик, професор гуманітарних наук. Народився в 1932 році у Варшаві, а помер в 2008 році у Любіні. В 1997-2000 роках – міністр закордонних справ, депутат, а також депутат Європейського парламенту (від 2004 року і аж до смерті). На його честь було названо Овальний двір у будинку Європейського парламенту в Страсбурзі.</p>
<p>Лешек БАЛЬЦЕРОВИЧ</p>	<p>Польський політик та економіст, доктор габілітований економічних наук, який народився у Вроцлавку в 1947 році. Був депутатом та міністром фінансів. Колишній голова Національного банку Польщі, Кавалер ордена Білого Орла. Автор економічних реформ, які розпочалися в 1990 році.</p>
<p>Яцек КУРОНЬ</p>	<p>Польський політик та історик. Народився у Львові в 1934 році, а помер у Варшаві в 2004 році. Один з лідерів опозиції в ПНР, співзасновник Комітету захисту робітників. Засідав за Круглим столом по стороні опозиції-«Солідарності». Обіймав посаду міністра праці та соціальної політики. Кавалер ордена Білого Орла.</p>
<p>Адам МІХНІК</p>	<p>Польський політичний діяч, публіцист та есеїст. Народився у Варшаві в 1946 році. В період ПНР був членом опозиції, діяч Комітету захисту робітників та «Солідарності», політичний в'язень. Брав участь у засіданнях Круглого столу. Головний редактор «Газети Виборчої», Кавалер ордена Білого Орла.</p>

Джерело: ro.com.pl

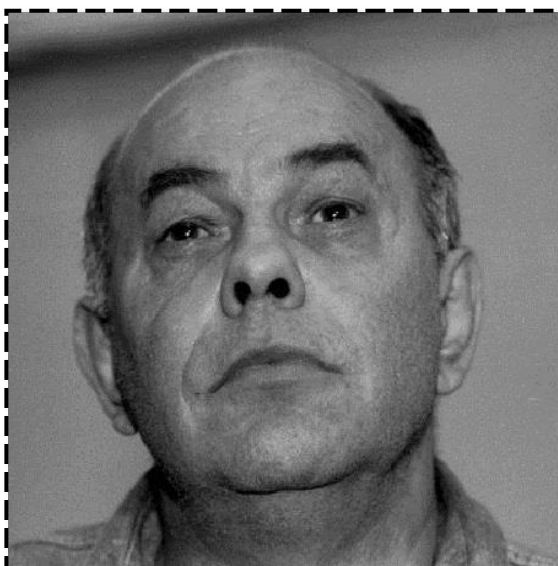
Джерело: wiadomosci.gazeta.pl

Джерело: www.europarl.europa.eu

Джерело: wiadomosci.wp.pl

Джерело: warszawa.gazeta.pl

Джерело: wiadomosci.onet.pl

Проголини в трансформації – головоломка з пошуку слів

У головоломці зашифровані 10 понять, які стосуються змін у Польщі. Знайдіть їх та заповніть ними пропуски у «словнику змін», який ви отримали разом з головоломкою. Слова можуть бути розміщені горизонтально, вертикально або по діагоналі.

Р	Л	Р	Б	М	Ш	П	Г	З	Х	Ї	В	А	Д
С	Ц	Т	У	А	П	Р	Р	О	Л	Д	А	П	Е
О	К	Р	У	Г	Л	И	Й	С	Т	І	Л	Р	М
Л	І	А	Д	Д	Ь	В	Ь	Л	Д	П	Е	У	О
І	Ф	Н	І	А	О	А	Н	Г	Ш	А	Н	Й	К
Д	Я	С	Е	Л	В	Т	К	В	О	В	С	Л	Р
А	Ч	Ф	В	Е	Р	И	В	П	Л	Д	А	З	А
Р	И	О	А	Н	П	З	Б	Л	П	Ж	И	Ф	Т
Н	Ь	Р	Ш	К	Ш	А	И	О	Н	Н	Т	М	І
І	Ш	М	Л	А	Н	Ц	М	П	Р	К	Щ	И	Я
С	К	А	Е	Б	О	І	М	Я	Ь	И	Ш	Т	Ї
Т	Е	Ц	К	Г	Е	Я	Ю	Ь	Т	К	У	Я	Ф
Ь	Н	І	П	Т	Д	У	Н	Ц	М	У	Е	З	І
С	З	Я	С	Е	С	О	Ц	І	А	Л	І	З	М

Прогалини в трансформації – словник змін

1. .... – політичний лад, форма правління держави, в якій рішення приймаються більшістю громадян. Сьогодні набуває ознак посередницької форми – воля більшості виражається через обраних ними представників. Основою її функціонування є конституція (найчастіше, хоча не завжди, писана).
2. .... – село під Варшавою, місце зустрічі представників Незалежної самоврядної професійної спілки «Солідарність» з представниками державної влади з вересня 1988 року. Під час цих зустрічей було встановлено, що відбудуться засідання Круглого столу. А вже під час засідань Круглого столу, було місцем, де відбувалися дискусії з найгостріших питань.
3. Незалежна самоврядна професійна спілка «.....» – професійна спілка, яка була створена в 1980 році на підставі «Серпневих порозумінь». До 1989 року перебувала в опозиції до народної влади як головна сила, яка її протистояла. У вільній Польщі продовжує традицію профспілки.
4. .... – популярна назва переговорів, які відбувалися у Польщі в 1989 році (з 6 лютого по 5 квітня). Переговори відбувалися між владою ПНР та представниками опозиції, а також церковною стороною. Метою переговорів була спроба закінчити кризу, якою жила держава від 1988 року. В їх результаті прийнято рішення про проведення частково вільних виборів до Сейму, повернення Сенату та інституту Президента.
5. .... – Польська Народна Республіка. Офіційна назва польської держави в 1952-1989 роках. Її існування забезпечувалося Конституцією Польської Народної Республіки, яка набрала чинності 22 липня 1952 року. Відповідно до цього документу, чинним устроєм у державі була «народна демократія», а далі соціалізм. В 1976 році внесено до конституції норму про керівну роль Польської об'єднаної робітничої партії, а також про дружбу і братерство з СРСР.
6. .... – процес, який полягає у передачі державної власності у приватні руки. Після 1989 року в Польщі означав в основному продаж державних підприємств та майна приватним особам. Метою процесу було перетворення польської економіки на вільноринкову.
7. .... – політичний лад, ідеологія, а також економічна доктрина, яка опирається на засадах спільної власності та центрально-керованої моделі економіки. Так називалися й суспільно-політичні відносини, які панували в державах східного блоку до 1989 року (в тому числі і в Польщі). Впровадження такого ладу відбулося шляхом нечесних виборів після Другої світової війни, який швидко перетворився в однопартійну систему (ПОРП).
8. .... – процес перетворення державного устрою шляхом реформ. Його метою є перехід від однієї системи (устрою) до іншої, наприклад, з тоталітарного устрою до демократичного, з соціалістичної економіки до вільноринкової.
9. .... – польський опозиціонер та профспілковий діяч. Перший керівник НСПС «Солідарність». В період з грудня 1981 року по листопад 1982 року був інтернований у зв'язку з його опозиційною діяльністю. Активний учасник засідань Круглого столу. Був першим некомуністичним Президентом Республіки Польща, обраним на прямих виборах.
10. .... – це процес, в якому громадяни, що проживають на визначеній території, вирішують делегувати своїх представників до органів влади, який є загальним механізмом демократії. Найчастіше відбуваються шляхом голосування.

słowem w demokrację

**Від централізованого планування до вільного ринку -
25 років економічних змін**

«Відсутність віри у вільний ринок є відсутністю віри у
свободу»
Мілтон Фрідман

Тема: Від централізованого планування до вільного ринку – 25 років економічних змін

Цілі:

- студент пізнає основні факти про трансформацію економіки в Польщі та Україні
- студент ознайомиться зі змінами в економіці обох держав
- студент інтерпретуватиме статистичні дані
- студент ознайомиться з основними економічними поняттями

Методи:

- аналіз статистичних даних
- дискусія
- логічні завдання

Ключові поняття:

- системна трансформація (трансформація устрою)
- трансформація економіки (економічні перетворення)
- економічні реформи
- централізовано-планова економіка
- ринкова економіка

Завдання для студентів:

- Завдання №1 – Планова і ринкова економіки
- Завдання №2 – Економічна енциклопедія
- Завдання №3 – Календар змін – Польща
- Завдання №4 – Календар змін – Україна
- Завдання №5 – Економічні реформи в Польщі
- Завдання №6 – Економічні реформи в Україні
- Завдання №7 – Валовий внутрішній продукт
- Завдання №8 – Економічне зростання
- Завдання №9 – Статистично кажучи...
- Завдання №10 – Міжнародна інтеграція

Рівень:

Старша середня школа, а також студенти

Тривалість: 1 година 30 хвилин

ХІД ЗАНЯТТЯ

Частина I. Вступ до дискусії про економіку

Розкажіть студентам, що сьогоднішнє заняття присвячене економічним питанням, зокрема процесу переходу від централізовано-планової економіки до вільноринкової в Польщі та Україні на початку 90-х років ХХ ст.

Перевірте спочатку, якими знаннями з даної теми володіють студенти. Роздайте їм картки для роботи із **Завдання №1 – Планова і ринкова економіки**, а далі попросіть їх ознайомитися з текстами та заповнити пропуски відповідними слова з таблиці.

Ключ – перша частина	
1. часткова	6. економічної політики
2. колективна	7. економічного розвитку
3. власності	8. нижчий
4. виробництва	9. пасивніше
5. централізованості	10. вищий
	11. свободи

Ключ – друга частина	
1. рівноваги	6. бюджет
2. ціноутворення	7. самостійність
3. попиту	8. грошового
4. споживання	9. чиновників
5. приватну власність	10. природної
	11. публічне

Наступне завдання – **Завдання №2 – Економічна енциклопедія** – полягатиме в упорядкуванні понять та їх визначень. Це основні категорії, значення яких варто знати, перш ніж розпочинати дискусію про економіку та економічні зміни. Коли ж визначення будуть належним чином упорядковані, попросіть студентів назвати поняття: які стосуються централізовано-планової економіки, які стосуються ринкової економіки та які можна використовувати для опису обох вище названих моделей економіки.

Частина II. Реформи крок за кроком

Якщо студенти зрозуміли всі поняття, тоді необхідно перейти до важливої частини заняття, а саме до реформ, які були проведені урядами Польщі та України на початку 90-х років ХХ ст. В цей час, після так званої «Осені народів», обидві держави не тільки відновили свою суверенність і розпочали процес політичних змін, але також вирішили замінити функціонуючу модель планової економіки на вільноринкову. Роздайте студентам **Завдання №3 – Календар змін – Польща** та **Завдання №4 – Календар змін – Україна**. Завдання для студентів: ознайомитися з подіями, які мали значний вплив на процес економічних перетворень в обох державах та заповнити відсутні слова.

Завдання №3 – ключ

Серпневим	цін	демократизації
відставка	Магдаленці	господарську діяльність
планування	податковій	регулювання

децентралізацію	іноземні валюти	закордонний
Круглого	контрактного	Національними
інфляції	План	демонополізацію
податкової	звільнений	майнових
пряма	пакету	ПДВ
організаційного	фінансів	деномінація
Пенсійна	Адміністративна	інтегровані
страхування	обмеження	доходи
підвищення		

Завдання №4 – ключ

самостійність	ринкової	СРСР
папери	мала	гривні
радикальних	інтенсифікації	Указ
майна	депутатів	азійська
Повільне	перелом	соціального
Земельний	президентської	Помаранчева
ринковою	Ющенко	газовий
Сполучені Штати Америки	парламентські	сусідства
конкурентоспроможна	кодекс	газу
декілька десятків	60	обліку
асоціацію	застою	

Студенти вже знають, коли були проведені конкретні реформи та в яких періодах були зроблені спроби реалізації окремих стратегій розвитку, тому необхідно зосередитися на детальному аналізі реформ – їх меті та засобах досягнення. Роздайте студентам **Завдання №5 – Економічні реформи в Польщі**, а після цього **Завдання №6 – Економічні реформи в Україні**. Студенти повинні підібрати відповідні закони, реформи та концепції до конкретних періодів/стратегій. Інформація, яка міститься у повздовжніх клітинках – це загальні назви стратегій, які впроваджувалися, тоді як інформація в менших клітинках – це їх ознаки/елементи.

Частина III. Порівняння

На початку 90-х років ХХ ст. Польща та Україна розпочинали реформи, опинившись у дуже подібних стартових умовах в економічному секторі. Після розв'язання попередніх завдань, студенти мають назвати основні тенденції реформування в обох країнах – наприклад, динамічність/повільність, комплексність/фрагментарність, шокова терапія/еволюційна модель. Такі знання пригодяться в дискусії над таблицями та графіками, які можна знайти в **Завданні №7 – Валовий внутрішній продукт, Завданні №8 – Економічне зростання та в Завданні №9 – Статистично кажучи...**

Необхідно також звернути увагу на те, як вплинули економічні реформи на економічні результати, досягнуті обома державами. Порівняйте рівень ВВП, рівень економічного розвитку та інші показники, які характеризують національні економіки. Яка стежка – стежка шокової терапії чи стежка еволюційного розвитку – виявилася ефективною? Які міжнародні події могли вплинути на стан польської та української економіки у визначені періоди часу?

Частина IV. Відкритість для світу

Однією з характерних ознак ринкових економік є їх відкритість для... інших економік. На світовому та регіональному рівні функціонують різноманітні міжнародні організації, які займаються в тому числі і економічними питаннями. Набуття членства у більшості із них свідчить про досягнення країною-членом

відповідного рівня економічного розвитку, виконання нею необхідних для вступу вимог, зміцнення своєї позиції на міжнародній арені, а також, звучить досить прозаїчно, членство впливає на місце у рейтингу, яким пізніше може похвалитися держава. Часто трапляється, що приєднання до такої міжнародної організації свідчить про завершення тривалого і складного процесу проведення реформ.

У зв'язку з цим, роздайте студентам картки для роботи, які знаходяться в **Завданні №10 – Міжнародна інтеграція**. Студенти повинні ознайомитися з інформацією про міжнародні валютно-фінансові та економічні організації, а також задуматися, чи до складу даних організацій належать Польща та Україна. Якщо якась із країн є членом організації, то слід назвати дату її вступу (вказати хоча б рік).

Завдання №10 – ключ

1.	МІЖНАРОДНИЙ ВАЛЮТНИЙ ФОНД	ПОЛЬЩА – ТАК УКРАЇНА – ТАК	12.06.1986 03.09.1992
2.	СВІТОВИЙ БАНК	ПОЛЬЩА – ТАК УКРАЇНА – ТАК	27.06.1986 03.09.1992 (і наст.)
3.	СВІТОВА ОРГАНІЗАЦІЯ ТОРГІВЛІ	ПОЛЬЩА – ТАК УКРАЇНА – ТАК	01.01.1995 16.05.2008
4.	ОРГАНІЗАЦІЯ ЕКОНОМІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА ТА РОЗВИТКУ	ПОЛЬЩА – ТАК УКРАЇНА – НІ	22.11.1996 -
5.	ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СОЮЗ	ПОЛЬЩА – ТАК УКРАЇНА – НІ	01.05.2004 -
6.	ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ІНВЕСТИЦІЙНИЙ БАНК	ПОЛЬЩА – ТАК УКРАЇНА – НІ	01.05.2004 -
7.	ЄВРОПЕЙСЬКИЙ БАНК РЕКОНСТРУКЦІЇ ТА РОЗВИТКУ	ПОЛЬЩА – ТАК УКРАЇНА – ТАК	28.03.1991 13.04.1992
8.	ЄВРОПЕЙСЬКА ЕКОНОМІЧНА ЗОНА	ПОЛЬЩА – ТАК УКРАЇНА – НІ	06.12.2005 -
9.	ЄВРОПЕЙСЬКА АСОЦІАЦІЯ ВІЛЬНОЇ ТОРГІВЛІ	ПОЛЬЩА – НІ УКРАЇНА – НІ	- -
10.	ЦЕНТРАЛЬНО-ЄВРОПЕЙСЬКА АСОЦІАЦІЯ ВІЛЬНОЇ ТОРГІВЛІ	ПОЛЬЩА – ТАК УКРАЇНА – НІ	21.12.1992 – 2004 -
11.	ОРГАНІЗАЦІЯ ЗА ДЕМОКРАТІЮ ТА ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК	ПОЛЬЩА – НІ УКРАЇНА – ТАК	- 10.10.1997
12.	ОРГАНІЗАЦІЯ ЧОРНОМОРСЬКОГО ЕКОНОМІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА	ПОЛЬЩА – НІ УКРАЇНА – ТАК	- 01.05.1999
13.	ЄДИНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ ПРОСТІР (УГОДА)	ПОЛЬЩА – НІ УКРАЇНА – ТАК	- 19.09.2003

Частина V. Підсумок

Підсумовуючи проведені заняття, варто задати студентам додаткові питання або дати їм можливість самостійно сформулювати такі питання, заохочуючи тим самим до дискусії, яка дозволить студентам закріпити та навчитися самостійно використовувати отримані знання.

Приклади запитань:

*Яка з держав, Польща чи Україна, провела ефективніші економічні реформи?
Які переваги шокової терапії? Які її недоліки?
Які переваги змін еволюційним шляхом? Які його недоліки?
Який сучасний стан польської економіки?
Який сучасний стан української економіки?
Які реформи ще слід провести?*

Завдання №1

Планова і ринкова економіки

ПЛАНОВА ЕКОНОМІКА

--- власності --- економічного розвитку --- нижчий --- свободи --- часткова --- виробництва --- економічної політики --- колективна --- вищий --- пасивніше --- централізованості --- комплексний --- активність --- контроль --- децентралізований --- самоврядний ---

Виділяють три категорії планової економіки: 1)....., 2) усупільнена (колективна), 3) державна. В частковій плановій економіці існують три форми власності: 1) приватна, 2)..... (кооперативи, власність спілок, місцевого самоврядування), 3) державна. В усупільненій плановій економіці відсутня приватна форма власності, а у державній – залишається тільки остання, тобто держава є єдиним суб'єктом 3)..... та привласнює всі засоби 4).....

Управління у плановій економіці здійснюється централізовано спеціальним органом державного планування. Починаючи від системи, в якій централізовано встановлюються деталі виробництва на підприємстві та, закінчуючи системою з відносною самостійністю підприємств, система планування відрізняється ступенем 5).....

Необхідно розрізняти планову економіку, так званого державного централізованого планування, та економіку з плануванням, яка присутня у кожній системі 6).....

Успіх окремих систем економічної політики залежить від рівня 7)....., вмінь керівництва, досконалості бюрократичного апарату і нарешті від стадії розвитку економіки країни та психоетнічних особливостей народу. Чим 8)..... рівень розвитку та 9)..... суспільство, тим більше переважає, враховуючи вміле керівництво, система державного домінування. Чим 10)..... рівень економічного і суспільного розвитку, вища культура і активність народу, тим більші шанси, при належному державному контролю, має система економічної 11).....

Джерело: S. Wójcik, *Gospodarka planowa, gospodarka rynkowa*, [w:] *Encyklopedia politologii. Tom 1. Teoria polityki*, red. W. Sokół, M. Żmigrodzki, Kraków 1999, s. 111-112.

РИНКОВА ЕКОНОМІКА

--- чиновників --- виробництво --- споживання --- бюджет --- державний --- приватну власність --
- природної --- контроль --- валюта --- самостійність --- рівноваги --- публічне --- попиту ---
грошового --- ціноутворення --- дефіцит --- автоматичне ---

Господарювання у ринковій економічній системі підпорядковане дії законів природної 1)....., які автоматично регулюють всі економічні процеси. Така автоматичність виражається у своєрідному ринковому плануванні, в основі якого закладено механізм вільного 2)..... Ціна пристосовує, врівноважує, інформує, стає детермінантою 3)..... і пропозиції, виробництва і 4)....., яка в той же час зростає або знижується пропорційно до витрат виробництва, корисності та рідкості благ. До істотних ознак ринкового економічного порядку відносять: 5)....., економічну свободу, стабільність і конвертованість грошей, збалансований 6)....., зниження витрат виробництва і торгівлі, 7)..... суб'єктів господарювання у прийнятті економічних рішень, стабільну економічну політику. Феномен ринку полягає у тому, що останній не потребує для свого функціонування 8)..... переказу, тобто оплати армії 9)..... з метою його утримання, на відміну від державної економіки, оскільки ринок функціонує згідно з принципом діяльності законів 10)..... рівноваги. Тим не менш, досі в світі не було 100 % ринкової економіки. З огляду на 11)..... (загальне) майно, держава завжди втручалася у відповідній сфері та формі у ринковий механізм.

Джерело: S. Wójcik, *Gospodarka planowa, gospodarka rynkowa*, [w:] *Encyklopedia politologii. Tom 1. Teoria polityki*, red. W. Sokół, M. Żmigrodzki, Kraków 1999, s. 111-112.

Завдання №2

Економічна енциклопедія

<p>РИНКОВА ЕКОНОМІКА</p>	<p>ПЛАНОВА ЕКОНОМІКА</p>
<p>Один із ключових типів економічної системи, який виділяється видом регулювання економічних процесів. Назва використовується для визначення типу економічної системи, в якій домінуючим регулятором процесів є ринок. Функціонування економіки описує модель досконалої конкуренції. Рівновага на ринках досягається в результаті взаємного пристосування попиту та пропозиції. Суть конкуренції в даній моделі економіки полягає у зменшенні витрат.</p>	<p>Тип економічної системи, сформований у СРСР в 30-х роках ХХ ст. Основні принципи даної економіки: державна власність на фактори виробництва (землю і капітал), ієрархічні структури в національній економіці, управління здійснюється за зразком однієї великої фабрики, центральне планування опирається на матеріальні баланси, для торгівлі на ринку залишаються лише швидкопсувні товари народного споживання, обмеження ролі грошей до розрахункової одиниці, державна монополія на фінансові послуги та зовнішню торгівлю.</p>
<p>КАПІТАЛІЗМ</p>	<p>СОЦІАЛІЗМ</p>
<p>Суспільно-економічний лад, який заснований на принципах приватної власності, особистої свободи та свободи укладання договорів. Економічні процеси регулюються в основному ринком товарів і послуг, праці, капіталів. Великі соціальні групи поділяються на: працівників (основним джерелом утримання яких є наймана праця, а з огляду на відсутність відповідних засобів або з інших причин вони не займаються самостійною господарською діяльністю) та власників капіталу (володіють засобами необхідними для ведення господарської діяльності).</p>	<p>Ідеологія та громадсько-політичні рухи, що прагнуть досягнути суспільного устрою, заснованого на принципах спільноти, рівності та раціонального управління економікою. Така економіка характеризується обмеженою діяльністю ринків, обмеженою приватною власністю, націоналізацією засобів виробництва, реформами, які вирівнюють доходи населення, а також економічним плануванням.</p>
<p>ВІЛЬНИЙ РИНОК</p>	<p>РЕГУЛЬОВАНИЙ РИНОК</p>
<p>Вид ринку, на якому обмін товарами здійснюється на підставі добровільно укладених угод між покупцями та продавцями, при добровільно встановленій ними ціні. Покупці та продавці не підлягають жодним обмеженням, ані застосуванню заходів примусового характеру зі сторони зовнішніх суб'єктів.</p>	<p>Ринок, функціонування якого регулюється нормами, які найчастіше стосуються прозорості обороту (інформації про проведені операції), обов'язку емітентів розкривати особливу інформацію та вимог до суб'єктів, що надають інвестиційні послуги.</p>

<p>СИСТЕМНА ТРАНСФОРМАЦІЯ</p>	<p>ТРАНЗИТ</p>
<p>Процес переходу від устрою реального соціалізму, заснованого на засадах авторитарної влади комуністичної партії та централізованого управління економікою, до демократичного устрою, поєданого з капіталістичною вільноринковою економікою, тобто створення нової системи капіталістичної економіки в умовах успадкованих від централізованої економіки.</p>	<p>Перехідний період від існуючої політичної системи до системи, яка прийде їй на заміну. Даний процес є коротшим та легшим на відміну від консолідації політичної системи. Перехідний період закінчується тоді, коли з'являються загальні рамки для функціонування нової системи.</p>
<p>ПРИВАТНА ВЛАСНІСТЬ</p>	<p>БАГАТОРІЧНІ ПЛАНИ</p>
<p>Визначені законом та соціально прийнятні приватні та групові можливості користуватися благами та послугами. Необхідність встановлення права власності виникає з огляду на рідкісність благ та послуг і має на меті забезпечити підтримку громадського порядку. Держава забезпечує дотримання права власності.</p>	<p>Пов'язані з централізованим плануванням. Склалися річні, багаторічні (зазвичай 5-річні), а також перспективні (наприклад, 20-річні) плани, в яких визначався обсяг виробництва товарів та розподілялися підприємствам фактори виробництва, необхідні для виконання плану. Комісія з планування складала плани на центральному рівні для всієї національної економіки.</p>
<p>ЕКОНОМІЧНА СВОБОДА</p>	<p>МОНОПОЛІЯ</p>
<p>Свобода розпочинання господарської діяльності, вільної від втручання держави. Походить від свободи людини та спрямована на недопущення втручання держави в цю автономію, що заперечувало б існування економічних прав і свобод громадян. Для громадянина, який займається господарською діяльністю, ця свобода є гарантією автономії його свободи, конкурентних відносин та економічного порядку.</p>	<p>Структура ринку, одна із структур недосконалої конкуренції, в якій пропозицію формує лише одне підприємство. На ринку присутній тільки один постачальник або виробник даного товару/послуги, який контролює пропозицію та ціни, а також багатьох отримувачів; існують бар'єри, які унеможливають іншим компаніям ввійти на ринок (наприклад, законодавство, патенти, кошти); унікальність продукту монополії (немає добрих або взаємозамінних товарів – субститутів).</p>
<p>КОНВЕРТОВАНІСТЬ ВАЛЮТИ</p>	<p>ОЛІГОПОЛІЯ</p>
<p>Гарантована законом можливість вільного обміну національної валюти на іноземну або навпаки відповідно до єдиного валютного курсу – так звана фінансова конвертованість. Обернено пропорційна обмеженням на обмін іноземної валюти, які встановлюються в грошовій системі країни.</p>	<p>Структура ринку, в якій великі підприємства, що були утворені внаслідок процесів концентрації, конкурують між собою, а декілька постачальників створюють так звану домінуючу групу, яка постачає понад 80 % пропозиції галузі. Присутні підприємства, які володіють значною часткою на ринку, а тому впливають на ціноутворення.</p>

КОНКУРЕНТНІСТЬ	РЕВ (Рада Економічної Взаємодопомоги)
<p>Здатність до довгострокового, ефективного зростання. До її елементів відносять: ефективність, динамічність, а також гнучкість суб'єкта господарювання. В контексті економіки відноситься до факторів виробництва, які згруповані в даній державі чи регіоні та служить для оцінювання результатів діяльності підприємств, секторів, регіонів, а також національної економіки.</p>	<p>Організація, яка була створена у Москві в 1949 році з метою координування економічної співпраці країн радянського блоку. Засновниками РЕВ були: Болгарія, Чехословаччина, Польща, Румунія, Угорщина та СРСР, а пізніше долучилися Албанія, НДР, Монголія, Куба і В'єтнам. Падіння комуністичної системи в європейських країнах-сателітах після 1989 року, а також зміни в СРСР, призвели до припинення її діяльності в 1991 році.</p>
ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СОЮЗ	ПОСЛУГИ
<p>Міжнародне інтеграційне об'єднання створене на підставі Маастрихтського договору від 1992 року, до складу якого входять суверенні, європейські держави, утворюючи таким чином політико-економічний союз. Сьогодні об'єднання налічує 28 держав-членів.</p>	<p>Господарська діяльність, яка не спрямована на виготовлення матеріальних благ, а надається фізичними та юридичними особами на користь інших осіб. Один із трьох секторів національної економіки.</p>
ПРОМИСЛОВІСТЬ	СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО
<p>Галузь несільськогосподарського матеріального виробництва, в якій видобуток природних ресурсів та їх переробка на блага для заспокоєння потреб населення проводиться у великих масштабах, використовуючи поділ праці та застосовуючи машини (не включає ремесло та будівництво). Один із трьох секторів національної економіки.</p>	<p>Одна з найстаріших та ключових галузей економіки, основною ціллю якої є постачання продовольства населенню для безпосереднього споживання або після переробки на підприємствах харчової промисловості, а також виготовлення промислової сировини (наприклад, волокон рослинного і тваринного походження, свіжих шкір) для задоволення інших (непродовольчих) потреб людини. Один із трьох секторів національної економіки.</p>
ТОРГІВЛЯ	ЕКОНОМІКА
<p>Галузь національної економіки, яка відокремилася внаслідок суспільного поділу праці та завданням якої є здійснення руху матеріальних благ між суб'єктами в сфері виробництва, а також зі сфери виробництва до сфери споживання за допомогою товарного обміну, який здійснюється шляхом купівлі-продажу.</p>	<p>Сукупність виробничих відносин (господарської діяльності) в межах певного регіону, країни чи усього світу. Господарська діяльність полягає у виробництві товарів та наданні послуг відповідно до потреб населення. За найпростішим поділом, ділиться на три сектори: послуги, промисловість та сільське господарство.</p>

<p>ВНУТРІШНЯ ТОРГІВЛЯ</p>	<p>ЗОВНІШНЯ ТОРГІВЛЯ</p>
<p>Товарооборот в межах митної території певної держави; галузь національної економіки, яка включає роздрібну та оптову торгівлю, а також торговельно-виробничу (громадське харчування) діяльність та купівлю.</p>	<p>Платний обмін товарами або послугами з партнерами, місцезнаходження яких за межами митної території держави. Галузь національної економіки. Походить з виникнення та розвитку міжнародного поділу праці. Основними формами обміну є імпорт, експорт, реекспорт, а також транзитна торгівля.</p>
<p>МІЖНАРОДНА ТОРГІВЛЯ</p>	<p>ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ</p>
<p>Сукупний обмін товарами та послугами групи країн або усіх країн світу (світова торгівля) з їх усіма закордонними контрагентами.</p>	<p>Суспільна наука, яка аналізує та описує виробництво, розподіл і споживання благ. Не належить до точних наук, але використовує математичний апарат (переважно кількісні методи).</p>
<p>РИНКОВИЙ МЕХАНІЗМ</p>	<p>ГРОШОВА ПОЛІТИКА</p>
<p>Процес, який охоплює стихійну діяльність суб'єктів на ринку, в результаті якого відбувається встановлення ринкової рівноваги, а отже, самостійне пристосування величини попиту до пропозиції через відповідне встановлення ціни рівноваги.</p>	<p>Складова частина економічної політики, яка полягає у систематичній діяльності, спрямованій на забезпечення стабільності цін, тобто утримання низької інфляції. Таку політику проводить центральний банк чи інша урядова інституція, уповноважена на виконання цієї функції. Впливає на рівень пропозиції грошей, а також на валютні курси.</p>
<p>ФІСКАЛЬНА ПОЛІТИКА</p>	<p>ЕКОНОМІЧНА ПОЛІТИКА</p>
<p>Сукупна діяльність держави з формування державного бюджету шляхом змінювання доходів (наприклад, податків, публічної заборгованості) та видатків (наприклад, субвенцій, державних інвестицій). Політика може використовуватися для пом'якшення циклічних коливань економічного розвитку та збереження тенденції економічного зростання з високим рівнем зайнятості та низьким і незмінним рівнем інфляції (стабілізація цін).</p>	<p>Вплив держави на перебіг економічних процесів. Включає макроекономічну політику, спрямовану на утримання чи повернення до внутрішньої і зовнішньої рівноваги, а також мікроекономічну політику, спрямовану на зміни в галузевій структурі економіки, в структурі доходів та на збереження окремих груп суб'єктів господарювання.</p>

<p align="center">ЗОВНІШНІЙ КРЕДИТ</p>	<p align="center">НАКАЗОВО-РОЗПОДІЛЬЧА СИСТЕМА</p>
<p>Переказ грошових коштів закордонному контрагенту, який зобов'язаний повернути їх у встановлений строк, разом з нарахованими відсотками. Відповідно до суб'єкта, який надає кредит, виділяють: державні кредити, банківські кредити, комерційні кредити, а також кредити міжнародних організацій.</p>	<p>Економіка, діяльність в якій здійснюється на засадах багаторічних планів, що визначають найважливіші цілі розвитку держави. Тип організації економіки, який використовується в період війни; використовується також у більшості соціалістичних держав, у яких складання та реалізація планів відноситься до ключових завдань керівництва партії.</p>
<p align="center">НЕВИДИМА РУКА РИНКУ</p>	<p align="center">КОЛЕКТИВІЗМ</p>
<p>Метафора, яка показує безособовий характер ринкових процесів та означає, що координація економічної діяльності не може належати ані соціально-політичній організації, групі, ані окремо взятій особі.</p>	<p>Спільна, колективна діяльність. В соціалістичній економіці – це принцип господарювання, який спирається на суспільній власності засобів виробництва та розподілі благ.</p>
<p align="center">ЗАСОБИ ВИРОБНИЦТВА</p>	<p align="center">ДЕРЖАВНІ СІЛЬСЬКІ ГОСПОДАРСТВА (пол. PGR)</p>
<p>Сукупність засобів праці (машин, обладнання, інструментів тощо) та предметів праці (сировини, матеріалів, напівпродуктів), які створюють необхідні умови для виробничої діяльності підприємства. Перші становлять елементи, за допомогою яких здійснюється господарська діяльність, тоді як другі – перетворюються в процесі цієї діяльності на готовий продукт за допомогою засобів праці.</p>	<p>Створені в 1949 у Польщі році шляхом об'єднання Державної земельної нерухомості, Державного кінного заводу та Державного інституту рослинництва. Їх завданням було збільшити виробництво рослинної та тваринної продукції відповідно до потреб населення, а також пропагувати вищий статус державних і суспільних сільських господарств над індивідуальними. Свою територію збільшували за рахунок землі, яку відбирали у селян. В 90-х роках ХХ ст. почалася їх приватизація.</p>
<p align="center">ІНДИВІДУАЛІЗМ</p>	<p align="center">ВИРОБНИЦТВО</p>
<p>У вузькому значенні – це погляд, відповідно до якого індивіди стоять вище спільноти та колективних утворень. Виключно індивіди мають ключове значення, а світ створений в результаті існування багатьох індивідів.</p>	<p>Процес перетворення засобів у блага та його результат. Обсяг виробництва обчислюється за допомогою різних величин та щодо різних суб'єктів за окремо взятий період часу.</p>
<p align="center">ПОПИТ</p>	<p align="center">ПРОПОЗИЦІЯ</p>
<p>Кількість товарів та послуг, які споживачі хочуть та готові купити. Відображає не тільки необхідність володіти товарами, але передусім спроможність заплатити за них.</p>	<p>В поточній мові означає кількість продуктів, які підприємства готові поставити на ринок. В економічній мові означає математичну функцію.</p>

ПРИВАТИЗАЦІЯ	ПЕРЕБУДОВА
Зміна відносин власності, яка полягає у збільшенні частки приватних осіб в процесі господарювання, тобто отримання права власності на складові елементи державного та комунального майна, його організаційних частин (наприклад, підприємств) фізичними або юридичними особами (з часткою фізичних осіб у статутному капіталі – більше 50 %). А у разі ліквідації юридичної особи – повернення частини майна.	Назва політики комуністичної партії СРСР, яка стосувалася радикальних змін у суспільстві та державі. У вужчому розумінні – зміни в одній або декількох галузях суспільного життя. В економіці зміни відбувалися повільніше, оскільки розпочаті реформи не принесли успіху, а проекти впровадження ринкових механізмів залишилися на рівні дискусій.
ГІПЕРІНФЛЯЦІЯ	СПОЖИВАННЯ ДОМОГОСПОДАРСТВ
Стрімке зростання середнього рівня цін з темпами понад 50 %, що вийшло з-під будь-якого контролю.	Видатки домашніх господарств на придбання товарів та послуг. Становить частину доходів, крім заощаджень, наявних у розпорядженні домашніх господарств. Також елемент видатків держави та чистого експорту, глобального (сукупного) попиту (не враховуючи інвестицій).
ІНФЛЯЦІЯ	ДЕФЛЯЦІЯ
Зростання середнього рівня цін. Інфляція вимірюється індексами споживчих, гуртових або закупівельних цін. Проте, найчастіше використовується все-таки індекс споживчих цін. Із зростом загального рівня цін знижується купівельна спроможність грошей – за таку саму кількість можна купити менше товарів та послуг.	Зниження середнього рівня цін. Відбувається підвищення купівельної спроможності грошей, що вигідно для осіб зі стабільним джерелом доходів, натомість становить проблему для підприємств, особливо коли знижуються ціни на виготовлені ними продукти, але не знижуються ціни на фактори виробництва.
ВВП	ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ЕКОНОМІКИ
Вартість товарів та послуг, виготовлених на території країни протягом року. Економічне поняття та один з показників системи національних рахунків. Описує сукупну вартість кінцевих товарів та послуг, виготовлених на території певної країни за одиницю часу. Під час розрахунку до уваги береться лише географічний критерій, який є єдиним та вирішальним. А такі критерії, як походження капіталу, власність підприємств чи інші, не мають жодного значення.	Складний, багатовимірний процес поглиблення міжнародного поділу праці, збільшення обсягів міжнародного товарообороту, посилення руху капіталу, людей, технологій і товарів, злиття культур та зростання взаємозалежності між країнами, який розпочався у 80-х роках ХХ ст. та продовжується сьогодні. Спричинений технологічними, економічними та політичними чинниками, які дали можливість зменшити витрати на збір, обробку та передачу інформації, а також зменшити транспортні витрати.

ЕКОНОМІЧНЕ ЗРОСТАННЯ	ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК
<p>Процес зростання виробничої спроможності національної економіки. Поточне зростання реального валового внутрішнього продукту (ВВП). Використовується для опису кількісних, а не якісних змін. Темпи зростання залежать від ресурсів, факторів виробництва (землі, праці, капіталу), а також від технічного прогресу. Розрізняють екстенсивне зростання, яке здійснюється шляхом збільшення ресурсів, а також інтенсивне зростання, яке здійснюється шляхом збільшення ефективності використання ресурсів.</p>	<p>Якісні та структурні зміни в економіці, які є результатом економічного зростання. Економічне зростання може відбуватися без економічного розвитку, натомість економічний розвиток неможливий без економічного зростання. Виражається у змінах суспільних та економічних структур, найважливіші з яких стосуються ВВП та структури зайнятості.</p>
БЮДЖЕТНИЙ ДЕФІЦИТ	ПУБЛІЧНИЙ БОРГ
<p>Відсутність доходів для покриття частини видатків бюджету. Для визначення його розміру необхідно встановити, які доходи є бюджетними доходами, а які платежі – видатками. Найчастіше вважають, що доходи – це прибутки, які не підлягають поверненню, тоді як видатки – платежі, які не вимагають оплати. В розумінні Європейського союзу – це приріст чистої заборгованості, тобто зростання публічного боргу, який зменшується за рахунок приросту дебіторської заборгованості (у тому числі коштів наявних на банківських рахунках), а також коригується відповідно до змін інших активів та пасивів. Традиційно оцінюється як негативне явище та вважається наслідком поганого господарювання, а також хибної фіскальної політики.</p>	<p>Загальна сума зобов'язань суб'єктів публічних фінансів (зокрема казначейства), органів місцевого самоврядування, а також цільових фондів перед внутрішніми (державний борг) та зовнішніми (зовнішній борг) кредиторами, встановлена після здійснення консолідації, тобто усунення взаємних зобов'язань цих суб'єктів. Включає в себе зобов'язання, що виникають з емітованих казначейством цінних паперів, комунальних облігацій, отриманих кредитів, позичок, законів, судових рішень, надання порук та гарантій, прийнятих депозитів, а також з інших можливих підстав. Зараховуються сюди і зобов'язання бюджетних установ.</p>

Власне опрацювання на підставі: *Encyklopedia PWN*, <http://encyklopedia.pwn.pl/>; *Encyklopedia politologii. Tom 1. Teoria polityki*, red. W. Sokół, M. Żmigrodzki, Kraków 1999.

Завдання №3

Календар змін – Польща

1981 – 1985	1985	29 XI 1987
Серпневим / Листопадим	торгівлі / цін	демократизації / трансформації
Прийнято 320 законів та 12 тис. інших правових актів в рамках так званого I етапу економічної реформи, яка була розпочата ..... порозумінням від 1980 року; подальша дестабілізація економіки.	Розпочалася «Програма реалізації II етапу економічної реформи», яку впроваджував уряд Збігнева Месснера. Поверхневі реформи економічного центру, уявна лібералізація	Відбувся референдум, на якому польське суспільство висловилося проти запропонованої владою «радикального оздоровлення економіки» та відхилило «польську модель глибокої ..... політичного життя».
лютий 1988	вересень 1988	кінець 1988 року
відставка / переобрання	Магдаленці / Варшаві	господарську діяльність / приватизацію
Найвище з 1982 року зростання цін на продовольство, одночасно при символічних компенсаціях заробітної плати; хвиля страйків та протестів; ..... кабінету Месснера.	У ..... розпочалися переговори та відбувається підготовка до засідань Круглого столу; поглиблюється економічний спад, а ідеї реального соціалізму зазнають фіаско.	Прийнято Закон «Про .....», який впроваджував в період реального соціалізму революційний принцип – принцип економічної свободи та рівності суб'єктів господарювання (так званий закон Вільчака).
кінець 1988	січень 1989	січень 1989
господарювання / планування	страховій / податковій	регулювання / лібералізацію
Перетворення символу централізованого управління економікою – Комісії планування – на Центральну адміністрацію ..... як консультативно-дорадчого органу уряду, а не як органу поточного управління економікою.	Зміни в банківській та ..... системі на підставі прийнятих законів: «Про банківську діяльність», «Про Національний банк Польщі», «Про податок з доходів юридичних осіб». Суттєва перебудова банківської системи та її пристосування до умов ринкової економіки.	Скасовано ..... бензину та вугілля, припинено асигнування на автомобілі. 31 серпня відмінено регулювання та встановлено вільну ціну на м'ясо і продукти його переробки.

лютий 1989	лютий 1989	лютий 1989
децентралізацію / централізацію	іноземні валюти / податки	публічний / закордонний
Реформаторський (за задумом) Закон «Про деякі умови консолідації економіки», який санкціонував ..... економіки (шляхом ліквідації об'єднань підприємств). Значення закону знижувало неточності його норм. Разом із прийняттям закону розпочалося таке явище як отримання права власності на державне майно партійною номенклатурою.	Закон «Про.....», який запроваджував внутрішню конвертованість золотого. На підставі цього закону дозволено легальний обіг іноземних валют у пунктах обміну з повністю вільним курсоутворенням.	З огляду на значний ..... борг, було прийнято Закон «Про фонди обслуговування закордонного боргу», відповідно до якого створювався фонд, що мав накопичувати іноземні валюти та по вигідним, з точки зору низького котирування, цінам – скуповувати закордонні борги держави.
квітень 1989	4 червня 1989	12 вересня 1989
Трикутного / Круглого	контрактного / найвищого	Загальними / Національними
Закінчилися засідання ..... столу, відбувається підготовка до проведення паритетних загальних виборів, повернено інститут Президента як орган виконавчої влади, а також Сенат як другу палату парламенту.	Перші, частково вільні вибори до Сейму (.....) закінчилися символічною перемогою опозиції.	Обраний ..... зборами Президент – Войцех Ярузельський – призначив уряд Тадеуша Мазовецького. Віце-прем'єром та міністром фінансів став Лешек Бальцерович.
жовтень 1989	грудень 1989	грудень 1989
інфляції / дефляції	Програма / План	монополізацію / демонополізацію
Л. Бальцерович представив начерк програми економічних реформ та трансформації устрою, яка була розроблена спільно з колективом спеціалістів та радників, зокрема Джефрі Саксом. Найближчою метою програми було погашення ....., рівень якої унеможливив проведення будь-яких змін.	..... Бальцеровича був схвалений Міжнародним Валютним Фондом. В результаті чого було створено фонд стабілізації для польської економіки, який складався з позичок та дарувань країн-членів ОЕСР, а також було надано стабілізаційну програму кредиту стенд-бай від МВФ.	Сейм прийняв 10 законів з «пакету Бальцеровича». Один – «Про .....» – відправлено на доопрацювання. З огляду на катастрофічну ситуацію у сфері публічних фінансів, датою переходу до нової системи було визначено 1 січня 1990 року.

1989/1990	1990	друга половина 1990
фінансової / податкової	прийнятий на роботу / звільнений	майнових / пайових
<p>Два компоненти Плану Бальцеровича: стабілізаційна програма та програма системних змін. Стабілізація мала полягати у зменшенні видатків бюджету, скасуванні дотацій на більшість товарів та послуг, вивільненні цін (з контролем цін палива та енергії), заробітної плати та процентних ставок, а також у запровадженні конвертованості злотого. Системні зміни передбачали створення єдиної та простої ..... системи, повну свободу на користування власністю, невтручання держави в економічний оборот, ціноутворення та заробітну плату, скасування явних та неявних монополій. На кінець – повна приватизація державного майна.</p>	<p>Під кінець 1989 року було прийнято закони з Плану Бальцеровича: «Про фінансове господарство державних підприємств», «Про банківську діяльність» та «Про Національний банк Польщі», «Про кредити», «Про оподаткування надмірного підвищення заробітної плати», «Про нові правила оподаткування», «Про господарську діяльність», «Про іноземні валюти», «Про митне право», «Про зайнятість», «Про особливі обставин, при яких працівник може бути .....».</p>	<p>Прийнято закони, які не належали до Плану Бальцеровича, але були з ним тісно пов'язані: «Про приватизацію державних підприємств», «Про утворення Міністерства ..... змін», «Про страхову діяльність», а також внесено зміни до Цивільного та Цивільно-процесуального кодексів.</p>
липень 1991	1991/1992	січень 1993
опосередкована / пряма	плану / пакету	СІТ / ПДВ
<p>Прийнято Закон «Про податок з доходів фізичних осіб», яким запроваджувалася загальна, ... система оподаткування заробітку фізичних осіб. Із норм закону виключено лише доходи отримані від сільськогосподарської діяльності, спадщини та дарувань, а також дій, які не можуть законно бути предметом ефективного договору. Законом допускалася можливість складання спільної податкової декларації для подружжя, а також ряд пільг і звільнень. Податкова шкала: 20, 30, 40%.</p>	<p>В рамках «податкового .....» прийнято Закон «Про локальні податки та збори», а також Закон «Про податок з доходів юридичних осіб».</p>	<p>Прийнято Закон «Про податок на товари і послуги (.....) та акцизний податок» з огляду на необхідність порятунку від різкого скорочення надходжень до бюджету. ПДВ повністю надходив до Державного бюджету, включав оборот від реалізації товарів і послуг, в тому числі імпорт та експорт. Як непрямий податок означав, що сплачувати його будуть треті особи, найчастіше це кінцеві споживачі, тобто набувачі певних благ. Три відсоткові ставки: 22, 7 і 0%. Акцизним податком обкладалися специфічні групи товарів.</p>

квітень 1993	1994	1 січня 1995
<p>організаційного / адміністративного</p> <p>Прийнято Закон «Про національні інвестиційні фонди та їх приватизацію». Метою цього закону було поліпшення ефективності державних підприємств шляхом їх приватизації та передачі в управління нових, більш креативних власників. Програма «масової приватизації» мала складатися з трьох етапів: підготовчого, ... та приватизаційного, і тривати з 1994 по 1998 роки.</p>	<p>фінансів / закордонних справ</p> <p>Програма економічних реформ Гжегожа Колодки, міністра ..... в уряді Вальдемара Павляка. Так звана Стратегія для Польщі мала сприяти досягненню швидкого економічного зростання за рахунок менших соціальних витрат. Програма не передбачала впровадження революційних законів, але ведення вмілої, орієнтованої на розвиток економіки в межах чинного господарського законодавства.</p>	<p>девальвація / деномінація</p> <p>На підставі закону від 1994 року була проведена ..... злотого. Запроваджувалася нова грошова одиниця з назвою «злотий», вартість якої була рівнозначна 10 000 старих злотих. Найменшою сумою, яка підлягала обміну, було 100 старих злотих (0,01 злотого) та більше. Перерахунку підлягали будь-які майнові права, зобов'язання та претензії щодо повернення грошових коштів, які виникли до 1 січня 1995 року.</p>
<p>1997-2001</p>	<p>1997-2001</p>	<p>1997-2001</p>
<p>Структуральна / Пенсійна</p> <p>..... реформа. У період до її проведення функціонувала система, заснована на так званому міжпоколінєвому договорі – солідарна система (з відрахувань осіб, які працюють, виплачувалися кошти пенсіонерам; утримання цієї системи стало неможливим з огляду на демографічний розвиток). Реформа впроваджувалася на підставі Закону «Про організацію та функціонування відкритих пенсійних фондів (пол. OFE)», головною ідеєю якого було доповнити обов'язкові внески, які сплачують особи, що працюють, та котрі призначені на пенсійні виплати, додатковими і добровільними внесками громадян (третій рівень). Два інші рівні – фонд зреформованого Управління соціального страхування та відкриті пенсійні фонди.</p>	<p>Адміністративна / Місцева</p> <p>..... реформа. Проведена на підставі Закону «Про впровадження принципового поділу держави». Реформа запроваджувала триступеневий територіальний поділ. Окрім воєводств, на рівні яких діють як органи державної адміністрації, так і місцевого самоврядування, і гмін, законом було повернено повіти. Зменшувалася кількість воєводств з 49 до 16, а більшість міст, які втратили права міст воєводського значення, ввійшли до групи повітів (міст на правах повіту). Результатом реформи стало зменшення ролі державної адміністрації на користь органів місцевого самоврядування.</p>	<p>інтегровані / відокремлені</p> <p>Освітня реформа. Законом «Про реформу шкільної системи» запроваджувалася триступенева система шкільництва: 6-річні початкові школи, 3-річні гімназії і так звані післягімназійні школи. Загалом в систему освіти було проведено наступні зміни: запроваджувалася 12-річна шкільна освіта, яка охоплювала початкову загальну школу та середню загальну школу (ліцей), ліквідовувалося більшість професійних шкіл, а професійне навчання переносилося до так званих поматуральних шкіл, запроваджувалися ..... програми навчання, створювалися інституції з періодичної атестації та підвищення кваліфікації вчительських кадрів.</p>

Сценарій 2 Від централізованого планування до вільного ринку – 25 років економічних змін

1997-2001	2004-2005	2006-2007
право / страхування	обмеження / збільшення	доходи / ПДВ
Реформа системи охорони здоров'я. Впроваджувалася у силу Закону «Про загальне медичне .....». Після проведення реформи, система охорони здоров'я мала керуватися та опиратися на принципах соціальної солідарності, самоврядності, самофінансування, права на вибір лікаря та лікарняної каси, а також гарантованому та рівному доступі до медичних послуг. Новизною було створення лікарняних кас, до завдань яких відносилося накопичення та управління фінансовими коштами, укладення договорів про надання медичних послуг. Реформа була визнана за найменш вдачу.	План Гауснера, віце-прем'єра в уряді Лешка Міллера, «Програма реструктуризації та ..... публічних видатків», результатом якого мало стало зрівноваження публічних фінансів, обмеження дефіциту бюджету та утримання відношення публічного боргу до ВВП, що мало відбутися в умовах високого економічного зростання та зростання інвестиційних витрат, при відносно низьких соціальних та економічних витратах. План стосувався діяльності у сфері адміністрації та економіки, пошуку джерел доходів бюджету та змін у соціальних видатках.	Програма реформ, яка охоплювала публічні фінанси та податкову сферу, була розроблена Житою Гіловською, міністром фінансів в уряді Ярослава Качинського. Продовження реформи організації сектора публічних фінансів шляхом максимального зосередження публічних коштів у бюджетній системі та консолідації сектора публічних фінансів. Передбачалася ліквідація бюджетних закладів та допоміжних господарств. Реформа також передбачала зменшення ставки податку на ..... фізичних осіб (дві ставки 18 і 32%).
2007-2014		
зменшення / підвищення		
Реформи, які були розпочаті урядом Дональда Туска: ..... пенсійного віку, реформа відкритих пенсійних фондів, введення шкільного навчання з 6-річного віку, реформа системи охорони здоров'я, податкова реформа.		

Власне опрацювання на підставі: S. Węglewski, *Reformy gospodarcze w Polsce 1988-2009*, Obserwatorfinansowy.pl, <http://www.obserwatorfinansowy.pl/tematyka/makroekonomia/reformy-gospodarcze-w-polsce-2/>; *Liberalne przesłanki polskiej transformacji gospodarczej*, red. W. Jarmołowicz, K. Szarzec, Warszawa 2011; L. Balcerowicz, *Socjalizm, kapitalizm, transformacja. Szkice z przełomu epoki*, Warszawa 1997.

Завдання №4

Календар змін – Україна

3 серпня 1990	1 листопада 1990	24 серпня 1991
співпраця / самостійність	централізованої / ринкової	СРСР / США
Верховна Рада УРСР прийняла Закон «Про економічну	Верховна Рада УРСР прийняла Концепцію переходу Української РСР до	Україна проголосила незалежність від .....
1992	1992	1993
частки / папери	масштабна / мала	гривні / долара
Прийнято закони «Про приватизацію державного майна», «Про приватизацію невеликих державних підприємств» та «Про приватизаційні	Розпочалася ..... приватизація, яка полягала в основному у викупі державних підприємств їх працівниками. Пріоритетне право надавалося трудовим колективам, що блокувало процес приватизації в 1992-1995 роках.	Україна вийшла з рубльової зони, але введення в обіг повноцінної національної валюти (.....) відбулося щойно в 1996 році.
1994	1994	1994
еволюційних / радикальних	посилення / обмеження	Указ / Закон
Леонід Кучма представив парламенту програму «Шляхом ..... економічних реформ», яка нагадувала шлях радикальної стабілізації.	Верховна Рада прийняла Постанову «Про вдосконалення механізму приватизації в Україні і ..... контролю за її проведенням», якою накладався мораторій на приватизацію.	Президент видав ..... «Про заходи щодо забезпечення прав громадян на використання приватизаційних майнових сертифікатів», який становив відкориговану Державну програму приватизації.
1994	кінець 1996	1997-1998
майна / боргу	мерів / депутатів	азійська / американська
Розпочався процес масової приватизації (сертифікатної), який закінчився в 1999 році, не досягнувши поставлених цілей: рівномірного та справедливого поділу державного ..... і створення ринку капіталів.	Під керівництвом колишнього віце-прем'єра Віктора Пинзеника, підготовлено пакет економічних реформ, який не отримав підтримки народних	Відбулося припинення структурних реформ, а ..... та російська кризи призвели також до чергового погіршення економічної ситуації, падіння національного курсу валюти та погіршення торговельного балансу.

1999	2000	2000-2004
Швидке / Повільне	перелом / крах	господарського / соціального
..... повернення до економічної стабілізації.	В українській економіці відбувся .....; спостерігалось значне зростання темпів ВВП та виробництва (промислового і сільськогосподарського), уряд Віктора Ющенка почав погашення заборгованості з виплат зарплат та пенсій. Спроби реформування (наприклад, гірництва) зіштовхнулися з відчутним спротивом фінансово-промислових груп.	Вибір неоліберальної економічної моделі та початок впровадження президентської програми «Стратегія економічного та ..... розвитку України на 2000-2004 роки».
2001	2002-2011	2004/2005
Земельний / Грунтовий	урядової / президентської	Помаранчева / Квіткова
Новий ..... кодекс запровадив принцип рівноправності усіх форм власності: приватної, комунальної, державної, а також було закріплено право українських юридичних та фізичних осіб набувати право власності на земельні ділянки.	Спроба реалізації ..... концепції «Європейський вибір», концептуальних основ економічного та соціального розвитку України на 2002-2011 роки.	..... революція, в результаті якої до влади прийшли представники партії «Наша Україна», а президентом став Віктор Ющенко.
2005	2005	2005-2009
централізованою / ринковою	Янукович / Ющенко	газовий / нафтовий
Європейський союз надав Україні статус країни з ..... економікою.	Президент України Віктор ..... представив у Давосі (в рамках Світового економічного форуму) амбітний план реформ та діяльності, на якому він планував зосередитися під час каденції.	Російсько-український ..... конфлікт щодо постачання природного газу російським Газпромом в Україну, ціни на газ та боргів. На початку 2009 року конфлікт призвів до припинення постачання транзитного газу через територію України, який постачається Газпромом до європейських країн.
2006	2007	2009
Сполучені Штати Америки / Китай	президентські / парламентські	закордонної співпраці / сусідства
..... визнали Україну країною з ринковою економікою.	Політична криза в Україні, наслідком якої стали позачергові ..... вибори.	Україна стала учасницею новоствореного проекту Східного партнерства, напрямку Європейської політики ..... Європейського союзу.

Сценарій 2 Від централізованого планування до вільного ринку – 25 років економічних змін

2010	2010	2010
інноваційна / конкурентоспроможна	пакет / кодекс	нафти / газу
Президент Янукович оголосив амбітну програму реформ на 2010-2014 роки «Заможне суспільство, ... економіка, ефективна держава».	Верховна Рада прийняла Податковий ....., який об'єднав в одному кодифікованому акті все податкове законодавство, що досі складалося з багатьох законодавчих актів.	Набрав чинності Закон «Про засади функціонування ринку природного ....., відповідно до якого передбачався розподіл суб'єктів, що займаються видобутком, транспортуванням та продажем сировини.
2010	2011	2011
декілька / декілька десятків	60 / 65	реєстрації / обліку
Податковий майдан – раптові та масові акції протесту представників малого і середнього бізнесу, чисельність яких сягала ..... тисяч учасників. Вони вимагали від влади скасувати швидко прийняті зміни до Податкового кодексу, які завдавали шкоди малому та середньому бізнесу.	Верховна Рада прийняла пенсійну реформу, відповідно до якої підвищувався пенсійний вік для жінок з 55 до ..... років.	Прийнято Закон «Про державний земельний кадастр», яким запроваджувався спрощений механізм ..... землі. Це був крок на шляху реформування аграрного сектора та реформування обігу землі.
2011	2012	
приєднання / асоціацію	динамізму / застою	
Закінчилися переговори щодо угоди про створення поглибленої зони вільної торгівлі України з Європейським союзом, яка становить частину Угоди про ..... (у зв'язку з тогочасною політичною ситуацією, підписати угоду було не можливо)	Період ..... у проведенні економічних реформ.	

Власне опрацювання на підставі: W. Baluk, *Kształtowanie systemu partyjnego Ukrainy w okresie transformacji ustrojowej (1987-2004)*, Wrocław 2006; A. Sarna, *Ukraińska gospodarka: recesja zamiast reform*, [w:] *Ukraina po wyborach parlamentarnych 2012. Proeuropejska perspektywa?*, red. B. Piskorska, Lublin 2013; A.K. Cianciara, *Kryzys gospodarczy a geopolityczny wybór Ukrainy*, [w:] *Ukraina po wyborach parlamentarnych 2012. Proeuropejska perspektywa?*, red. B. Piskorska, Lublin 2013; T. Smowżenko, O. Danylyszyn, *Specyfika polityki monetarnej na Ukrainie w warunkach niestabilności finansowej*, [w:] *Dylematy rozwoju Ukrainy*, red. L. Hiurska-Kowalczyk, Szczecin 2011; S. Matuszak, A. Sarna, *Od stabilizacji do stagnacji. Próby reform Wiktora Janukowycza*, „Punkt Widzenia” nr 32, Ośrodek Studiów Wschodnich, Warszawa 2013.

Завдання № 5

Економічні реформи в Польщі

Закон «Про господарську діяльність» від 1988 року (так званий закон Вільчака)

в період реального соціалізму запроваджувався революційний принцип – принцип економічної свободи та рівності суб'єктів господарювання; завдяки цьому принципу відбулося значне збільшення частки приватного сектору в економіці та зрівняння з державним сектором

вслід за законом відбулася лібералізація економічної політики, а економічна діяльність вперше ґрунтується на засадах економічної раціональності та розрахунку; на ґрунті цих змін відбулися подальші вільноринкові реформи

Програма консолідації національної економіки та економічні реформи уряду Мечислава Раковського (1988-1989)

– акцентувалося на створенні рівних умов для діяльності у всіх секторах власності та їх відкритості на прихід закордонного капіталу; не передбачалося ринкового ціноутворення та ліквідації централізованого розподілу матеріалів, косметичні реформи, удавана лібералізація цін; в 1987 році суспільство висловилося проти запропонованого владою «радикального оздоровлення економіки» та відхилило «польську модель глибокої демократизації політичного життя», прокотилася хвиля страйків і протестів, спричинена зростанням цін на продовольство при символічних компенсаціях заробітної плати; економічна рецесія

Закон «Про господарську діяльність» (ведення господарської діяльності є вільним і належить кожному на рівних правах, а у сфері господарської діяльності дозволено все, що не заборонено законом; обмежено кількість видів діяльності, для здійснення яких необхідно було отримати концесії)

Закон «Про господарську діяльність товариств з участю іноземних суб'єктів» (частка іноземного капіталу могла сягати 100 % вартості товариства, а дозвіл Агентства з питань іноземних інвестицій на його утворення прирівнювався до трьохрічних податкових канікул, з можливістю їх продовження до 6 років, якщо діяльність здійснювалася у пріоритетній для держави галузі)

Закон «Про деякі умови консолідації економіки» (санкціонувалася децентралізація економіки, шляхом ліквідації об'єднань підприємств, створювалися можливості впровадження економічного експерименту, який підносив ефективність діяльності компанії; неточність норм закону; разом із прийняттям закону розпочалося таке явище як отримання права власності на державне майно партійною номенклатурою)

окрім того, на підставі Закону «Про іноземні валюти» дозволено легальний обіг іноземних валют у пунктах обміну з повністю вільним курсоутворенням, а також запроваджено зміни, які полегшували обіг іноземних валют для суб'єктів господарювання, накладаючи обтяження в основному на переказ валюти за кордон. Одночасно була чинною законна заборона на використання золотого як валюти, в якій виставляється рахунок-фактура та здійснюється оплата у зовнішній торгівлі, що зумовлювало виключно внутрішній характер польських грошей

зміни у банківській та податковій системі – Закон «Про банківську діяльність», Закон «Про Національний банк Польщі», Закон «Про податок з доходів юридичних осіб»; суттєва перебудова банківської системи та її пристосування до умов ринкової економіки; запровадження дворівневої банківської системи: верхній рівень представлений центральним банком, який виконує виключно функцію емісійного банку та банку банків (без ведення комерційної діяльності, за виключенням валютних операцій), а нижній – 9-ма державними комерційними банками, які здійснюють звичайну операційну діяльність; центральний банк став ключовим елементом у формуванні економічної та фінансової політики держави, а також органом нагляду за діяльністю комерційних банків; комерційні банки як повністю самостійні підприємства, які функціонують на конкурентних засадах, отримали свободу у виборі предмету та сфери своєї діяльності

перетворення Комісії планування, символу централізованого управління економікою, на Центральну адміністрацію планування як консультативно-дорадчого органу уряду, а не як органу поточного управління економікою

Закон «Про фонди обслуговування закордонного боргу», відповідно до якого створювався фонд, який мав накопичувати іноземні валюти та по вигідним, з точки зору низького котирування, цінам – скуповувати закордонні борги держави

План Бальцеровича та реформи уряду Тадеуша Мазовецького (1989-1991)

– програма економічних реформ та трансформації устрою, яка була розроблена спільно з колективом спеціалістів та радників, зокрема американцем Джефрі Саксом та професором Станіславом Гомулкою; основною метою програми було погашення інфляції, рівень якої унеможливував проведення будь-яких системних змін, які впроваджували б ринкову економіку, зі структурою власної як у високо розвинутих країнах, а також відкрити на світ; програма була схвалена Міжнародним Валютним Фондом (завдяки чому було створено фонд стабілізації для польської економіки у розмірі 1 млрд. доларів США, який складався з позичок та дарувань країн-членів ОЕСР, а також було надано стабілізаційний кредит стэнд-бай від МВФ); два компоненти плану: стабілізаційна програма (зменшення видатків бюджету, скасування дотацій на більшість товарів та послуг, вивільнення цін – з контролем цін палива та енергії, заробітної плати та процентних ставок, а також запровадження конвертованості золотого) і програма системних змін (створення єдиної та простої податкової системи, повна свобода на користування власністю, невтручання держави в економічний оборот, ціноутворення та заробітну плату, скасування явних та неявних монополій, повна приватизація державного майна)

<p>Закон «Про фінансове господарство державних підприємств» (скасовувалася гарантія фінансування з бюджету дефіцитних державних підприємств та впроваджувалися положення про процедуру ліквідації неспроможних підприємств)</p>	<p>Закон «Про банківську діяльність», Закон «Про Національний банк Польщі» (антиінфляційна заборона необмеженого фінансування бюджетного дефіциту центральним банком за рахунок безпроцентного кредиту, обмежувалося право Національного банку Польщі на закупівлю боргових цінних паперів Державного казначейства; принцип, відповідного до якого бюджетний дефіцит можна фінансувати тільки за рахунок кредитів, а не емісії грошових коштів, унеможлиблював тим самим необмежену емісію грошей без їх покриття)</p>	<p>Закон «Про кредити» (знісив кредитні преференції для державних підприємств та узалежнив процентну ставку за кредитами з рівнем інфляції)</p>
<p>Закон «Про оподаткування надмірного підвищення заробітної плати», так званий «попівек» (<i>пол. popiwiek</i>) – новий податок на зростання заробітної плати змушував підприємства, які перевищували допустимий рівень зростання заробітної плати, що встановлювався нижче рівня інфляції, сплачувати 2 злотих за перевищення ліміту на 1 злотий; якщо перевищення становило більше 3 % - навіть 5 злотих податку</p>	<p>Закон «Про нові правила оподаткування» (запроваджувався єдиний 40 % податок у всіх секторах економіки, а також, враховуючи інфляцію, були збільшені деякі податкові ставки)</p>	<p>Закон «Про господарську діяльність іноземних інвесторів» (лібералізувався принцип кругообороту капіталу, зокрема у сфері вивезення за кордон доходів, отриманих закордонними компаніями у Польщі; компанії були додатково звільнені з так званого «попівку», але в той же час зобов'язувалися перепродавати державі зароблену іноземну валюту за курсом, встановленим НБП)</p>
<p>Закон «Про іноземні валюти» (скасовувалася державна монополія на міжнародну торгівлю, встановлювався єдиний для всіх суб'єктів та всіх видів операцій валютний курс; конвертованість злогого була надалі обмежена операціями всередині країни)</p>	<p>Закон «Про митне право» (впроваджувалися єдині для всіх суб'єктів господарювання ставки мита на імпортні товари)</p>	<p>Закон «Про зайнятість» (скасовувався закон про осіб, які ухиляються від праці, змінювалися засади функціонування посередницьких центрів з працевлаштування; формально санкціонувався існування безробіття)</p>

<p>Закон «Про особливі обставин, при яких працівник може бути звільнений» (встановлювалися норми права, які захищали осіб, звільнених з роботи, зокрема у разі колективного звільнення, забезпечуючи їм виплату вихідної допомоги при звільненні, а також періодичної допомоги по безробіттю)</p>	<p>Закон «Про приватизацію державних підприємств» (створювалася правова основа для комерціалізації державних підприємств і перетворення їх в одноособові товариства Державного казначейства)</p>	<p>Закон «Про утворення Міністерства майнових змін» Закон «Про страхову діяльність» внесення змін до Цивільного та Цивільно-процесуального кодексів</p>
<p>Антиінфляційні якоря у плані Бальцеровича</p>		
<p>тверда грошова політика НБП реалізовувалася шляхом політики додатної та реальної процентної ставки (з метою акумулювання готівкових коштів на банківських рахунках та обмеження готівкових операцій), девальвації злотого із встановленням стабільного курсу, законної заборони на отримання державою у центральному банку безвідсоткового кредиту на покриття дефіциту бюджету</p>	<p>реструктивна політика доходів держави, яка реалізувалася шляхом замороження цін і «попівок» фінансова політика держави, яка обмежувала частку дотацій у публічних видатках та запроваджувала високу ставку податку з доходів підприємств, установ та населення</p>	<p>відкритість на зовнішню торгівлю та зміна валютної політики шляхом запровадження ліберального митного права з одночасним зменшенням ставок мита, а також відсутністю валютного регулювання</p>
<p>Податкова реформа та реформи уряду Яна Кшиштофа Белецького (1991) – продовження шокової терапії Бальцеровича</p>		
<p>Закон «Про податок з доходів фізичних осіб» (вперше запроваджувалася загальна та пряма система оподаткування доходів фізичних осіб (пол. PIT); оподаткуванню підлягали доходи отримані відповідно до умов трудового договору, а також з будь-якої діяльності направленої на отримання доходу; допускалася можливість для подружжя спільно скласти декларацію про доходи та передбачалося ряд пільг і звільнень; запроваджувалася трирівнева шкала ставок податку: 20, 30, 40%)</p>	<p>Закон «Про податки та локальні збори» (стосувався податку на нерухомість в гмінах, податку із транспортних засобів та локальних зборів, зокрема адміністративного, місцевого та ринкового збору)</p>	<p>Закон «Про податок з доходів юридичних осіб» (упорядковувався реєстр податків, які сплачують компанії; загальним принципом стало використання тих самих ставок податку та пільг для юридичних осіб у всіх секторах економіки, незважаючи на форму власності)</p>

	<p>Закон «Про податок на товари і послуги (ПДВ) та акцизний податок» (базою оподаткування є чистий дохід, податок ПДВ повністю надходив до Державного бюджету та включав оборот від реалізації товарів і послуг, в тому числі імпорт та експорт, як непрямий податок означав, що сплачувати його будуть треті особи, найчастіше це кінцеві споживачі, тобто набувачі певних благ; три відсоткові ставки: 22, 7 і 0%; акцизним податком обкладалися специфічні групи товарів, зокрема паливо, спиртні напої, автомобілі, високоякісне електричне обладнання, тютюнові вироби)</p>	
<p style="text-align: center;">Програма масової приватизації та реформи уряду Ганни Сухоцької (1992-1993)</p> <p>– ідеєю програми було поліпшення ефективності підприємств шляхом їх приватизації та передачі в управління нових, більш креативних власників (менеджерів); специфіка приватизації мала полягати у залученні до цього процесу всіх повнолітніх громадян та видачі їм іменних майнових сертифікатів, які засвідчують їх частку в державному майні; сертифікати не підлягали обігу, а лише надавали право власнику на одержання акцій підприємств, які брали участь в цій програмі</p>		
<p>Закон «Про національні інвестиційні фонди та їх приватизацію»</p>	<p>Програма масової приватизації (складалася з трьох етапів: підготовчого, організаційного та приватизаційного; Національні інвестиційні фонди були фінансовими інституціями, які інвестували довірені їм кошти у проекти, спрямовані на отримання прибутку; протягом десятирічного періоду функціонування програми, в Національних інвестиційних фондах відбулося значне погіршення фінансових результатів товариств, які брали в них участь)</p>	

Стратегія для Польщі (1993-1997)

– темпи приватизації були значно нижчими, ніж передбачалося, тверда фінансова політика не ліквідувала інфляцію; гаслом нової програми стало досягнення швидкого економічного зростання за рахунок менших соціальних витрат

<p>Стратегія для Польщі (ведення вмілої, орієнтованої на розвиток економіки в межах чинного законодавства, метою якої було зниження соціальних витрат на реформи, сильна орієнтація на економічне зростання, активна державна політика в макро- та мікроекономічній реструктуризації, рівноправне трактування всіх секторів власності, широке залучення іноземного капіталу)</p>	<p>найважливіші пункти програми: реформування та зрівноваження публічних фінансів у рамках довгострокової економічної стратегії, раціоналізація приватизації державних підприємств, досягнення економічного зростання за рахунок інвестицій та експорту, який підтримувався системою пільг та кредитних гарантій; інвестування в людський капітал, розширення торгівлі зі Сходом, прагнення до набуття членства у західноєвропейських структурах; боротьба з безробіттям, стимулювання розвитку малого підприємництва, створення спеціальних економічних зон, покращення інфраструктури, впровадження програми будівництва дешевого житла</p>	<p>інша діяльність: законодавча стабілізація та безпека господарського обороту, реформа системи соціального забезпечення; розширення податкової бази, підвищення деяких ставок акцизного збору, оподаткування доходів від капіталу, усунення первинного дефіциту бюджету, гарантування незалежності центральному банку, швидка деномінація злотого, поступове зрівноваження публічних фінансів та платіжного балансу</p>
	<p>Закон «Про деномінацію злотого» (запроваджувалася нова грошова одиниця з назвою «злотий», вартість якої була рівнозначна 10 000 старих злотих; перерахунку також підлягали будь-які майнові права, зобов'язання та претензії щодо повернення грошових коштів)</p>	

Чотири реформи та уряд Єжи Бузека (1997-2001)

<p>пенсійна реформа (відбулася зміна системи, яка функціонувала на основі так званого міжпоколіневого договору, на систему доповнення обов'язкових внесків, які стягуються з доходів осіб, що працюють, та призначені на пенсійні виплати, додатковими і добровільними внесками громадян в рамках так званого третього рівня трирівневої системи соціальних забезпечень, в якій перший рівень – це зреформоване Управління соціального страхування, а другий – відкриті пенсійні фонди)</p>	<p>адміністративна реформа (запроваджувала триступеневий територіальний поділ; зменшувалася кількість воєводств з 49 до 16, заново впроваджувалися повіти, від 1990 року існували також гміни; більшість міст, які втратили права міст воєводського значення, ввійшли до групи повітів і міст на правах повіту; результатом реформи стало зменшення ролі державної адміністрації на користь органів місцевого самоврядування)</p>	<p>освітня реформа (запроваджувала триступеневу систему шкільництва: 6-річні початкові школи, 3-річні гімназії і так звані післягімназійні школи; загалом в системі освіти були проведені наступні зміни: запроваджувалася 12-річна шкільна освіта, яка охоплювала початкову загальну школу та середню загальну школу, ліквідовувалося більшість професійних шкіл, а професійне навчання переносилося до так званих поматуральних шкіл, створювалися інституції, до обов'язків яких входило проведення періодичної атестації та підвищення кваліфікації вчительських кадрів)</p>
	<p>реформа системи охорони здоров'я (мала керуватися та опиратися на принципах соціальної солідарності, самоврядності, самофінансування, права на вибір лікаря та лікарняної каси, а також гарантованому та рівному доступі до медичних послуг; новизною було створення лікарняних кас, до завдань яких відносилося накопичення та управління фінансовими коштами, укладення договорів про надання медичних послуг; законом визначалося, хто в обов'язковому порядку повинен бути застрахованим; законом також вводився реєстр медичних послуг; запроваджувалися зміни у рефінансуванні ліків)</p>	
<p style="text-align: center;">План Гауснера та реформи уряду Лешка Міллера (2001-2004)</p> <p style="text-align: center;">– метою «Програми реструктуризації та обмеження державних видатків» було зрівноваження публічних фінансів, обмеження дефіциту бюджету до рівня нижче 3 % ВВП та утримання відношення публічного боргу до ВВП нижче 60 %, що мало відбутися в умовах високого економічного зростання та зростання інвестиційних витрат, зростання зайнятості населення та доходів, тобто при відносно низьких соціальних та економічних витратах</p>		

<p>стосувався діяльності у сфері адміністрації та економіки, пошуку джерел доходів бюджету та змін у соціальних видатках</p>	<p>обмеження обсягу адміністративних видатків, упорядкування цільових фондів та агентств Державного казначейства, обмеження бюджетних видатків низької ефективності, консолідація деяких структурних одиниць урядової адміністрації</p>	<p>ліквідація спеціальних засобів у міністерствах, упорядкування видатків на обороноздатність, обмеження державної допомоги, реструктуризація Польської державної залізниці та реструктуризація вугільної галузі</p>
	<p>зміни у пенсійній системі та принципах призначення пенсій з більш раннього строку, а також зміни у призначенні пенсій по інвалідності та для осіб з обмеженими можливостями</p>	
<p>Програма реформування публічних фінансів Жити Гіловської (2006-2007) – програма реформ, яка охоплювала публічні фінанси та податкову сферу у дусі прозорості; реалізація програми була неможлива з огляду на зміну уряду</p>		
<p>продовження реформ організації сектора публічних фінансів шляхом максимального зосередження публічних коштів у бюджетній системі та консолідації сектора публічних фінансів, що робить їх більш прозорими та підконтрольними</p>	<p>ліквідація бюджетних закладів та допоміжних господарств при одночасному прийнятті їх завдань бюджетними установами, товариствами або спеціальною виконавчою агенцією; ліквідація рахунків власних доходів бюджетних установ, мотиваційних фондів, а також ліквідація цільових фондів місцевого самоврядування та повернення до фінансування реалізованих за їх посередництвом завдань через центральний бюджет</p>	<p>зменшення ставок податку на доходи фізичних осіб з трьох (19, 30 і 40%) до двох (18 і 32%)</p>
<p>Період урядування Дональда Туска (2007-2014)</p>		

Сценарій 2 Від централізованого планування до вільного ринку – 25 років економічних змін

<p>підвищення пенсійного віку (з 2013 року поступово зрівнюється та підноситься пенсійний вік жінок та чоловіків до 67 років)</p>	<p>реформа відкритих пенсійних фондів (ліквідувалася обов'язкова частина відкритих пенсійних фондів і запроваджувалася добровільність, якщо йдеться про подальше переказування внесків до цих фондів)</p>	<p>введення шкільного навчання для шестирічних дітей (поступово вводилося шкільне навчання з 6-річного віку)</p>
	<p>реформа служби охорони здоров'я (набрання чинності Законом «Про відшкодування коштів за ліки», метою якого було обмеження фінансових зловживань при відшкодуванні коштів за ліки; впровадження системи eWUŚ; запровадження так званих онкологічних пакетів і пакетів пов'язаних із встановленням черги до лікаря, що мало на меті пришвидшити доступ до медичних працівників та покращити проведення необхідних оглядів при онкологічних захворюваннях)</p>	

Власне опрацювання на підставі: S. Węglewski, *Reformy gospodarcze w Polsce 1988-2009*, Obserwatorfinansowy.pl, <http://www.obserwatorfinansowy.pl/tematyka/makroekonomia/reformy-gospodarcze-w-polsce-2/>; *Liberalne przesłanki polskiej transformacji gospodarczej*, red. W. Jarmołowicz, K. Szarzec, Warszawa 2011; L. Balcerowicz, *Socjalizm, kapitalizm, transformacja. Szkice z przełomu epoki*, Warszawa 1997.

Завдання №6

Економічні реформи в Україні

Концепція переходу України до ринкової економіки (1990) – підготовчий етап		
планувалося прийняти відповідну законодавчу базу, а під час переходу ставилося за мету здійснити роздержавлення власності та створити ринкову інфраструктуру	розроблення програми оздоровлення економіки та публічних фінансів, введення національної валюти та лібералізація цін (еволюційна модель)	однак, номенклатура керувалася передусім власними інтересами, а не національними, що відобразилося на результаті перетворень
Трансформаційна криза (90-ті роки ХХ ст.)		
чинники, які призвели до кризи, з'явилися не в результаті накопичення внутрішніх протиріч функціонуючої тоді системи, а були успадковані або виникли в результаті переходу від однієї системи до іншої	українська економіка становила інтегральну частину радянської економічної системи, а тому політичні діячі постали не тільки перед викликом проведення змін, але також перед формуванням її як національної економіки	
1991-1994 роки		
були зроблені спроби поєднати елементи ринкової економіки з адміністративно-директивною, організовуючи розподіл фінансових засобів та матеріалів для виробництва, а також визначаючи обсяг виробництва та ринки збуту виробів	відсутність реформ означало відмову від спроби модернізації застарілої української економіки, а зниження життєвого рівня – поглиблювало суспільне незадоволення та породжувало ностальгію за попередньою соціально-економічною системою	

Шляхом радикальних економічних реформ (1994)

програма полягала в уніфікації валютного курсу, встановленого за допомогою ринкових методів, скасуванні експортних квот та ліцензій, лібералізації цін, обмеженні дотацій на комунальні послуги та зменшенні дефіциту бюджету, а також стабілізації платіжного балансу і пришвидшенні процесу приватизації

була схвалена та отримала допомогу міжнародних фінансових інституцій; впровадження програми спричинило уповільнення темпів падіння показників ВВП і виробництва, сприяло зниженню рівня інфляції та відбулося оздоровлення економіки і піднесення середньої заробітної плати

Приватизація та утворення фінансово-промислових груп

- важливий елемент переходу від адміністративно-директивної економіки до ринкової; процес приватизації розпочався у 1992 році

Прийнято закони «Про приватизацію державного майна», «Про приватизацію невеликих державних підприємств» та «Про приватизаційні папери»; програмами приватизації керував створений з цією метою Фонд державного майна, який є відповідальним перед президентом та парламентом

мала приватизація (викуп державних підприємств їх працівниками, часто з попередньою орендою; пріоритетне право викупу надавалося трудовим колективам, що блокувало процес приватизації в 1992-1995 роках та дозволило правлінню підприємств зберегти над ними контроль)

корпоратизація (спочатку розглядалася як частина приватизаційного процесу середніх та великих підприємств; такі погляди були швидко переглянуті, а підприємства реорганізовано в акційні товариства, передаючи акції Фонду державного майна; старт такого процесу посприяв утворенню в Україні корпорацій та потужних фінансово-промислових груп, які пізніше прагнули отримати владу в державі; з'явилося твердження, що в Україні сформувалася система фінансово-промислових груп, які, створюючи політичні прибудови, – олігархічні партії, фактично замінили традиційну партійну систему)

<p>масова приватизація (сертифікатна; яка, тривала в 1994-1999 роках, однак поставлені цілі не були досягнуті: рівномірного та справедливого поділу державного майна і створення ринку капіталів; фінансово-промислові групи надалі викупляли, часто по заниженій ціні, найприбутковіші підприємства з державного майна)</p>	<p>процес інституціоналізації «партії влади» (тісно пов'язаний з процесом приватизації та формування фінансово-промислових груп, найбільше зацікавлених у створенні власних політичних інституцій, які представляли б їх інтереси у структурах влади, а також давали можливість здійснювати вплив на третю та «четверту» гілки влади; створювалися групи, у руках яких зосереджувалися засоби виробництва та капіталу; фінансово-промислові групи як неформальні або мало прозорі структури політико-економічної співпраці)</p>	
<p>Олігархічно-кланові групи (корпорації)</p>		
<p>донецька група (мала регіональне походження, а початки господарської діяльності пов'язані з посередницькими компаніями у торгівлі на ринку вугілля, сталі та газу; чисельне лобі у парламенті, її політичним запліччям була Партія Регіонів; представники корпорацій є власниками або ж контролюють значну частину підприємств середнього та великого бізнесу; група також контролює регіональні засоби масової інформації)</p>	<p>дніпропетровська група (клан завжди мав чисельне представництво у парламенті, його політичним запліччям була партія «Трудова Україна»; група менш інтегрована та бореться з внутрішніми конфліктами; контролювала значну частину української економіки та володіла значним впливом на засоби масової інформації, в тому числі вітчизняні телеканали)</p>	<p>київська група (політичним запліччям була Соціал-демократична партія України (об'єднана); проводила активну діяльність на ринках з надання юридичних послуг, енергетичному (приватизуючи енергетичні заклади), медійному та фінансово-банківських послуг; значний вплив мала на законодавчу та виконавчу владу, а також на загальнодержавні медіа)</p>

<p>кримська група (невеликий вплив в українському уряді, у кримському парламенті не утворювала сильного представництва; контролює енергетичний сектор та сектор пов'язаний з транзитом газу)</p>	<p>група «фінанси та кредит» (не має регіонального характеру, а лише бізнесовий; спроби утворити потужну політичну партію не принесли очікуваного результату)</p>	<p>група «опозиціонерів» (почала об'єднувати олігархів та бізнесменів, які не знайшли для себе місця в інших групах або наштотхнулися на опір влади; сильне представництво у парламентській фракції «Наша Україна», яку, з огляду на опозиційність, не допускали до виконавчої влади та ускладнювали їй ведення бізнесу; після «Помаранчевої революції», група позбулася статусу опозиційної та здійснила значний вплив на політику виконавчої влади, а її представники отримали високі державні посади)</p>
<p>Стратегія економічного та соціального розвитку України на 2000-2004 роки</p>		
<p>програма передбачала стабільне зростання ВВП на рівні 6-7 %; Україна досягнула високого рівня макроекономічної стабілізації, одного із найвищих серед країн, які здійснюють трансформацію економіки, що стало результатом виваженої бюджетної політики та стабільності національної валюти</p>	<p>зросла зацікавленість українською економікою зі сторони іноземних інвесторів, а процес надходження інвестицій частково мав характер повернення українського або російського капіталу з офшорних зон</p>	<p>окрім економічного оздоровлення, не вирішено структурних вад «корпоративного капіталізму»; статус економіки, яка перебуває на стадії трансформації</p>
<p>Європейський вибір</p>		
<p>концепція, яка реалізувала модель переходу до європейськості; концепційні основи економічного та соціального розвитку України на 2002-2011 роки; провідне гасло «в Європу на основі інноваційного розвитку»</p>	<p>стратегічна мета – вступ України до ЄС та гарантування стабільного економічного зростання; в галузі інституціональних перетворень було запропоновано боротьбу з корупцією та виведення економіки з тіньової сфери, а також підтримку механізмів конкуренції</p>	<p>формування інституціональних основ ринкової економіки, а також дебюрократизація економіки та зміцнення позицій приватної власності; задекларовано про підтримку малого бізнесу та вдосконалення процедури банкрутства</p>

Концепція змін у період каденції Віктора Ющенка (2005-2010)

– «європейська орієнтація» в політиці та прийняття «європейських норм» в економіці України, запропонований перелом для країни, яка більше асоціювалася з «маневруванням» між Росією та Заходом; всупереч очікуванням на динамічність процесу реформ, період виявився «стагнацією європеїзації»

цілі реформ: виведення економіки з тіньової сфери; зміцнення позиції макроекономічної стабілізації (збалансування бюджету, запровадження режиму жорсткого обмеження бюджетних видатків, більш суворі правила для бюджетних позичок)

боротьба з корупцією (адміністративна реформа мала бути спрямована на відокремлення політики від економіки, на забезпечення руху до більшої прозорості суспільного життя, а також на поширення чітких правил, які мали б діяти на всіх рівнях адміністративно-територіального устрою)

зміцнення незалежності судочинства; якнайшвидший вступ до СОТ; розвиток двосторонніх відносин із сусідами (в тому числі з Росією); європейська інтеграція України

Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава

– програма реформ, яка була оголошена в 2010 року президентом Віктором Януковичем; перша комплексна програма реформ в Україні, яка добре оцінювала ситуацію в найважливіших сферах активності держави, а також передбачала глибокі зміни не тільки в економіці, але й в багатьох галузях

зрівноважений (сталий) економічний розвиток (стабілізація Державного бюджету, реформа податкової системи, розвиток фінансового сектора)

покращення стандартів життя (реформа пенсійної системи)
модернізація інфраструктури та базових секторів економіки (реформування електроенергетичного сектора; реформування газового та нафтового сектора, розвиток сільського господарства та реформування ринку землі)

поліпшення інвестиційного клімату (дерегуляція та розвиток підприємництва, приватизація та управління державною власністю, розвиток науково-технічної та інноваційної сфер, міжнародна інтеграція та співпраця)

<p>податкова реформа (Верховна Рада в 2010 році прийняла Податковий кодекс, який об'єднав в одному кодифікованому акті все податкове законодавство, що досі складалося з багатьох законодавчих актів; у кодексі було зменшено кількість загальнодержавних податків – з 29 до 18 та місцевих – з 14 до 5; було зменшено ставку податку на прибуток з підприємств; для фізичних осіб передбачено дві ставки – 15 і 17 %; однією з важливих інновацій було запровадження автоматичного повернення ПДВ підприємствам; обмежено можливості використання системи спрощеного оподаткування; кодекс збільшив повноваження контролюючих органів щодо підприємств)</p>	<p>пенсійна реформа (прийнята у 2011 році Верховною Радою; підвищувався пенсійний вік для жінок з 55 до 60 років; обмежувався максимальний розмір пенсії до десятикратного розміру прожиткового мінімуму; ключові напрямки реформи, а саме підвищення пенсійного віку та збільшення періоду сплати внесків, не змінили самої пенсійної системи; велике значення мало впровадження II рівня соціального забезпечення з метою створення приватних пенсійних фондів)</p>	<p>реформування газового сектора (ще у 2009 році ЄС та України підписали так звану Брюссельську декларацію, у якій ЄС в обмін на реформування українського газового сектору мав забезпечити фінансування процесу модернізації українських газопроводів за рахунок міжнародних фінансових інституцій; реформи не розпочалися; у 2010 році набрав чинності Закон «Про засади функціонування ринку природного газу», яким передбачався розподіл суб'єктів, що займаються видобутком, транспортуванням та продажем сировини; у 2011 році Україна приєдналася до Європейської енергетичної спільноти; у 2012 році були внесені зміни до Закону «Про трубопровідний транспорт», а також скасовано монополію державного концерну «Нафтогаз» на імпорт газу; в процесі проведення змін на газовому ринку необхідно було враховувати так званий російський чинник)</p>
	<p>земельна реформа (розвиток діяльності в сільському господарстві спирався досі на оренді земель сільськогосподарського призначення дрібних власників, жителів села, які в межах започаткованих в 90-х роках змін частково отримали право на землю; Законом «Про земельний кадастр» запроваджувався спрощений механізм обліку землі; крайнє необхідне прийняття закону про ринок землі, який створить основи для вільної торгівлі землею в Україні)</p>	

Власне опрацювання на підставі: W. Baluk, *Kształtowanie systemu partyjnego Ukrainy w okresie transformacji ustrojowej (1987-2004)*, Wrocław 2006; A. Sarna, *Ukraińska gospodarka: recesja zamiast reform*, [w:] *Ukraina po wyborach parlamentarnych 2012. Proeuropejska perspektywa?*, red. B. Piskorska, Lublin 2013; A.K. Cianciara, *Kryzys gospodarczy a geopolityczny wybór Ukrainy*, [w:] *Ukraina po wyborach parlamentarnych 2012. Proeuropejska perspektywa?*, red. B. Piskorska, Lublin 2013; T. Smowżenko, O. Danylyszyn, *Specyfika polityki monetarnej na Ukrainie w warunkach niestabilności finansowej*, [w:] *Dylematy rozwoju Ukrainy*, red. L. Hiurska-Kowalczyk, Szczecin 2011; S. Matuszak, A. Sarna, *Od stabilizacji do stagnacji. Próby reform Wiktora Janukowycza*, „Punkt Widzenia” nr 32, Ośrodek Studiów Wschodnich, Warszawa 2013.

Завдання №7

Валовий внутрішній продукт

	ВВП (дол. США)		ВВП на душу населення (дол. США)	
	ПОЛЬЩА	УКРАЇНА	ПОЛЬЩА	УКРАЇНА
1990	64,712,371,654.1	81,456,431,291.9	1,698.0	1,569.7
1991	83,861,124,789.2	77,464,043,753.3	2,192.7	1,489.7
1992	92,527,771,036.4	73,942,294,099.3	2,411.9	1,417.9
1993	94,201,159,958.9	65,648,559,194.6	2,449.2	1,258.1
1994	108,678,548,947.4	52,549,555,009.5	2,819.7	1,012.1
1995	139,412,439,030.4	48,213,868,185.2	3,612.2	936.0
1996	157,079,211,268.1	44,558,077,827.1	4,066.8	872.7
1997	157,550,131,674.8	50,150,399,813.1	4,076.4	991.2
1998	173,337,544,225.1	41,883,241,479.9	4,483.2	835.3
1999	168,224,897,393.8	31,580,639,053.2	4,351.4	635.8
2000	171,708,027,298.2	31,261,527,363.1	4,488.1	635.7
2001	190,901,056,474.3	38,009,344,576.6	4,991.1	780.7
2002	198,679,176,378.6	42,392,896,031.2	5,196.9	879.5
2003	217,514,167,875.2	50,132,953,288.2	5,693.4	1,048.5
2004	253,525,770,715.5	64,883,060,725.7	6,639.9	1,367.4
2005	304,412,019,236.7	86,142,018,069.4	7,976.1	1,828.7
2006	343,338,920,225.6	107,753,069,306.9	9,001.8	2,303.0
2007	428,948,928,326.2	142,719,009,901.0	11,252.4	3,068.6
2008	530,185,123,692.5	179,992,405,832.3	13,906.2	3,891.0
2009	436,476,394,987.3	117,227,769,791.6	11,440.6	2,545.5
2010	476,687,891,752.1	136,419,300,368.0	12,484.1	2,974.0
2011	524,362,764,952.1	163,421,733,018.7	13,607.7	3,575.5
2012	496,205,742,361.4	176,603,428,857.5	12,876.5	3,873.5
2013	525,865,974,814.9	177,430,609,756.1	13,653.7	3,900.5

Дані: Baza danych Banku Światowego, <http://data.worldbank.org>.

Завдання №8

Економічне зростання

Дані: База даних Банку Світового, <http://data.worldbank.org>.

Завдання №9

Статистично кажучи...

1990		
	ПОЛЬЩА	УКРАЇНА
ВВП (дол. США)	64,712,371,654.1	81,456,431,291.9
ВВП на душу населення (дол. США)	1,698.0	1,569.7
Зростання ВВП (%)	<i>брак даних</i>	-6.3
Імпорт (% ВВП)	19.7	28.7
Експорт (% ВВП)	26.3	27.6
Інфляція (%)	555.4	<i>брак даних</i>
Публічний борг (% ВВП)	<i>брак даних</i>	<i>брак даних</i>
Дефіцит бюджету (% ВВП)	<i>брак даних</i>	<i>брак даних</i>
Зовнішній борг (млн. дол. США)	<i>брак даних</i>	<i>брак даних</i>

1995		
	ПОЛЬЩА	УКРАЇНА
ВВП (дол. США)	139,412,439,030.4	48,213,868,185.2
ВВП на душу населення (дол. США)	3,612.2	936.0
Зростання ВВП (%)	7.0	-12.2
Імпорт (% ВВП)	21.1	50.2
Експорт (% ВВП)	23.3	47.1
Інфляція (%)	28.1	376.7
Публічний борг (% ВВП)	47.6	<i>брак даних</i>
Дефіцит бюджету (% ВВП)	<i>брак даних</i>	<i>брак даних</i>
Зовнішній борг (млн. дол. США)	52,511,000	8,429,352,000

2000		
	ПОЛЬЩА	УКРАЇНА
ВВП (дол. США)	171,708,027,298.2	31,261,527,363.1
ВВП на душу населення (дол. США)	4,488.1	635.7
Зростання ВВП (%)	4.3	5.9
Імпорт (% ВВП)	33.6	57.4
Експорт (% ВВП)	27.2	62.4
Інфляція (%)	10.1	28.2
Публічний борг (% ВВП)	36.5	45.3
Дефіцит бюджету (% ВВП)	<i>брак даних</i>	-0.6
Зовнішній борг (млн. дол. США)	69,463,000	13,890,089,000

2005		
	ПОЛЬЩА	УКРАЇНА
ВВП (дол. США)	304,412,019,236.7	86,142,018,069.4
ВВП на душу населення (дол. США)	7,976.1	1,828.7
Зростання ВВП (%)	3.5	2.7
Імпорт (% ВВП)	35.9	50.6
Експорт (% ВВП)	34.9	51.5
Інфляція (%)	2.1	13.6
Публічний борг (% ВВП)	46.7	брак даних
Дефіцит бюджету (% ВВП)	-4.0	-1.4
Зовнішній борг (млн. дол. США)	132,869,000	33,720,928,000

2010		
	ПОЛЬЩА	УКРАЇНА
ВВП (дол. США)	476,687,891,752.1	136,419,300,368.0
ВВП на душу населення (дол. США)	12,484.1	2,974.0
Зростання ВВП (%)	3.7	4.2
Імпорт (% ВВП)	42.3	53.6
Експорт (% ВВП)	40.5	50.7
Інфляція (%)	2.7	9.4
Публічний борг (% ВВП)	53.6	29.9
Дефіцит бюджету (% ВВП)	-6.7	-6.5
Зовнішній борг (млн. дол. США)	317,132,000	125,172,796,000

2013		
	ПОЛЬЩА	УКРАЇНА
ВВП (дол. США)	525,865,974,814.9	177,430,609,756.1
ВВП на душу населення (дол. США)	13,653.7	3,900.5
Зростання ВВП (%)	1.7	1.9
Імпорт (% ВВП)	44.2	55.4
Експорт (% ВВП)	46.1	46.9
Інфляція (%)	1.0	-0.3
	0.1 (2014)	12.2 (2014)
Публічний борг (% ВВП)	55.7	40.3
	50.1 (2014)	66.2 (2014)
Дефіцит бюджету (% ВВП)	-4.0	-5 (2014)
	-3.2 (2014)	
Зовнішній борг (млн. дол. США)	381,067,000	147,712,446,000

Дані: Baza danych Banku Światowego, <http://data.worldbank.org/>; The World Factbook, [https://www.cia.gov/library/publications/resources/the-world-factbook/](https://www.cia.gov/library/publications/resources/the-world-factbook;); Komisja Europejska – Eurostat, <http://ec.europa.eu/eurostat/web/main/home>; Narodowy Bank Polski, <http://www.nbp.pl>.

Завдання №10

Міжнародна інтеграція

1.	МІЖНАРОДНИЙ ВАЛЮТНИЙ ФОНД (МВФ)	Міжнародна організація, яка була заснована 22 липня 1944 року в Бреттон-Вуді з метою встановлення стандартів міжнародної співпраці у валютно-фінансовій сфері; є спеціальним агентством Організації Об'єднаних Націй.	Чи Польща входить до складу організації? ТАК НІ	Дата вступу .....
			Чи Україна входить до складу організації? ТАК НІ	Дата вступу .....
2.	СВІТОВИЙ БАНК (СБ)	Міжнародний банк реконструкції та розвитку, а також Міжнародна асоціація розвитку; МБРР заснований одночасно з МВФ у 1944 році в Бреттон-Вуді з метою підтримки, за допомогою своїх фінансових, технічних та інформаційних засобів, зусиль держав, які мають намір стійко та стабільно розвивати свої економіки.	Чи Польща входить до складу організації? ТАК НІ	Дата вступу .....
			Чи Україна входить до складу організації? ТАК НІ	Дата вступу .....
3.	СВІТОВА ОРГАНІЗАЦІЯ ТОРГІВЛІ (СОТ)	Міжнародна організація, яка функціонує з 1995 року, спадкоємниця Генеральної угоди з тарифів і торгівлі (ГАТТ). Основною метою її діяльності є лібералізація міжнародної торгівлі товарами та послугами шляхом поступового зменшення ставок мита та нетарифних бар'єрів, усунення технічних бар'єрів у торгівлі, а також запровадження обов'язкових правил дотримання прав інтелектуальної власності, проведення інвестиційної політики, яка сприятиме торгівлі та вирішенню спорів.	Чи Польща входить до складу організації? ТАК НІ	Дата вступу .....
			Чи Україна входить до складу організації? ТАК НІ	Дата вступу .....
4.	ОРГАНІЗАЦІЯ ЕКОНОМІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА ТА РОЗВИТКУ (ОЕСР)	Міжнародна економічна організація, яка була заснована у 1961 році в результаті перетворення Організації європейського економічного співробітництва. Її завдання полягає в узгодженні економічної політики з метою досягнення соціального та економічного добробуту, повної зайнятості, підвищення стандартів життя, підтримки фінансової стабільності, усунення перешкод у міжнародній торгівлі.	Чи Польща входить до складу організації? ТАК НІ	Дата вступу .....
			Чи Україна входить до складу організації? ТАК НІ	Дата вступу .....
5.	ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СОЮЗ (ЕС)	Міжнародне інтеграційне об'єднання створене у 1992 році на основі суверенних, європейських держав, які утворюють економічний та політичний союз	Чи Польща входить до складу організації? ТАК НІ	Дата вступу .....
			Чи Україна входить до складу організації? ТАК НІ	Дата вступу .....

6.	ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ІНВЕСТИЦІЙНИЙ БАНК (ЄІБ)	Міжнародний банк, інституція ЄС, яка була заснована у 1958 році та завданням якої є надання інвестиційних позик з власних фондів, а також гарантування позик, наданих банками на фінансування проектів у менш розвинутих країнах ЄС та країнах асоційованих з ЄС, проектів модернізації та розвитку визнаних за необхідні для розвитку країн ЄС, а також проектів, які становлять спільний інтерес для країн-членів ЄС	Чи Польща входить до складу організації? ТАК НІ	Дата вступу .....
			Чи Україна входить до складу організації? ТАК НІ	Дата вступу .....
7.	ЄВРОПЕЙСЬКИЙ БАНК РЕКОНСТРУКЦІЇ ТА РОЗВИТКУ (ЄБРР)	Міжнародний банк заснований у 1990 році з метою фінансової підтримки економічних змін у державах Центрально-Східної Європи (також у державах колишнього СРСР) шляхом надання кредитів та гарантій, капітальних інвестицій, а також технічної співпраці.	Чи Польща входить до складу організації? ТАК НІ	Дата вступу .....
			Чи Україна входить до складу організації? ТАК НІ	Дата вступу .....
8.	ЄВРОПЕЙСЬКА ЕКОНОМІЧНА ЗОНА (ЄЕЗ)	Вільна економічна зона утворена на підставі угоди підписаної в 1992 році у Порто. Найбільша у світі зона вільної торгівлі. Головною метою є вільне переміщення товарів, послуг, капіталу, а також громадян.	Чи Польща входить до складу організації? ТАК НІ	Дата вступу .....
			Чи Україна входить до складу організації? ТАК НІ	Дата вступу .....
9.	ЄВРОПЕЙСЬКА АСОЦІАЦІЯ ВІЛЬНОЇ ТОРГІВЛІ (ЄАВТ)	Міжнародна економічна організація заснована у 1960 році. Головною метою є створення зони вільної торгівлі між державами-членами; з 1992 року співпрацює у рамках Європейської економічної зони.	Чи Польща входить до складу організації? ТАК НІ	Дата вступу .....
			Чи Україна входить до складу організації? ТАК НІ	Дата вступу .....
10.	ЦЕНТРАЛЬНО-ЄВРОПЕЙСЬКА АСОЦІАЦІЯ ВІЛЬНОЇ ТОРГІВЛІ (ЦЕАВТ)	Угода між державами Центрально-Східної Європи укладена з метою розвитку взаємних торговельних відносин. Міжнародний економічний договір був укладений в 1992 році у Кракові. Організація ставить за мету створення зони вільної торгівлі між державами-членами шляхом лібералізації та активізації торгівлі з поступовим скасуванням мит та інших обмежень.	Чи Польща входить до складу організації? ТАК НІ	Дата вступу .....
			Чи Україна входить до складу організації? ТАК НІ	Дата вступу .....
11.	ОРГАНІЗАЦІЯ ЗА ДЕМОКРАТІЮ ТА ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК (ГУАМ)	Регіональна міжнародна організація, яка розпочала свою діяльність в 1996 році. Однією з декількох цілей її діяльності є створення зони вільної торгівлі між державами-членами, а також забезпечення енергетичної безпеки.	Чи Польща входить до складу організації? ТАК НІ	Дата вступу .....
			Чи Україна входить до складу організації? ТАК НІ	Дата вступу .....
			Чи Україна входить до складу організації? ТАК НІ	Дата вступу .....

12.	ОРГАНІЗАЦІЯ ЧОРНОМОРСЬКОГО ЕКОНОМІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА	Регіональна міжнародна організація, яка була створена в 1992 році як регіональне об'єднання, з 1998 року міжнародна організація. Метою її діяльності є розвиток контактів, обмін інформацією, а також дво- та багатостороння співпраця.	Чи Польща входить до складу організації? ТАК НІ	Дата вступу .....
13.	ЄДИНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ ПРОСТІР (УГОДА)	Угода була укладена в 2003 році, яка мала на меті створити своєрідну зону вільної торгівлі.	Чи Польща входить до складу організації? ТАК НІ	Дата вступу .....
			Чи Україна входить до складу організації? ТАК НІ	Дата вступу .....

Власне опрацювання на підставі: А.М. Łabędzka, J. Fiodorow, *Międzynarodowe instytucje finansowe i organizacje gospodarcze. Leksykon integracji gospodarczej*, „Biblioteczka przedsiębiorcy”, [http://www.cie.gov.pl/hlp/files.nsf/0/d6c29e97ac908b1ac1256e7f002d0fc1/\\$file/bp04.pdf](http://www.cie.gov.pl/hlp/files.nsf/0/d6c29e97ac908b1ac1256e7f002d0fc1/$file/bp04.pdf).

ФУНДАЦІЯ VIRIBUS UNITIS

Статутними цілями Фондації *VIRIBUS UNITIS* є підтримка та розвиток самоврядності серед молоді. Фондація координує діяльність двох інформаційних пунктів: Пункту європейської інформації *Europe Direct* – Катовіце та Регіонального центру міжнародних дебатів в Катовіцах.

Пункт європейської інформації *Europe Direct* – Катовіце входить до складу інформаційної мережі, управління якою здійснює Європейська Комісія. Метою всієї мережі, в тому числі і Пункту, який знаходиться в Катовіцах, є приближення тематики Європейського союзу всім зацікавленим громадянам. Засобами реалізації поставленої мети є: чисельні лекції, семінари, тренінги, які проводить *Europe Direct* – Катовіце. Окрім цього, Пункт організовує різні заходи під відкритим небом, конкурси, а також друкує публікації про Європейський союз і бере участь в радіопередачах.

Метою діяльності Регіонального центру міжнародних дебатів в Катовіцах є приближення громадянам польської закордонної політики, а також зміцнення каналів співпраці між Міністерством закордонних справ, органами місцевого самоврядування та неурядовими організаціями. Центр відповідає за організацію та ініціювання в регіоні зустрічей, дебатів та інших заходів за участю найважливіших інституцій, організацій, а також аналітично-дослідницьких центрів. Зустрічі, а також дебати, стають нагодою для проведення дискусій щодо функціонування польської закордонної політики в регіональному контексті. Вони також дають можливість регіональним партнерам висловлювати свої думки щодо очікувань у підтримці їх міжнародної діяльності Міністерством закордонних справ.

Фондація є організатором щорічної Загальнопольської освітньої виставки ОСВІТА, на якій представлені вищі навчальні заклади з усієї Польщі. Протягом останніх років виставка здобула визнання тисячі учнів та вчителів з Сілезії. Це місце зустрічі відомих вищих, післялицейних та професійних шкіл й освітніх інституцій.

Фондація має великий досвід у реалізації проектів, які дофінансовуються з Європейських фондів. Також була організатором багатьох проектів у сфері екології, освіти, підприємництва та самоврядності. Проект «Молодь ближче фондів» пропагував знання у сфері Європейських фондів серед молоді. Метою проекту «З екологією на Ти» було збільшення рівня свідомості та знань про екологічну діяльність в країнах Європейського союзу. В свою чергу, метою проекту «Моя фірма у моїй гміні» був розвиток компетентності у сфері підприємництва, а також інформаційно-комунікаційних технологій серед молоді з післягімназійних шкіл.

Фондація реалізує інформаційно-рекламні проекти на прохання органів місцевого самоврядування Сілезького воєводства, а також займається міжнародною діяльністю.

Запрошуємо до співпраці.

Фондація підтримки освіти та розвитку самоврядності серед Молоді *VIRIBUS UNITIS*

вул. Костюшки 6, 40-049 Катовіце, Польща
тел./факс +48 32 209 17 01, +48 32 209 16 90
моб. +48 502 769 474
biuro@fundacja.katowice.pl
www.fundacja.katowice.pl
www.facebook.com/fundacjaviribusunitis

Фундація підтримки освіти та розвитку самоврядності серед Молоді *VIRIBUS UNITIS*

вул. Костюшки 6, 40-049 Катовіце, Польща

тел./факс +48 32 209 17 01, +48 32 209 16 90

моб. +48 502 769 474

biuro@fundacja.katowice.pl

www.fundacja.katowice.pl

www.facebook.com/fundacjaviribusunitis

Фундація підтримки освіти та розвитку самоврядності серед Молоді VIRIBUS UNITIS
вул. Костюшки 6, 40-049 Катовіце, Польща
тел./факс+48 32 209 17 01, +48 32 209 16 90
моб. +48 502 769 474
biuro@fundacja.katowice.pl
www.fundacja.katowice.pl
www.facebook.com/fundacjviribusunitis

Rzeczpospolita Polska
Ministerstwo
Spraw Zagranicznych

Проект співфінансується Міністерством закордонних справ Республіки Польща в рамках конкурсу «Співпраця у галузі публічної демократії 2015».

Публікація виражає виключно погляди авторів і не може бути ідентифікована з офіційною позицією Міністерства закордонних справ Республіки Польща.